

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Навчально-науковий інститут економіки та управління
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**



*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(18). Частина 1
Економічні науки

Миколаїв
2019

Рекомендовано до друку вченою радою обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол № 7 від 25.02.2019 р.).

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д-р техн.наук, проф., чл.-кор. НААН
В.С. ШЕБАНІН

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
д-р екон.наук, професор **ВИШНЕВСЬКА О.М.**

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки

д-р екон.наук, професор Сіренко Н.М.,
д-р політ.наук, професор Ханстантинов В.О.,
д-р екон.наук, професор Дубініна М.В.,
д-р екон.наук, доцент Ксьонжик І.В.,
канд.екон.наук, доцент Бурковська А.В.,
канд.істор.наук, доцент Березовська Т.В.,
канд.техн.наук, доцент Волосюк Ю.В.

Адреса редколегії:
54020, Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел.+380 (512)58-05-94
www.mnau.edu.ua

КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ**УДК 657.622****АНАЛІЗ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

***Я. Бірак**, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті проаналізовано і узагальнено теоретичні аспекти методики діагностики банкрутства з метою виявлення ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств, ознак протиправних дій при банкрутстві.

***Ключові слова:** боржник, неплатоспроможність, фіктивне банкрутство, схеми банкрутств.*

Постановка проблеми. У період кризового стану в діяльності підприємства, загроз банкрутства, важливу роль відведено економічному аналізу. Економічний аналіз потрібен на різних етапах скрутного фінансового становища підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у вирішені проблем, що стосується аналізу діяльності та визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання, зробили зарубіжні та вітчизняні вчені З. Боді, Р.Брейлі, Б.Джордан, Р.Мертон, а також С.Беляев, Р.Біловал, Т.Білкось, А.Гордеева, Ю.Зайченко, Л.Лігоненко. Методичним питанням виявлення ознак навмисного банкрутства присвячено порівняно мало робіт.

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень та розроблення рекомендацій з проведення експертизи протиправних банкрутств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наш час про банкрутство вітчизняних підприємств приходиться говорити не тільки теоретично. Дане явище все більше має місце на практиці в зв'язку з кризовим станом економіки держави. Ринкова економіка господарювання офіційно визнає банкрутство як економічне явище.

Іншими словами банкрутство — це неможливість для деяких осіб виконати після встановленого терміну взяті на себе зобов'язання перед кредиторами, особливо грошові. Ситуація ускладнюється ще й тим, що неплатоспроможність прогресує на фоні загальної нестабільності.

Слід відзначити, що на якій би стадії розвитку не перебувало підприємство, завжди можуть виникнути ймовірні причини, які обумовлять банкрутство.

Мова йде про стадії зародження підприємства, прискореного зростання, стадії зрілості, стадії спаду. Інколи тільки нове створене підприємство тут же зазнає банкрутства по причині не обґрунтовано визначеної генеральної стратегії підприємства, а також її функціональних і ресурсних стратегій. І навіть коли у фірми справи ідуть дуже добре, банкрутство може наступити внаслідок несвоєчасності розрахунків зі своїми кредиторами.

Ознаки виникнення неплатоспроможності підприємства:

- припинення поточних платежів і систематичне порушення термінів погашення зобов'язань;
- зменшення потоку грошових коштів від здійснення фінансово-господарських операцій;
- зниження прибутковості;
- падіння ринкової ціни цінних паперів;
- скорочення виплачуваних дивідендів.

Таким чином, сигнали, які попереджають про наближення банкрутства можна поділити на 2 групи.

Перша група характеризується симптомами, які констатують тотальну заборгованість підприємства, що в подальшому веде до повної неплатоспроможності.

Друга група симптомів характеризується зменшенням попиту на продукцію і в зв'язку з цим іде зменшення обсягів реалізації продукції, зниження прибутку і рівня рентабельності, збільшення кредиторської заборгованості, неефективне використання ресурсів, що обумовлює ріст витрат на виробництво, труднощі з коштами.

Кредитором згідно законодавства є юридична, або фізична особа, яка має підтверджені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи державної податкової служби та інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю і своєчасністю справляння податків і зборів.

Боржник може звернутися до арбітражного суду і порушити справу про банкрутство з власної ініціативи у разі його фінансової неспроможності, або загрози такої неспроможності.

В процесі діагностики економічного стану і оцінки перспектив розвитку підприємства важливо враховувати три основні стадії погіршення економічного стану:

- 1) прихована стадія банкрутства;
- 2) фінансова нестійкість;
- 3) явне банкрутство.

Прихована стадія банкрутства характеризується зовнішньою непомітністю погіршення економічного стану. Обсяг продаж не зменшується, працівників не звільняють, авторитет підприємства начебто зберігається. Погіршення стану підприємства усвідомлює лише невелика група фахівців.

Фінансова нестійкість відрізняється порушенням грошових потоків, нестачею оборотних коштів. При цьому керівництву слід зважувати на такі ознаки:

а) затримка з наданням звітності і зниженням її якості, наявність помилок. Це свідчить про неякісну діяльність фінансових служб підприємства, яка стає причиною недостатнього рівня економічного аналізу;

б) різкі зміни структури балансу і фінансових результатів;

в) підвищення рівня конфліктності на підприємстві через неузгодженість дій різних підрозділів.

Явне банкрутство характеризується неспроможністю підприємства сплачувати свої борги. Тут виникає невідповідність грошових потоків і зовнішні конфлікти з партнерами. Об'єктивним виходом з цієї ситуації є санація або порушення процедури банкрутства.

В окремих випадках можна говорити про штучне банкрутство, яке пов'язано із порушенням і до того недосконалістю існуючого законодавства.

Штучне банкрутство — це ще один аспект реструктуризації.

Процедура порушення справи про банкрутство включає насамперед подання письмової заяви про банкрутство, або боржником, або кредитором, або податковою службою, або контрольно-ревізійною службою. Заява подається в арбітражний суд, який в місячний термін виносить ухвалу про скликання зборів кредиторів.

В той же час до арбітражного суду подається заява тих осіб, які бажають взяти участь у реструктуризації, або санації боржника.

Ініціатором порушення справи про банкрутство може бути кредитор і боржник. Метою боржника (якщо не брати до уваги випадки умисного банкрутства) повинно бути позбавлення від старих боргів — адже підприємство вільне від боргів, особливо з відомим ім'ям, має більше шансів знайти інвесторів, ніж обтяжене боргами.

Проведення оцінки фінансового стану підприємства з позицій неплатоспроможності та наявності ознак банкрутства умовно можна поділити на два етапи. На першому етапі заповнюється таблиця основних показників, які характеризують фінансово-господарський стан підприємства за попередні три роки, у якій зіставляють розрахункові показники з оптимальними значеннями. Потім проводять аналіз наявності або відсутності ознак банкрутства для формування загального уявлення про фінансовий стан підприємства.

На другому етапі проводять аналіз факторів, які призвели до неплатоспроможності підприємства, визначається доцільність санації підприємства.

На даний момент методика виявлення ознак фіктивного та умисного банкрутства побудована в основному на аналізі даних звітності боржника, а точніше на аналізі його балансу. У цьому полягає низка недоліків цієї методики, які можна виправити в ході її вдосконалення. Основними напрямками поліпшення мають бути:

- кількісні методи визначення збитку нанесеного власникам, державі та кредиторам у результаті неправочинних дій ініціаторів;

- методи визначення та аналізу протиправних господарських операцій.

Метою проведення аналізу діяльності підприємства-боржника має бути отримання відповідей на перелік питань, а саме: чи можливо відновити платоспроможність підприємства, чи вистачить майна для задоволення вимог кредиторів та який розмір таких вимог. Важливим, на нашу думку, окрім підтвердження чи спростування ознак протиправних банкрутств, має бути розуміння можливості збільшення майна боржника за рахунок оскарження протиправних угод та притягнення до відповідальності третіх осіб.

Проведення аналізу слід проводити у п'ять етапів. На першому формулюються основні цілі проведення аналізу та його напрями, складається план дій, визначається період аналізу та підперіоди, які становлять найбільший інтерес для експерта, проводиться збір вихідних даних. На другому етапі проводимо розрахунок і аналіз динаміки фінансових коефіцієнтів. Третій етап містить аналіз поточної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, четвертий – розрахунок і аналіз питомої ваги статей балансу в загальному підсумку, а також їх абсолютні та відносні зміни. На п'ятому етапі, беручи до уваги результати отримані раніше, проводиться аналіз даних на наявність ознак протиправних банкрутств.

Для отримання достовірних даних про те, яке майно перебуває в розпорядженні підприємства, на першому етапі доречним буде провести інвентаризацію. Інвентаризація передбачає проведення перевірки фактичної наявності майна підприємства та його стан. Подібна перевірка дозволить отримати уявлення про реальний стан справ на підприємстві, наявність або відсутність майна та його реальну вартість. Крім інвентаризації майна, необхідно провести інвентаризацію грошових коштів та заборгованості, оскільки у випадку фіктивного чи навмисного банкрутства дані за цими рядками балансу також можуть не відповідати дійсності.

Висновок. У роботі проаналізовано ознаки неплатоспроможності підприємства. Наявні методичні рекомендації з виявлення ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства розроблені з метою визначення однозначних підходів під час аналізу фінансово-господарського стану підприємств на предмет виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та протиправних дій при банкрутстві є малоефективними і потребують вдосконалення.

Список літературних джерел:

1. Податковий кодекс України, №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський податковий облік [Текст]: навч. посібник / Ф.Ф. Бутинець, С.Л. Береза; ЖДТУ. – Житомир, 2014.
3. Гарасим П.М., Гарасим А.П., Хомин П.Я. Податковий облік і звітність на підприємствах (єдність і розходження з національними стандартами). Монографія. – Л.: Українські технології, 2015.
4. Коцупатрий М.М. Податковий облік і звітність [Текст]: навч. посібник / М.М. Коцупатрий, С.І. Ковач, В.В. Мельничук; Київськ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – К.: КНЕУ, 2015.

J. Birak. ANALYSIS OF DISCOVERY MARKING OF ENTERPRISES.

The article analyzes and generalizes the theoretical aspects of the methods of bankruptcy diagnostics in order to identify the probability of bankruptcy of agricultural enterprises, signs of illegal actions in bankruptcy.

Key words: debtor, insolvency, fictitious bankruptcy, bankruptcy schemes.

Науковий керівник – старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Галкін В.В.**
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 005.412.658

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Д. Бобир, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті обґрунтовано значимість проведення оцінки ефективності підприємницької діяльності та досліджено методичні підходи такої оцінки. Визначено складові аналізу ефективності підприємницької діяльності. Представлено основні положення методики оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання, застосування якої сприятиме визначенню резервів підвищення ефективності та стимулюватиме їх реалізацію.

Ключові слова: підприємницька діяльність, аналітична оцінка, методичні підходи, показники ефективності, резерви підвищення ефективності.

Постановка проблеми. Продуктивна робота підприємства здійснюється при забезпеченні ефективності підприємницької діяльності, оцінка якої включає усі її аспекти (виробничий, маркетинговий, інвестиційний, фінансовий, соціальний та інші). Власникам підприємств необхідно постійно проводити моніторинг їх діяльності з метою досягнення максимальної віддачі від вкладеного капіталу і успішного функціонування та розвитку бізнесу. Отримані результати оцінки діяльності підприємства складають основу для прийняття ефективних управлінських рішень стосовно вибору системи цілей розвитку підприємства, пошуку шляхів і методів досягнення поставлених цілей, раціоналізації організації виробництва, створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії та практики оцінки ефективності підприємницької діяльності внесли відомі вчені, а саме: Л. Е. Басовський, І. О. Бланк, У. Ю. Блінова, В. В. Ковальов, Е. А. Маркар'ян, Г. В. Савицька, С. В. Чупров.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення теоретичних основ оцінки ефективності господарської діяльності та визначення основних методів оцінювання ефективності суб'єктів підприємницької діяльності за умов сучасних ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічне обґрунтування фінансово-господарської діяльності підприємства проводиться на основі аналізу показників ефективності, які можна поділити на:

1) показники ефекту – визначаються як абсолютні значення і відображаються в грошових одиницях як різниця між результатами діяльності та витратами на їх здійснення;

2) показники ефективності – визначаються як співвідношення прибутку від діяльності підприємства до витрат на її здійснення і відображаються відносними величинами.

Здійснення такого аналізу заключається у дослідженні нинішнього стану підприємства, його відхилень від запланованого рівня, а також виявленні

чинників, які спричиняють дані відхилення. Аналіз є інформаційною базою для розробки обґрунтованих пропозицій, а тому повинен включати в себе:

1. Оцінку діяльності підприємства та усіх його підрозділів, яка проводиться шляхом зіставлення фактичних результатів із запланованими або результатами за попередній період. Вважається можливою і оцінка відносно нормативних показників або показників підприємств аналогічної спеціалізації. Результати оцінки діяльності є базою для стимулювання даної діяльності, корекції бізнес-планів;

2. Необхідність виявлення можливих резервів, їх величини і місць виникнення, що надасть можливість класифікувати їх за ступенем важливості, рівнем управління та часом дії. Даний етап є дуже важливим для розробки планових організаційно-технічних заходів з метою підвищення ефективності роботи підприємства;

3. Точне формулювання проблем, які виникають під час функціонування підприємства, дає змогу швидко відреагувати на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища. Формулювання проблем відбувається на основі вивчення чинників будь-яких відхилень і є важливим аспектом для подальшого їх вирішення.

Під час організації аналітичної оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства потрібно вирішити такі основні завдання методологічного характеру, а саме:

- сформулювати мету та визначитись із задачами аналізу;
- визначити період і послідовність методики його проведення;
- визначити джерела інформації та їх вірогідність [1].

Найчастіше застосовується аналіз фінансової звітності, який проводиться так: порівнюються показники звітності за певний ряд років; розраховуються відносні показники за ряд років до певного підсумкового показника (наприклад, до підсумку балансу); визначаються спеціальні коефіцієнти, що характеризують співвідношення окремих показників звітності.

Перший підхід називається горизонтальним аналізом – порівняння кожної позиції в інформації з попереднім періодом; другий – вертикальним аналізом – визначення структури підсумкових фінансових показників.

Дослідження фінансового стану підприємства здебільшого здійснюється за такими напрямками: оцінка майнового стану підприємства; оцінка ліквідності активів та платоспроможності підприємства; оцінка показників фінансової незалежності та структури капіталу; оцінка показників прибутковості та рентабельності підприємства; оцінка показників ділової та ринкової активності [2].

Особливістю зазначених напрямів є їхня орієнтованість тільки на показники бухгалтерського балансу та приміток до нього. Такий підхід здається занадто простим, так як інформація балансу через об'єктивні і суб'єктивні причини дає тільки приблизну характеристику фінансового стану підприємства. Це пов'язано з тим, що бухгалтерська звітність, як і баланс, складаються з визначеною періодичністю. У зв'язку із цим розраховані на його основі показники також є моментними даними і можуть лише приблизно

характеризувати стан підприємства. Саме через це виникає необхідність подальшого розроблення методичних підходів щодо оцінки фінансового стану та результатів діяльності підприємства. З цією метою необхідним є розширення існуючої методики дослідження фінансового стану ще одним напрямом – оцінкою ефективності діяльності підприємства в цілому, беручи за основу Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід).

Визначення економічної ефективності різних видів підприємницької діяльності повинно здійснюватись із врахуванням їх особливостей. Проте на сьогодні ще не розроблено офіційної та загальновизнаної методики комплексної оцінки результатів різноманітних видів діяльності підприємств. У зв'язку із цим необхідно враховувати такі основні положення:

1. Аналітична оцінка економічної й соціальної ефективності підприємництва має ґрунтуватися на результатах комплексного аналізу діяльності підприємницької структури за обраний час. Цей комплексний аналіз, що включає моніторинг, фіксацію очікуваних результатів у динаміці і аналітичну оцінку певної сукупності показників підприємницької діяльності, необхідно проводити за визначеною схемою у декілька етапів;

2. За ринкових умов господарювання у більшості випадків суб'єкти господарювання проводять експрес-аналіз своєї діяльності, тобто швидку аналітичну оцінку за короткою схемою (невеликою кількістю показників) виробничо-господарських та комерційно-фінансових результатів роботи за рік. Основною метою даного експрес-аналізу є моніторинг динаміки рівня ефективності господарювання підприємства, належну оцінку її достатності та здійснення оперативних заходів, щоб удосконалити управління виробництвом або іншим видом підприємницької діяльності з метою отримання більшого прибутку, фінансової стійкості та набуття і дотримання іміджу надійного контрагента;

3. Об'єктами економічного аналізу більшості підприємницьких структур виробничого напрямку мають бути: обсяг виробництва і організаційно-технічний рівень; використання основних засобів і виробничих потужностей, матеріальних ресурсів; рівень продуктивності праці; собівартість продукції (поточні витрати виробництва); прибутковість, рентабельність; стійкість фінансового стану.

Економічний аналіз діяльності підприємства завершується складанням відповідної аналітичної записки, у якій необхідним є висвітлення такої інформації: опис-характеристика змін показників діяльності досліджуваного підприємства та інших підприємницьких структур галузі за обраний період; чітко і лаконічно сформульовані висновки, що ґрунтуються на результатах проведеного аналізу; виявлені у процесі аналітичної оцінки резерви підвищення економічної ефективності виробництва та обґрунтовані пропозиції щодо їхнього практичного використання у найближчій перспективі господарювання;

4. Використовуються два основні методи комплексної оцінки ефективності підприємницької діяльності:

I-й – порівняльний аналіз діяльності даного підприємства з іншими суб'єктами господарювання аналогічної спеціалізації;

II-й – аналіз господарської діяльності та фінансової результативності з використанням еталонної моделі підприємства, тобто визначення еталонних (найкращих за даних умов виробництва) значень певних первинних показників і порівняння з ними фактично досягнутих у тому або іншому розрахунковому періоді.

При цьому можна використовувати один із наведених методів. Якщо є потреба можна застосувати обидва: один метод як основний, а інший як допоміжний. Також варто зазначити, що у будь-якому випадку показники, які порівнюються, необхідно подавати в динаміці за певний період та з факторним аналізом їхніх змін;

5. Підприємництво здійснюється у різних сферах (як виробничій, так і невиробничій) і стосовно функціонально різнонаправлених видів діяльності трудових колективів. Через це необхідно виокремлювати відповідні системи показників, що характеризують ефективність: виробничо-господарської та бізнесо-фінансової діяльності (для виробничої сфери); підприємницької діяльності (для невиробничої та інших сфер господарювання) [3].

Висновок. Поняття ефективності є складним і багатоаспектним економічним поняттям, яке слід розглядати як рівень результативності діяльності, що визначається відношенням отриманого ефекту до витрачених ресурсів; як комплексну оцінку результатів використання всіх видів ресурсів та як міру досягнення поставлених цілей.

З метою оцінки ефективності підприємницької діяльності застосовуються різні підходи, як традиційні, так і сучасні. Вченими доведено, що повноцінно проаналізувати та оцінити ефективність діяльності підприємства можливо на основі системи показників та критеріїв. Така система повинна надавати всебічну оцінку використання ресурсів на основі комплексу загальноекономічних показників, сприяти визначенню резервів підвищення ефективності та стимулювати використання цих резервів, забезпечувати необхідною інформацією всі зацікавлені сторони.

Список літературних джерел:

1. Касич А.О. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства / А.О. Касич, І.Г. Хіміч // Бізнес Інформ. – 2012. – №12. – С. 37-42.
2. Стрілець Є.М. Ефективність як економічна категорія / Є.М.Стрілець. – Запоріжжя : КПУ, 2013 – 241 с.
3. Отенко В.І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства / В.І. Отенко // Бізнес Інформ. – 2013. – №5. – С. 101-107.

D. Bobyr. THEORETICAL ASPECTS OF ANALYTICAL EVALUATION EFFICIENCY OF ENTERPRISE ACTIVITY.

The article substantiates the importance of evaluating the effectiveness of entrepreneurial activity and examines the methodological approaches of such an assessment. The components of the analysis of the efficiency of entrepreneurial activity are determined. The main provisions of the methodology for evaluating the effectiveness of business entities' activity, the application of which

will help to identify the reserves for improving efficiency and stimulate their implementation, are presented.

Key words: entrepreneurial activity, analytical assessment, methodical approaches, performance indicators, efficiency improvement reserves.

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Костирко А.Г.***

Миколаївський національний аграрний університет

УДК: 657.6(477)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АУДИТУ В УКРАЇНІ

***К. Буслаєва**, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Розкрито основні проблемні аспекти провадження аудиту в Україні. Визначено можливості удосконалення аудиту та аудиторської діяльності в Україні.

***Ключові слова:** аудит, аудиторська діяльність, аудиторський контроль, аудиторські послуги, аудиторський звіт.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день у світовій практиці широко поширилося використання аудиту. Аудит є основною складовою сучасної ринкової економіки кожної країни. Необхідність отримання достовірної інформації про відповідність фінансової звітності та консолідованої звітності національним і міжнародним стандартам фінансової звітності, зумовило розвиток аудиту в Україні, як незалежної форми контролю. На жаль, сьогодні професійний аудит в Україні має багато проблем, які потребують швидкого вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблеми розвитку і шляхів удосконалення аудиту в Україні досліджували такі українські вчені та практики, як: О.С. Бородкін, М.І. Бондар, Н.І. Беренда, С.Я. Зубілевич, А.М. Кузьмінський, Н.І. Дорош, М.Т. Білуха, В.В. Головач, З.В. Гуцайлюк, М.В. Кужельний, Б.І. Валуєв, О.Ю. Редько.

Постановка завдання. Метою даної статті є висвітлення особливостей здійснення аудиту, як незалежної форми контролю в Україні, вивчення основних проблем та пошук шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток аудиту в Україні почався в 1992 році з створенням Спілки аудиторів України та розробкою ними проекту закону. 22 квітня 1993 року Постановою Верховної Ради України № 3126-ХІІ був прийнятий Закон України «Про аудиторську діяльність», який офіційно визнав аудит, як систему незалежного контролю. Це позитивно вплинуло на адаптацію аудиторства в Україні.

Складність і запутаність обліку, а особливо податкового, часті зміни та суперечність чинного законодавства, змушують суб'єктів господарювання, які

хочуть перестрахуватися від небажаних фінансових витрат, використовувати послуги аудиторських фірм.

Не стабільний стан вітчизняної економіки призводить до виникнення багатьох проблем, які присутні і в професійній аудиторській діяльності.

Практика свідчить, що однією з проблем є недостатня кількість методичних розробок з аудиторського контролю, що спричиняє нестачу знань та низьку компетенцію аудитора під час виконання своїх завдань. Крім того, такі тенденції призводять до зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних аудиторів, порівняно з іноземними, які пропонують значно ширший перелік послуг [1].

Не менш важливим є питання недовіри до аудитора і зокрема недовіри до якості надаваних їм аудиторських послуг. Така недовіра викликана перш за все відсутністю контролю за якістю наданих послуг на державному та громадському рівні. Це питання є достатньо актуальним, оскільки на даний момент в Україні існує безліч малих і середніх підприємства, які в силу своїх невеликих доходів не можуть дозволити собі скористатися послугами великих і перевірених аудиторських фірм. Такі підприємства змушені звертатися до приватних аудиторів, ризикуючи отримати неякісні аудиторські послуги, що може спричинити за собою помилки у функціонуванні таких підприємств. Питаннями якості аудиту займається Аудиторська палата України. Саме нею першочергово мають бути розроблені чіткі вимоги до проведення та якості аудиторських послуг [2].

Вирішення цього питання можливе через посилення зовнішнього контролю якості з аудиторських послуг. З цією метою відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який прийнятий 21.12.2017 р. і вступив в дію 01.10.2018 р., створено Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. Цей орган здійснює контроль якості та застосовує санкції до суб'єктів аудиторської діяльності, які проводять обов'язковий аудит підприємств, що мають суспільний інтерес. До таких підприємств віднесені публічні акціонерні товариства та емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до біржових торгів, банки, страховики, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові установи та підприємства, які відповідно до законодавства належать до великих підприємств. Орган суспільного нагляду забезпечує нагляд за: реєстрацією аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності; впровадженням міжнародних стандартів аудиту; контролем за атестацією аудиторів та безперервним навчанням аудиторів, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності; контролем якості аудиторських послуг суб'єктів аудиторської діяльності, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності; дисциплінарними провадженнями щодо аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності [3].

Поряд із зазначеними питаннями існує серйозна проблема формування ціни на аудиторські послуги, а саме в частині методики її визначення. Єдиної системи розрахунку вартості послуг аудиторської фірми в Україні не існує, тому аудитори часто використовують власну систему формування ціни [4].

Підвищення ефективності роботи неможливо без використання комп'ютерної техніки, яка знайшла вже своє застосування у роботі різних служб господарських одиниць. Використання автоматизованої системи обробки інформації (АСОІ) або автоматизованих робочих місць (АРМ) за різними розділами обліку вносить до роботи аудиторських служб багато нового. Головна проблема в тому, що розробка таких програм здійснюється без відповідної експертизи на можливість її контролю зовнішнім незалежним аудитом. Тому залишається необхідність в арифметичній перевірці первинних документів і бухгалтерських реєстрів, в перевірці кореспонденції рахунків та багатьох інших питаннях аудиту.

Висновки. Підсумовуючи вище зазначене можемо зробити висновок, що для розвитку і провадження аудиту в Україні зроблено чимало, проте існує ряд проблем, які потребують першочергового вирішення.

У процесі функціонування аудиторської діяльності в Україні існує багато проблемних питань, які негативно впливають на результати діяльності підприємств всередині країни та на економічний розвиток країни в цілому. Тому лише комплексне та системне подолання цих недоліків сприятиме підвищенню довіри користувачів фінансової звітності до аудитора. Зокрема, на нашу думку, необхідними та перспективними методами подолання проблем аудиторської діяльності в Україні є: вдосконалення економічного контролю у країні, приведення у відповідність до вимог сучасності нормативного та методичного забезпечення, що регулює аудиторську діяльність в Україні, підвищення рівня кваліфікацій аудиторів, зокрема, за рахунок проведення регулярних програмних навчань, підготовки та перепідготовки аудиторів, здійснення ретельного контролю за дотриманням аудиторськими фірмами та аудиторами чинного законодавства.

Список літературних джерел:

1. Бондар М.І. Аудит в АПК : навч. посібн. / М.І. Бондар. – Київ : КНЕУ, 2003. – 188 с.
2. Беренда Н.І. Основні проблеми аудиторської діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Н.І. Беренда, Т.І. Пінчук. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/24239/1/3.pdf>.
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність [Електронний ресурс] : закон України № 2258-VIII від 21.12.2017 року. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172258.html.
4. Особливості здійснення аудиту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Works.pdf>.

K. Buslaieva. PROBLEM ASPECTS AND PROSPECTS AUDIT IN UKRAINE.

The main problem aspects of audit work in Ukraine are revealed. The possibilities of improving the audit and audit activity in Ukraine are determined.

Key words: *audit, audit activity, audit control, audit services, audit report.*

Науковий керівник – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Костирко А.Г.**
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 330.101.541

ФОРМУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ПОКАЗНИКІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

*А. Зотік, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Досліджено поняття національного багатства, як одну із найбільш загальних економічних категорій. Досліджено основні його складові, способи оцінки та зв'язок з основними макроекономічними показниками. Обґрунтовано використання методів подальшого нарощування та збереження національного багатства держави.

Ключові слова: національне багатство, валовий внутрішній продукт, система національних рахунків.

Постановка проблеми. Безперервне розширення масштабів суспільного виробництва та підвищення добробуту людей відбувається у відповідних матеріальних і соціально-економічних умовах на основі накопичених матеріальних благ, тобто певного обсягу і складу національного багатства. Формування нової економічної системи, заснованої на ринкових відносинах, потребує достовірних даних щодо обсягів національних благ, а отже потребує широкого використання макроекономічних показників, розрахунок яких проводиться на основі відповідних економічних моделей, що відображають річний економічний обсяг на макрорівні. Для порівняння результатів функціонування економіки у часі та просторі, а особливо для міжнародних порівнянь, існує єдина система та методологія обчислення макроекономічних показників — система національних рахунків [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними вченими, що розглядали різноманітні питання, що стосуються національного багатства були: С. Дорогунцов, О. Врубелєвська, Б. Данилишин, О. Стефаншин, І. Бобух, А. Анчішкін, С. Шумська О. Веклич, А. Вайнштейн, В. Кириченко, Н. Збагерська, Л. Гринів, В. Богачов, Я. Кваша, Г. Сорокін, С. Струмилін і багато інших. Кожен з них зробив великий внесок в дослідження національного багатства та його розвитку. Але дискусійними питаннями при дослідженні національного багатства залишаються підходи до визначення цієї категорії, перелік елементів, які входять до його складу, та застосування різних методів для їх вартісного обрахунку [2, 3].

Виклад основного матеріалу. Економічне зростання характеризує макроекономічний розвиток країни в залежності від результатів поточної діяльності суспільного виробництва. Але економічний потенціал будь-якої країни не обмежується лише рівнем економічного зростання. У великій мірі він залежить від результатів діяльності суспільства за всі попередні періоди його існування, тобто від сукупності нагромаджених матеріальних благ, створених працею всіх попередніх поколінь людей, а також кількості та якості природних ресурсів, залучених до економічного обороту. В узагальненому вигляді все це розкриває сутність категорії «національне багатство».

Дослідження категорії національного багатства необхідне тому, що багатство нації є важливим показником економічної могутності й потенціалу країни. У динаміці національного багатства втілюється ефективність суспільного відтворення, тобто кінцевий результат економічної діяльності суспільства. Невиробнича частка національного багатства – один із показників рівня життя людей, тому що їх потреби задовольняються не тільки за рахунок поточного виробництва, а й нагромадженням раніше майном невинробничої сфери і домашнього господарства. Крім того, динаміка національного багатства загалом, особливо зростання основних виробничих фондів, характеризує зростання навантаження суспільства на навколишнє середовище. Національне багатство є різноманітним за своїм складом і змістом, а також за роллю у суспільному відтворенні. Ту частку національного багатства, яка є результатом нагромаджених продуктів суспільної праці, називають національним майном. Природні ресурси, що їх не залучено до процесу відтворення, є потенційним багатством нації [4].

Національне багатство органічно пов'язане із валовим внутрішнім продуктом (ВВП).

Валовий внутрішній продукт поряд із іншими показниками, такими як інфляція, якість життя, зайнятість тощо, є найважливішим індикатором соціально-економічного рівня розвитку країни. Показник ВВП є найбільш значущим для аналізу економічного становища як на національному, так і регіональному рівнях, оскільки використовується для оцінки результатів виробництва, темпів економічного зростання, продуктивності праці та дає уявлення про загальний матеріальний добробут нації [5].

Зв'язок національного багатства з ВВП має двобічний характер. З одного боку, виробництво ВВП залежить від використання багатства, з іншого — обсяг національного багатства, темпи його зростання залежать від рівня виробництва ВВП. Виробництво постійно поповнює запас матеріальних благ, а останні знову стають передумовою нового процесу виробництва, тобто багатство постійно споживається, поповнюється і нагромаджується. При цьому обсяг і темпи зростання національного багатства залежать від обсягу і темпів зростання ВВП і ВНД [4].

Національне багатство з точки зору сучасної науки не зовсім вірно розглядати лише як матеріальні блага і природні ресурси. Така характеристика більшою мірою відповідає розвитку технологічного способу виробництва, заснованому на ручній та машинній праці, тобто економічній системі минулих і першої половини ХХ ст. Сьогодні безперечним є той факт, що найбільшим багатством нації є люди, їх інтелектуальний рівень. Чим цей рівень вищий, чим освіченішими і культурними є люди, чим більший їх професіоналізм і вища кваліфікація, тим багатшим є суспільство. Але духовне багатство, як правило, визначається матеріальним багатством нації. Якщо країна втрачає своє інтелектуальне багатство (скажімо, внаслідок еміграції провідних вчених і спеціалістів (як це нині спостерігається в Україні та інших країнах СНД), вона безповоротно втрачає певну частину ВВП (втрата 1 % її населення веде до втрати кількох відсотків ВВП), а отже, і можливості у нагромадженні більшого

національного багатства. Те ж саме буде спостерігатися і при зниженні інтелектуального рівня нації (зокрема, при погіршенні якості навчання, скороченні асигнувань на науку і освіту).

Про рівень економічного розвитку країни та її можливості в нарощуванні економічної могутності свідчить структура національного багатства. Причому природне багатство відіграє тут чи не найменшу роль. Найбільше значення має економічний потенціал країни, що представлений основними і оборотними фондами, кадрами працівників, вчених і спеціалістів. Економічний потенціал відображає здатність даного суспільства забезпечити той чи інший рівень виробництва і добробуту людей. Всебічне використання економічного потенціалу, його постійне нарощування і вдосконалення — один із магістральних напрямів економічного прогресу. Приклад того, як використовувати і примножувати економічний потенціал, не маючи значних природних ресурсів, показують в останні десятиліття країни Південно-східної Азії (Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Таїланд та інші). Вони здійснили вражаючий стрибок в своєму економічному розвитку, обійшовши за його темпами найбільш розвинені країни світу. Ще раніше такий же вражаючий ривок здійснила Японія. А природні ресурси усіх цих країн вкрай бідні. Як відомо, природне багатство — фактор дуже важливий і корисний. Він полегшує шлях до економічного процвітання, досягнення високого рівня добробуту. Цей фактор ефективно викорис-товують деякі арабські країни (Кувейт, Саудівська Аравія, Бахрейн, ОАЕ, Оман, Ірак та інші). Ну і звичайно до національного багатства входить суспільство, яке проживає в цій державі. Демографічна ситуація займає досить важливе місце в національному багатстві, так як воно є власником всіх благ національного багатства. Саме суспільство впливає на стан національного багатства, його розвиток та подальше збільшення чи зменшення [6].

Україна досить добре наповнена усіма складовими національного багатства. Проте актуальною є проблема його накопичення та збереження. Проведене українськими вченими дослідження виявило головні чинники, які здійснюють найсуттєвіший вплив на процес зміни обсягу національного багатства України. До них належать такі домінантні фактори макроекономічної нестабільності, як рівень безробіття та рівень інфляції. Відповідно, головна тенденція розвитку економіки країни на середньо-та довгострокову перспективу — заповнення втрат національного багатства і підвищення економічної та соціальної ефективності його використання за рахунок поєднання механізмів ринкового господарства та заходів державного регулювання процесів накопичення і споживання [7].

Висновки. Дослідження національного багатства є досить актуальним на сучасному етапі розвитку країни, адже воно допомагає вирішити проблему оцінки результатів виробничої діяльності суспільства, їх споживання та накопичення.

Кінцевою метою державної політики щодо збереження національного багатства є створення умов, які сприятимуть сталому (збалансованому) еколого-економічному розвитку та макроекономічній стабільності в країні.

Домінуючою повинна стати така політика держави щодо ефективного використання національного багатства, яка б повністю враховувала національні інтереси, визначені й обрані з позиції оптимізації власного потенціалу й потреб української нації [7].

Список літературних джерел:

1. Система макроекономічних показників, їх зміст, форми, структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pidruchniki.com/00000000/politekonomiya/makroekonomika>.
2. Квак М. Напрямки мінімізації диспропорційності нагромадження компонентів національного багатства в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2011_8_1/.../kvak.pdf.
3. Кузьменко Є.О. Національне багатство та його значення у структурі національної економіки / Є.О.Кузьменко [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=231>.
4. Національне багатство: поняття, склад і методологія визначення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.if.ua/book/109/7422.html>.
5. Новікова В.В. Прогнозування внутрішнього валового продукту на основі апарату штучних нейронних мереж [Електронний ресурс] / В.В. Новікова // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 1. – С. 5-11. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j_pdf/есurark_2014_1_3.pdf.
6. Національне багатство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1534122038082/politekonomiya/natsionalne_bogatstvo.
7. Квак М.В. Національне багатство в системі формування екологічно-збалансованого розвитку економіки України / М.В. Квак // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2008. – Вип. 4, т. 2. – С. 311-319.

A. Zotik. ANALYSIS THE DETECTION OF SIGNS OF INSOLVENCY OF ENTERPRISES.

The article analyzes and summarizes the methods of bankruptcy diagnostics in order to determine the possibility of their use in detecting signs of illegal actions in bankruptcy.

Key words: debtor, insolvency, fictitious bankruptcy, bankruptcy schemes.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Бобровська Н.В.**
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 354:339.923:061.1

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

О. Коєв, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
К. Яценко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено і обгрунтовано пріоритетні напрями логістичної діяльності

сільськогосподарських підприємств. Досліджено сутність практичних рекомендацій щодо впровадження логістики у бізнес середовище аграрного сектора з метою їх успішного ведення бізнесу.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, логістична система, логістичний підхід, аграрний сектор.

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку ринкових можливостей аграрного сектора впровадження логістики має важливе значення і передбачає забезпечення конкурентоспроможності бізнес-середовищу аграріїв, а також задоволення потреб споживачів. Розвиток логістики в аграрному секторі пов'язаний із організаційно-правовою формою власності сільськогосподарських підприємств і має за мету покращення виробничо-збутового процесу господарської діяльності з метою отримання економічних переваг.

Результати від господарської діяльності залежать від зменшення витрат і від ціни того чи іншого ресурсу, що призводитиме до нарощування прибутку. Таким чином зростання фінансових результатів від господарської діяльності підприємств взаємозалежне із ціною товару і транспортними витратами.

Налагодження логістичної діяльності в аграрному секторі є актуальним питанням так як логістична система підприємств є передумовою успішного ведення аграрного бізнесу.

Розвиток логістичної діяльності в аграрному секторі обґрунтовано у роботах українських науковців, з-поміж яких: Гаджинський А.М. [1], Смірнова І.Г., Косарева Т.В., Клімова І.Г. [4], Вольнова О.М., Ворожейкіна Т.М., Хільчевська І.Г., Величко О.П., Даниленко А.С., Божидарнік Т.В., Божидарнік Н.В., Марченко О.М., Струк Н.Р. [5], Сергєєв В.І. [3], Шубравський О.В. та інших авторів.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування пріоритетних напрямів логістичної діяльності сільськогосподарських підприємств, а також наукове обґрунтування практичних рекомендацій щодо впровадження логістики у бізнес середовище аграрного сектора з метою їх успішного ведення бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційні зміни і тенденції мають значний вплив на світове ринкове середовище, тому сучасні підприємства мають за мету пристосуватись до змін попиту. Адаптація є одним із напрямів перспективної діяльності сільськогосподарських підприємств, у яких застосовується логістичний підхід у веденні бізнесу.

Логістика передбачає процеси управління достатнім та ефективним (витрати та час перебігу) потоки сировини, матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції, послуг, фінансів та супроводжувальної інформації від місця виникнення цього потоку, до місця його споживання (включаючи приймання, відправлення, внутрішнє і зовнішнє переміщення) з метою повного задоволення потреб споживачів [1].

Логістичний напрям діяльності підприємств аграрного сектора зумовлює використання концепції та інструментарію логістики у сфері матеріального забезпечення їх основної діяльності – через оптимізацію процесів закупівель основних засобів виробництва та інших матеріалів з метою створення в сільськогосподарських підприємствах логістичних інформаційних систем і

застосування інструментарію інформаційної логістики [4].

Таким чином перспективи у раціональному логістичному забезпеченні бізнес-середовища аграрного сектора передбачає досягнення економічних результатів, враховуючи певні інтереси споживачів та мінімізації витрат.

Однією з основних функціональних сфер, придатних для застосування інструментарію логістики, є основна діяльність сільськогосподарських підприємств, щодо якої можна застосовувати інструментарій виробничої (внутрішньовиробничої) логістики для вирішення питань оптимізації розмірів сільськогосподарських підприємств, визначення потреби підприємства в основних засобах виробництва, організації продуктивного використання основних засобів, забезпечення технічного обслуговування та ремонту машин, будівель, обладнання тощо.

Сьогодні логістика представляє пов'язуючу функцію між підрозділами підприємств, яка об'єднує в єдине ціле найважливіші функціональні області підприємства: постачання, виробництво і збут (рис. 1.).

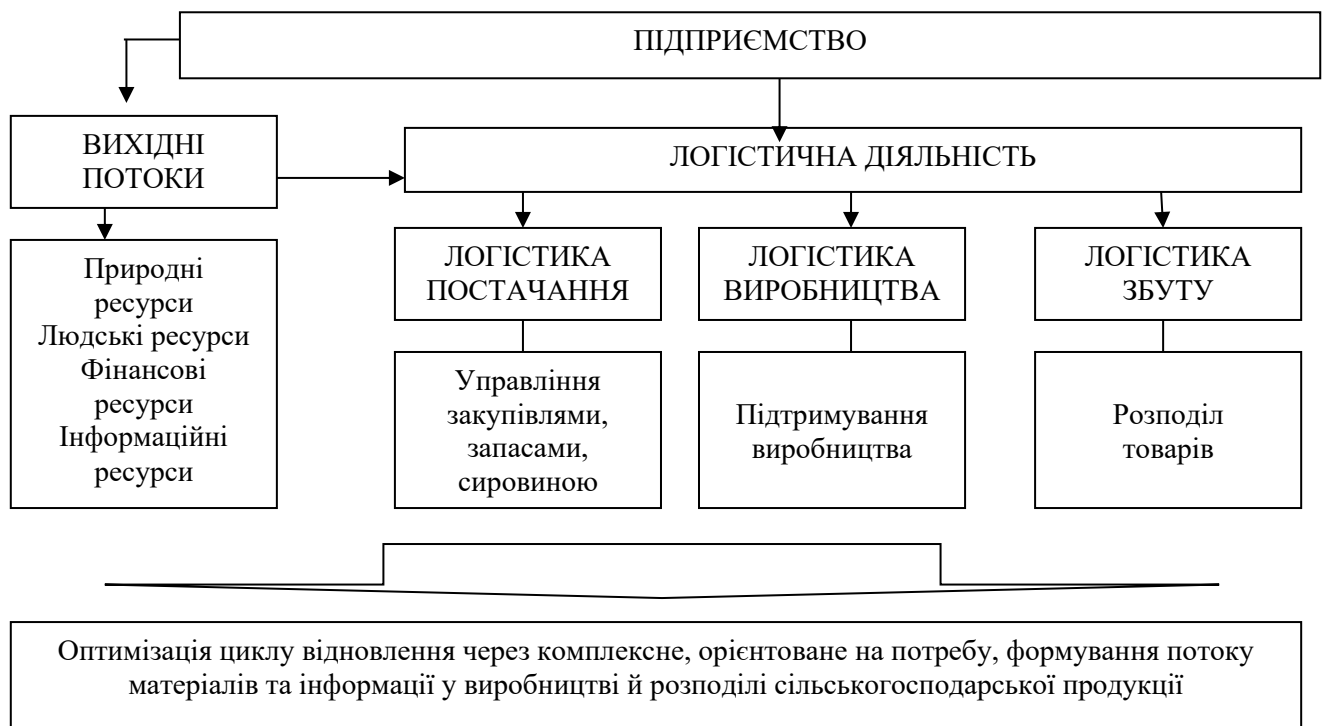


Рисунок 1 - Логістика у системі підприємства

Джерело: представлено авторами

Логістичний напрям діяльності підприємств аграрного сектора логічно зумовлює використання концепції та інструментарію логістики у сфері матеріального забезпечення їх основної діяльності – через оптимізацію процесів закупівель основних засобів виробництва та інших матеріалів з метою створення або оновлення парку машин, обладнання, необхідних для виконання виробничого процесу відповідно до агротехнічних вимог.

Агрологістика – новий прикладний напрям логістики, пов'язаний із застосуванням її положень і методів у сфері аграрного виробництва. В Україні агрологістика перебуває на початковому етапі розвитку. Разом із тим у розвинених країнах світу – США, Канаді, Західній Європі, Австралії, та інших

країнах - давно оцінили високу ефективність використання логістичних підходів в агробізнесі. Сьогодні у багатьох країнах Європейського союзу урядові структури беруть на себе ініціативну роль під час впровадження логістичних підходів діяльності аграрних підприємств [3].

Метою логістики є оптимізація циклу відтворення через комплексне, орієнтоване на потребу, формування потоку матеріалів та інформації у виробництві і розподілі продукції. Управління поточковими процесами, їх перетворення й інтеграція – нова форма управління, котра перевершує традиційні як за рівнем творчого потенціалу, так і за ефективністю кінцевих результатів. Логістику як наукову основу управління поточковими процесами застосовують не лише у промисловості, торгівлі й на транспорті, а й у сфері послуг, банківській і страховій справі, організації після продажного сервісу, у комунальному господарстві, туризмі, сільському господарстві [1].

Отже, логістична діяльність аграрного сектора представляє ефективне управління товарорухом сільськогосподарської продукції від місця її безпосереднього збору до кінцевого споживача. А адаптація логістичної системи до ринкового середовища пропонує нові системи постачання, відкриваючи нові транспортні коридори і партнерські відносини.

Вихідною умовою формування структури служби логістики на підприємстві є переконання його керівництва у зосередженні усіх логістичних функцій в одній організаційній структурі господарюючого суб'єкта, що забезпечить ефективне управління бізнес-процесами, аналіз витрат та збитків, а також прийняття управлінських рішень, які спрямовані на оптимізацію витрат. За таких умов менеджери повинні бути переконані у тому, що інтеграція логістичних функцій призведе до покращення кінцевих результатів виробничо-господарської діяльності підприємства у цілому.

Висновок. Ефективність логістичної діяльності на підприємстві може виявлятися: в оптимальній організації постачальницької, виробничої і збутової діяльності підприємства; у скороченні логістичних витрат; в оптимізації в матеріальних, фінансових та інформаційних потоків; у виробництві конкурентоспроможної продукції; у виході на нові ринки; у науково-технічних досягненнях.

Вважаємо, що логістична діяльність має всі конкурентні переваги, що включає складові для подальшого нарощування і використання потенціалу зростання аграрного бізнесу. Таким чином зростання готової продукції, технологічне оновлення у сільському господарстві, поліпшення технологій вирощування і збирання виходу продукції з одного гектара передбачається удосконаленням напрямів логістичної складової, враховуючи оптимізацію витрат на кожному етапі і у кожному процесі. Впровадження науково-методичних підходів і напрямів логістичної діяльності в аграрному секторі є нагальною вимогою часу у сучасних економічних умовах ефективної господарської діяльності.

Список літературних джерел:

1. Гаджинский А.М. Логистика: Підручник для вищих і середніх спеціальних навчальних закладів. - 2-е вид. - М. : ІОЦ "Маркетинг", 1999. - 228 с.
2. Миротин Л.Б., Ташбаев И.Э. Логистика для предпринимателя: основные понятия, положения, процедуры: Уч. Пособие - М: Инфра-М, 2002. - 252 с.
3. Сергеев В.І. Логістика в бізнесі (5 шт.)
4. Клімова І.Г. Проблеми та передумови використання логістики в Україні І.Г. Клімова // Держава та регіони. – 2006. - № 3. – С. 143-147.
5. Струк Н. Р. Управління постачанням в логістичних системах підприємств АПК : практичний аспект / Н. Р. Струк // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2006. - № 13. - 794 с.

O. Koev, K. Yatsenko. THEORETICAL RATIONALE OF PRIORITY AREAS OF LOGISTIC ACTIVITIES IN THE AGRARIAN SECTOR.

Priority directions of logistic activity of agricultural enterprises are investigated and substantiated. The essence of practical recommendations on the introduction of logistics in the business environment of the agricultural sector with the purpose of their successful business is investigated.

Key words: logistics, logistic activity, logistic system, logistic approach, agrarian sector.

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Бобровська Н.В.**
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 338.43:504

**ЕКОЛОГО-СОЦІАЛЬНА СВІДОМІСТЬ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА:
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ**

***В. Кіфа**, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
В. Гончаренко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Досліджено теоретичні аспекти пізнання сутності екологічної свідомості та соціальної, що ґрунтуються на діалектичному методі. Досягнення поставлених задач здійснювалося за допомогою прийомів системного дослідження і спостереження, було використано методи порівняння й узагальнення. Обґрунтовано актуальність процесу формування нової культури поведінки особистості у веденні бізнесу, що є підґрунтям у вихованні екологічної культури і сприяє набуттю екологічних знань, екологічного мислення та еколого-соціальної свідомості бізнес-середовища.

Ключові слова: екологічна свідомість, екологічна культура, соціальна відповідальність, бізнес-середовище, еколого-соціальна свідомість.

Постановка проблеми. Процес соціально-економічного розвитку держави, який впродовж тривалого часу здійснювався на принципах кількісного використання природно-ресурсної основи без дотримання екологічних вимог, загострив суперечності між зростаючими потребами

суспільства і можливостями природних ресурсів за видами до самовідновлення. Екстенсивний характер діяльності більшості підприємств, надмірна концентрація відходів виробництв зумовлюють загострення питання мінімізації екологічних загроз. Формування умов щодо раціонального використання природних ресурсів за видами, їх збереження та екосистем у сукупності, є вагомим підґрунтям розвитку бізнес-середовища, зокрема, аграрного сектора економіки, і спрямоване на виховання екологічної свідомості товаровиробників, що зумовлює актуальність теми дослідження [1].

За сучасних умов глобалізаційних та інтеграційних процесів набуває актуальності розвиток підприємницької діяльності, у центрі якого має місце не лише матеріальне виробництво, а і виконання соціальних функцій. Така тенденція передбачає переорієнтацію бізнесу зі стратегії максимізації прибутків на стратегію максимізації соціальних ефектів. У зв'язку із цим виникає потреба у перегляді парадигми співтовариства влади, бізнесу і громадськості.

Аналіз актуальних досліджень. Більшість наукових розробок не висвітлюють аспекти розвитку галузей економіки у поєднанні соціальних, економічних та екологічних аспектів. Дослідження проводяться, переважно, у напрямі отримання економічних інтересів бізнес-середовища. Актуальність питання зумовлена зростаючою потребою у збереженні екосистем [1]. Напрями, відповідно до екологічних напрямів, досліджували такі вітчизняні вчені, як О. Балацький, В. Борисова, Н. Бобровська [1], О. Вишневська, В. Горлачук, С. Дорогунцов, Б. Данилишин, О. Котикова, Л. Мельник, С. Рогач, П. Саблук, В. Савчук, Є. Хлобистов [1].

Дослідженню питання основ екологічної свідомості й проблемних аспектів соціальної відповідальності бізнес-середовища вивчалися науковцями, з-поміж яких: Ю. Благов, Г. Боуен, С. Берман, К. Девіс, П. Друкер, А. Керолл, В. Катькало, М. Фрідман, Дж. Шепард та ін. На міжнародному рівні базисом соціальної відповідальності визнано діяльність ООН, підтримка якої знайшла відображення у Глобальному договорі ООН [6], у рамках якого створюється умови співпраці з метою набуття принципів соціальної рівності і збереження природного навколишнього середовища у веденні господарської діяльності сучасними підприємствами.

Мета статті. Метою дослідження є теоретичні аспекти пізнання сутності поняття екологічної та соціальної свідомості, ґрунтуючись діалектичним методом. Обґрунтувати актуальність процесу формування нової культури поведінки особистості у веденні бізнесу, що є підґрунтям у вихованні екологічної культури і сприяє набуттю екологічного мислення та еколого-соціальної свідомості сучасного бізнес-середовища. Обґрунтування практичного інструментарію у набутті соціальної відповідальності сучасного бізнесу та його адаптації до світових вимог на засадах прозорості та етичної поведінки.

Виклад основного матеріалу. Упродовж тривалого часу суспільство, обираючи напрями адаптації до змін навколишнього середовища з метою задоволення своїх потреб, загостило суперечності між добробутом і станом екосистем. Постійне прагнення людства до бажання максимально задовольнити

свої потреби в економічному сенсі, призвело до руйнації екологічної підсистеми. Екстенсивний характер діяльності більшості підприємств, розвиток і надмірна концентрація відходів виробництв зумовлюють специфіку екологічних загроз. Таким чином, у результаті зростання економічної складової зростає також навантаження на довкілля, що відбувається при отриманні лише економічних інтересів і використання нераціональної системи природокористування, що потребує вдосконалення [1].

Соціальна відповідальність бізнесу є сукупністю принципів, механізмів та дій суб'єкта господарювання, яка передбачає побудову такої моделі взаємовідносин із суспільством, органами влади, населенням, іншими суб'єктами господарювання, коли досягається узгодження та задоволення соціальних, економічних, фінансових, етичних інтересів усіх сторін при частковій або повній компенсації ринкових неспроможностей і обмежень [2].

Важливість розвитку соціальної економіки Україною було визнано у 2006 році з приєднанням до ініціативи створення мереж Глобального договору, де така ініціатива виявила високі результати. Підтвердженням цього стало визнання України поряд із Японією і Сербією у 2009 році, як одну з трьох найрезультативніших мереж Глобального договору у світі. На сьогодні в Україні близько 200 компаній стали підписантами Глобального договору [6].

Незважаючи на позитивні тенденції, ініціатива у прийнятті компаніями на себе зобов'язань зі сталого розвитку і відповідальності перед суспільством з 2010 року має тенденцію до зниження. За результатами рейтингу Глобальної конкурентоспроможності, який також враховує соціальні ініціативи бізнесу, Україна займає не досить високі позиції і за складовою Індексу як корпоративна етика, Україна займає 102 позицію із 137 країн у рейтингу 2017-2018. Відмітимо, що ситуація у рейтинговій оцінці Глобальної конкурентоспроможності погіршується порівняно з рейтингом 2015-2016 (за даною складовою Україна посідала 76 місце серед 140 країн) [5, 6].

Незважаючи на деякі зрушення у поведінці комерційних організацій щодо позитивного ставлення до аспектів соціальної відповідальності, більш як третина бізнес-структур не приймає участі у соціальній підтримці. Об'єктивним чинником неготовності до соціального інвестування є недостатньо розвинений і незахищений сектор сучасного бізнес-середовища.

Але, в останні роки зазначимо зростання довіри суспільства до вітчизняного бізнесу, що підтверджується даними Національного інституту стратегічних досліджень, цікавим фактом очікування населенням на благодійну допомогу передусім від комерційних структур, а вже потім від держави [4].

Вважаємо, що актуальним питанням щодо подальшого розвитку є зацікавленість бізнес-середовища у здійсненні природоохоронних заходів, встановлення відповідальності за екологічні порушення при використанні ресурсів, що потребує посилення функції контролю і підвищення соціальної відповідальності та рівня екологічної свідомості.

Мотиваційні напрями і відповідність стимулів у бізнес-середовищі повинні орієнтуватися на розуміння наслідків діяльності, отримання суспільно

корисних інтересів від екологічно спрямованої діяльності, бажання покращити якість життя суспільства використовуючи «еко-технології».

Передумовою стійкого розвитку суб'єктів господарювання є формування іміджу соціально відповідального суб'єкта суспільних відносин. Важливим інструментом у дослідженні рівня соціальної відповідальності бізнесу виступає соціальний аудит, доцільність якого для самих підприємств пояснюється можливістю підтвердити власну позицію щодо соціальних питань. Як специфічна форма контролю, соціальний аудит набуває важливого значення у процесі гуманізації суспільства та усвідомлення його представниками факту залежності їх добробуту від результатів діяльності господарських структур та наслідків їх впливу на середовище функціонування [8].

Автори доповідей «Римського клубу» визначили, що у масовій свідомості більшості людей переважають мотиви діяльності, пов'язані лише безпосередньо з короткостроковими цілями (день, тиждень, місяць, рік), що є недостатнім, оскільки виключається об'єктивна оцінка не тільки тих тенденцій розвитку суспільства, що вже склалися, але і кінцевих результатів довгострокової сумісної життєдіяльності. Занурений у метушню поточних справ і розваг, індивід часто не бажає розлучатися з укоріненими звичками, тому не сприймає будь-яке знання, що виводить його за коло звичної діяльності. Але вчора це було ще прийнятно, сьогодні — небезпечно, а завтра вже може стати неприпустимим [7].

Висновки. Зростання рівня негативного впливу на навколишнє середовище потребує істотної модифікації екологічної свідомості, що сприятиме збереженню екосистем. Саме екологічна свідомість, як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної свідомості, підприємницької свідомості та відповідальності зокрема, екологічної культури, як складової системи національного виховання особистості, екологізацію освітнього процесу та програму підготовки у розвитку суспільства [1].

Також вважаємо, що формування ефективної моделі соціальної відповідальності бізнесу має на меті взаємоузгодити інтереси влади, бізнесу і громадськості. Взаємодія держави і підприємництва на засадах партнерства, а також наслідування успішного досвіду запровадження соціально орієнтованих стандартів ведення бізнесу міжнародних і вітчизняних компаній створить передумови сталого розвитку на основі відповідальності суб'єктів господарювання перед навколишнім середовищем і суспільством.

Список літературних джерел:

1. Бобровська Н.В. Екологічна свідомість у використанні природних ресурсів [Електронний ресурс] / Н.В. Бобровська, А.Г. Костирко. — Режим доступу:

http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3633/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F1_%D0%91%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%BA%D0%BE.pdf.

2. Іваницька О. Глобальні стандарти соціальної відповідальності бізнесу [Електронний ресурс] / О. Іваницька // Незалежний Аудитор. – Режим доступу : http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/1241?view=material.
3. Тарасенко І. Оцінка соціальної відповідальності бізнесу в управлінні сталим розвитком підприємства / І. Тарасенко // Маркетинг в Україні. – 2009. – №5. – С. 54-60.
4. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua>. – Мова укр. – Дата останнього доступу : 18.10.2017. – Назва з екрану.
5. Економічний дискусійний клуб [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua>. – Мова укр. – Дата останнього доступу : 23.10.2017. – Назва з екрану.
6. Світова мережа Глобального Договору ООН [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.unglobalcompact.org/index.html>.
7. Акуленко В. Л. Екологічний менеджмент в контексті забезпечення екологічної безпеки підприємства / В. Л. Акуленко, І. В. Мамчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – Вип. 5. – Т. 1. – С. 21-26.
8. Скребець В. О. Екологічна психологія у віддалених наслідках екотехногенної катастрофи : монографія / В. О. Скребець. – К. : Видавничий дім «Слово», 2004 – 440 с.

V. Kifa, V. Goncharenko. ENVIRONMENTAL-SOCIAL AWARENESS OF THE BUSINESS ENVIRONMENT: THEORETICAL ASPECTS.

Theoretical aspects of knowledge of the essence of ecological consciousness and social, based on the dialectical method, are investigated. Achievement of the tasks was accomplished through the methods of systematic research and observation, using methods of comparison and generalization. The relevance of the process of forming a new culture of personality behavior in conducting business is substantiated, which is the basis for the education of ecological culture and contributes to the acquisition of ecological knowledge, ecological thinking and ecological and social consciousness of the business environment.

Key words: ecological consciousness, ecological culture, social responsibility, business environment, ecological and social consciousness.

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Бобровська Н.В.**
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 631.11

**ЕЛЕМЕНТИ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕТОРУ**

*М. Кулакувич, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
С. Граур, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
А. Савченко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Визначено та сформульовано основні елементи агропродовольчих ланцюгів, які мають вплив на конкурентоспроможність підприємства. Описано механізм конкурентоспроможності підприємства. Наведено заходи, результати та ризики впровадження елементів агропродовольчих ланцюгів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, аграрний сектор, адаптація, агропродовольчі ланцюги.

Постановка проблеми. Формування ринкових відносин і процеси реформування економіки України визначають необхідність проведення особливих перетворень в діяльності кожного підприємства. Разом з тим досвід реформування підприємств будь якої галузі, а саме, нерозвиненість конкурентного середовища, відсутність механізму підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів становлять небезпеку необоротних наслідків проведених структурних трансформацій і зміни умов господарювання в сфері сільського господарства. Це викликає необхідність зміни економічних відносин на сільськогосподарських підприємствах, їх адаптацію до сучасних умов функціонування. Впровадження складових підвищення конкурентоспроможності підприємств сьогодні є досить важливим і актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Конкуренція та конкурентоспроможність як економічна категорія приваблює до себе особливої уваги, тому дане питання досліджувало багато вчених, від А. Сміта, Д. Рікардо, Дж.С. Мілля, К. Маркса, Дж. Кейнса до їх послідовників. Сьогодні в багатьох наукових працях як вітчизняних так і зарубіжних вчених розглядається це питання, а саме їх розглядають: І.М. Акімова, С.С. Алексєєва, І.В. Булах, І. С. Ладуніка, О. І. Лугова, Н. М. Сіренко, С. В. Сирцева.

Мета статті. Мета даної статті полягає у вивченні поняття конкурентоспроможності підприємств, визначенні основних елементів агропродовольчих ланцюгів, що посилюють та підвищують конкурентоспроможність підприємств аграрного сектору.

Результати дослідження. Конкурентоспроможність агропродовольчого сектору у всьому світі залежить від зв'язків у ланцюгу створення доданої вартості. А саме, якісний ґрунт і сприятливий клімат є запорукою сільськогосподарської конкурентоспроможності держави, але самі по собі вони нічого не варті без ефективної інфраструктури і маркетингових систем [3].

Чим більшими є витрати на збирання, перевезення, зберігання, обробку і сертифікацію сільськогосподарської продукції на її шляху від поля до порту або мережі роздрібної торгівлі, тим меншою є частка світової або роздрібною ціни, яку отримують виробники сільськогосподарської продукції. Та чим дорожчими є матеріально-технічні засоби сільськогосподарського виробництва, тим меншою є продуктивність і розвиток сільського господарства. Ще один аспект цієї проблеми полягає в тому, що слабка і неефективна переробна галузь обумовлює існування сировинної економіки сільських територій, з незначними можливостями виробництва продукції з високою доданою вартістю, і саме це сьогодні спостерігається в Україні.

Підвищення ефективності інфраструктури вимагає інвестицій, які в свою

чергу потребують розвинутих сільськогосподарських фінансових ринків, сприятливого ділового середовища і державної політики. Детально розглянемо елементи агропродовольчих ланцюгів, досліджуючи з різних позицій можливості для підвищення її конкурентоспроможності (рис. 1).



Рисунок 1 – Елементи агропродовольчих ланцюгів, які підвищують конкурентоспроможність аграрного сектору України

Перший елемент агропродовольчого ланцюгу, визначає розширення нових і поліпшення існуючих можливостей для вітчизняного агробізнесу, покращення доступу до фінансування та умов фінансування для всіх зацікавлених сторін з використанням кращих європейських та міжнародних практик. Заходи, результати та ризики, щодо впровадження даного елемента, наведені на рисунку 2 [2].

Другим елементом агропродовольчого ланцюгу є розвиток виробничої, складської, переробної, транспортної інфраструктури та логістики агропродовольчих ринків.

Основною метою якого є заохочення і підвищення ефективності використання наявної інфраструктури зберігання і транспортування агропродовольчої продукції, створення стабільного клімату для інвестицій в інфраструктуру та логістику, включно з реформуванням залізниці, річкових і морських портів, дорожньої інфраструктури і спеціалізованого автотранспорту, ринкової інфраструктури з метою зниження логістичних витрат. Забезпечення розвитку галузі шляхом оновлення і модернізації виробничих, складських і переробних потужностей, що допоможе підвищенню конкурентоздатності і сприяння розвитку диверсифікованих та інноваційних виробничих структур. При впровадженні даного елемента також є необхідним визначення заходів впровадження та його результатів складові яких відображені на рисунку 3 [2].

До ризиків впровадження розвитку виробничої, складської, переробної, транспортної інфраструктури та логістики агропродовольчих ринків можна віднести:

- поточну складну макроекономічну ситуація та дефіцит бюджету;
- непривабливий інвестиційний клімат;
- недостатній рівень координації між Мінагрополітики та Мінінфраструктури [2].



Рисунок 2 – Заходи, результати та ризики впровадження доступу до фінансів

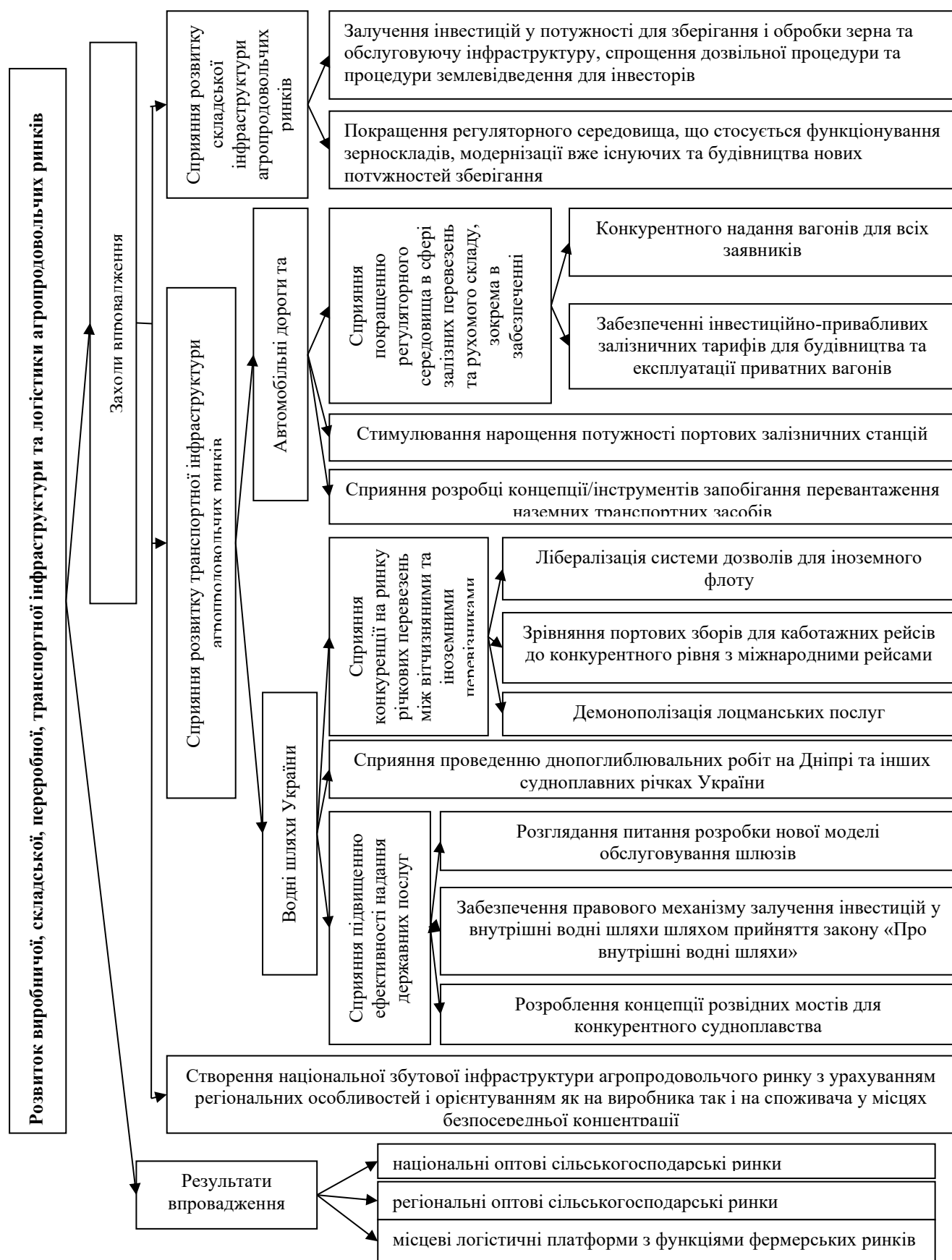


Рисунок 3 – Заходи та результати впровадження розвитку виробничої, складської, переробної, транспортної інфраструктури та логістики агропродовольчих ринків

Наступним елементом агропродовольчого ланцюжка є сприяння розвитку різноманітних форм організацій і представництв виробників, який полягає у спільній реалізації товарів на ринку або спільному використанні обладнання чи послуг задля покращення ринкових можливостей та позицій в якості групи порівняно із індивідуальними виробниками, які формують значну частину аграрного виробництва в Україні. Незважаючи на те, що в Україні на разі функціонує певна кількість кооперативів, а також діють деякі програми допомоги кооперативам, частка кооперативів у загальному обсязі реалізації сільськогосподарської продукції лишається незначною та має бути збільшена. Даний елемент також має певні заходи впровадження, їх результати та ризики впливу.

До елементу «Нова політика підтримки сільського господарства та розвитку» при впровадженні якого пряма підтримка сільського господарства з Державного бюджету України майже відсутня. Розробка та імплементація ефективної, простої та прозорої політики підтримки сільськогосподарського сектору забезпечується шляхом:

- оцінки та оптимізації поточної системи;
- встановлення обмеженої кількості простих, адресних та ефективних заходів, спрямованих на досягнення конкретних і добре визначених пріоритетних цілей, які легко реалізувати, контролювати і оцінювати;
- забезпечення належного, стабільного, передбачуваного фінансування, орієнтованого на довгострокову стратегію.

Як і попередні елементи він містить ряд заходів, результатів та ризиків впровадження.

Метою впровадження елемента «Підтримка малих сільськогосподарських виробників» є розробка системи правових, економічних та організаційних заходів щодо підтримки малих сільськогосподарських виробників для сприяння підвищенню їх продуктивності та доходності, модернізації, диверсифікації сільськогосподарської діяльності, нарощенню доданої вартості, використанню інноваційних каналів просування продукції, доступу до фінансів тощо з особливим наголосом на реалізації можливостей молоді та жінок у веденні господарств сімейного типу. Даний елемент містить ряд заходів, результатів впровадження та ризики, які впливають на підтримку малих сільськогосподарських виробників [2].

Державна підтримка є фактором, що може стимулювати розвиток агропродовольчих ланцюгів, особливо, якщо говорити про малих сільськогосподарських виробників, частка яких у виробництві валового сільськогосподарського продукту перевищує 50 відсотків і які створюють близько 80 відсотків робочих місць у сільському господарстві. Сприяння різноманітним формам організацій і представництв виробників підвищить їхні переговорні можливості і відповідно допоможе запровадити господарську практику, адаптовану до глобальних проблем.

Вирішення проблеми обмеженого доступу до фінансових ресурсів має величезне значення для учасників агропродовольчих ланцюгів. Які впливають на виробництво, переробку, зберігання, торгівлю, організаційні і правові

аспекти ведення бізнесу і забезпечення належної якості агропродовольчої продукції.

Список літературних джерел:

1. Ладуніка І. С. Дослідження факторів впливу на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств / І. С. Ладуніка, М. І. Братанов // Економіка та управління підприємствами. Мукачевський державний університет. – Вип. 5. – 2016. – Ст. 189-194.

2. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16025>.

3. Сіренко Н. М. Концептуальні засади інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України / Н. М. Сіренко // Маркетинг і менеджмент інновацій. — Суми, 2012. — № 1. — С. 234—241.

4. Луговая О. И. Концептуальные основы формирования системы управления экономическим потенциалом предприятий отрасли свиноводства / О. И. Луговая // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2014. № 2. – С. 171-176.

M. Kulakovich, S. Graur, A. Savchenko. ELEMENTS OF AGRICULTURAL CHAINS AND THEIR IMPACTS ON THE AGRICULTURAL SECTOR COMPETITIVENESS.

The basic elements of agro-food chains that affect the competitiveness of the enterprise are identified and formulated. The mechanism of enterprise competitiveness is described. Measures, results, and risks of the agri-food elements of agro-food chains are presented.

Key words: competitiveness, agrarian sector, adaptation, agro-food chains.

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, асистент кафедри обліку і оподаткування **Пісоченко Т.С.***

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 005.52:657.37

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

І. Пигичко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Ю. Коробко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено сутність поняття фінансової безпеки суб'єктів агропромислового комплексу як економічної категорії. Проаналізовано системи оцінки фінансової стабільності розвинених країн. Здійснено оцінку рівня фінансової безпеки України та досліджено основні тенденції її зміни. Виокремлено комплекс індикаторів, що використовують для оцінки фінансової безпеки в Україні. Визначено основні фінансові інтереси суб'єкта підприємництва та фінансові завдання для їх досягнення. Розглянуто організацію формування фінансової безпеки та запропоновано заходи реалізації дієвої системи захисту суб'єктів господарювання агропромислового комплексу.

Ключові слова: фінансова безпека, індикатори фінансової безпеки, державний борг, інфляція, дефіцит державного бюджету, бюджетна безпека, бюджетний дефіцит, боргова безпека, безпека страхового ринку, безпека фондового сектору.

Постановка проблеми. Ефективність використання фінансових ресурсів й пошук можливостей щодо їх нарощування представляє фінансовий потенціал сільськогосподарських підприємств, який є базисом і повинен бути зорієнтований на динамічний розвиток.

Фінансовий потенціал аграрних підприємств є забезпеченням очікуваних економічних інтересів підприємцями, а гармонізація фінансової безпеки має прямий зв'язок із розвитком підприємства у довгостроковій перспективі.

Отже, фінансову безпеку сільськогосподарського підприємства забезпечує безпека економічних взаємовідносин, що характеризується результативністю й спроможністю підприємств нарощувати фінансові ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам щодо оцінки фінансової безпеки підприємства присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, з-поміж них: О. Барановського, І. Бінька, О. Василика, Т. Варналія, Т. Вахненко, А. Гальчинського, В. Гейця, М. Єрмошенка, В. Кравченка, Г. Логвиної, І. Лукінова, Ю. Любимцева, В. Мунтіяна, А. Наговіцина, Г. Пастернака-Таранушенка, І. Радіонової, М. Савлука, І. Сухорукова, А. Чухна, В. Шлемка, М. Карлберга, Р. Масгрейва, М. Мілера та ін.

Значний внесок у методологію фінансової безпеки було досліджено у наукових працях С.І. Абрамова, І.А. Бланка, В.А. Борисової, А.Ф. Гойко, О.Є. Гудзь, В.Н. Даниліна, М.Я. Дем'яненка, О.І. Дація, А. Зелль, П.А. Лайки, Н.А. Лісової, І.П. Мойсеєнка, В.М. Павлюченка, П.Т. Саблука, Р.П. Саблука, В.М. Серової, П.А. Стецюка, Н.М. Ушакової, В. Фльорко, В.Г. Федоренко, Н.М. Худолій, А.В. Чупіса, В.Д. Шапіро, В.В. Шеремета.

Метою статті є теоретичне обґрунтування оцінки фінансової безпеки підприємств, обґрунтування системи показників та дослідження основних тенденцій її зміни. Досліджено можливі рекомендації щодо удосконалення системи індикаторів та їх критичних значень відповідно до зовнішніх змін і тенденцій.

Результати дослідження. Нестійкий фінансовий стан сільськогосподарських підприємств є передумовою погіршення фінансових показників. А фінансове наповнення, як правило, здійснюють фінансові ресурси, потенціал яких забезпечує функціонування підприємств аграрного сектора. Процеси формування і використання фінансового потенціалу знаходяться у взаємозв'язку, тому своєчасна оцінка фінансової безпеки аграрних підприємств є передумовою запобігання фінансових загроз і негативних фінансових явищ у виробничій діяльності, а також захисту фінансових втрат, а у подальшому й стабілізації діяльності і розвитку підприємств в умовах конкурентного середовища з урахуванням впливу глобалізаційних процесів, їх змін та тенденцій.

Досліджуючи саме поняття фінансової безпеки виявлено, що вона є однією з найважливіших складових економічної безпеки. Це своєрідний

індикатор і критерій ефективної діяльності фінансової системи держави. Без забезпечення фінансової безпеки практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед державою, але на сьогодні в країні не створено сприятливих умов з метою нормального функціонування системи фінансової безпеки [4].

Забезпечення фінансової безпеки повинно базуватися на виявленні можливостей загроз і шляхів їх запобігання. Загрози фінансової безпеки підприємства можна умовно розділити на зовнішні і внутрішні загрози. До зовнішніх загроз відносять: спекулятивні операції на ринку цінних паперів; недобросовісна конкуренція; недостатній контроль бізнесу з боку держави; лобіювання конкурентами недостатньо виважених рішень органів влади; незаконне заволодіння майном окремими особами. До внутрішніх загроз належать: неефективне фінансове планування та управління активами; малоефективна ринкова стратегія; помилкова цінова і кадрова політика; прорахунки менеджерів.

Для оцінки рівня фінансової безпеки підприємств використовують різні фінансові індикатори-показники. Індикатори фінансової безпеки представляють реальні статистичні показники розвитку економіки підприємств країни, у цілому які найбільш повно характеризують явища і тенденції у фінансовій сфері. О.І. Барановський зазначає, що «фінансові індикатори» характеризують тенденції розвитку фінансової та грошово-кредитної системи підприємств й держави, що склалася у відповідності вимогам економічної безпеки[1].

Кожен з індикаторів має своє найменше чи найбільше значення, а граничні значення індикаторів як зазначав А. Сухоруков є «пороговими» і вважається, що відхилення фактичного значення індикатора від порогового свідчить про необхідність профілактики або усунення причин, що зумовлюють ці відхилення [6, с. 73].

Великий масив індикаторів фінансової безпеки, що дає змогу характеризувати її стан у статистиці та динаміці, запропоновано М.М. Єрмошенком. Він вважає, що сукупність індикаторів є найважливішою вхідною інформацією, на якій має базуватися весь процес стратегічного планування фінансової безпеки підприємств. Таким чином вибору індикаторів повинна бути приділена значна увага [3, с. 56].

Основні індикатори фінансової безпеки країни за складовими представлено на рисунку 1.

О.І. Барановський у своєму дослідженні справедливо зазначає, що «відмінною особливістю індикаторів економічної й фінансової безпеки є їх порогове значення», а саме мінімальне, максимальне й гранично допустиме [1, с.90].

Порогові значення індикаторів визначають індивідуально для кожної країни й підприємства. Можна визначати кілька порогових значень, а саме оптимістичним, нейтральним і песимістичним сценарієм. Для оцінки фінансової безпеки використовують порогові значення індикаторів, що наведено у Методичних рекомендаціях щодо оцінки рівня фінансової безпеки, які затверджено Наказом Міністерства економіки України (рис. 2).

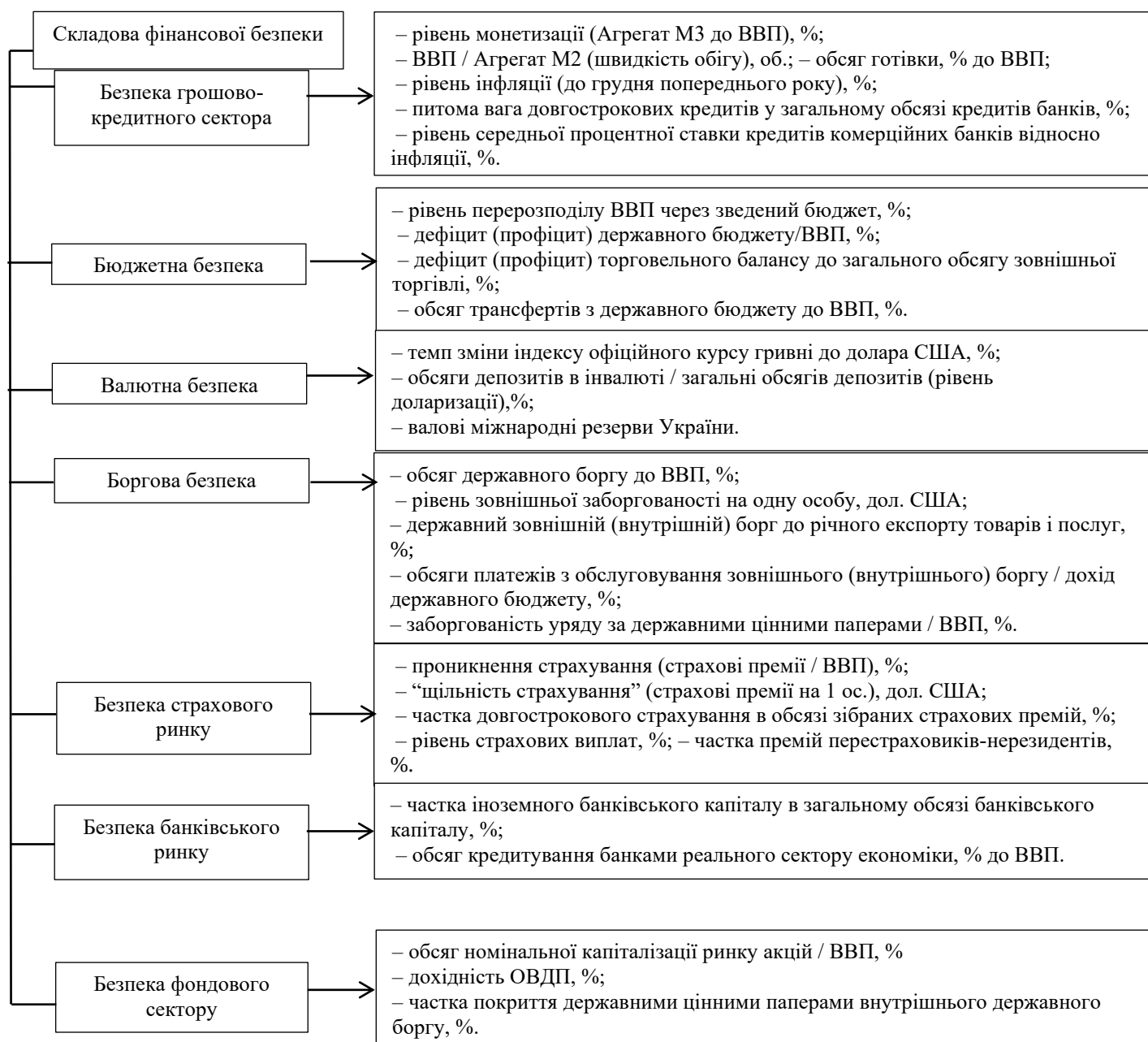


Рисунок 1 - Основні індикатори фінансової безпеки країни за складовими
Джерело: представлено з використанням [5]

Нестабільний економічний розвиток країни й рівень інфляційних процесів впливає на фінансову безпеку аграрних підприємств. Інфляційні процеси представляють собою не тільки економічне явище, а і соціально-політичне. Під інфляцією розуміють і відчутне зростання цін, що виникло внаслідок значної частини грошової маси, яка виявилася не забезпеченою економічними благами.

При зменшенні споживчого попиту на товари інфляція у розмірі до 4% може сприяти зростанню виробництва і стати стимулом до економічного зростання. Коли темпи інфляції переходять межу 5%, темпи економічного зростання починають зменшуватися, а коли інфляція сягає 25 -45%, то економічне зростання припиняється і на зміну йому приходить стагнація і спад

виробництва, який поступово поглиблюється. При стагнації понад 5 років держава втрачає фінансову незалежність [7].

Показники			
Дефіцит державного бюджету, % до ВВП	→	0% — 5%	не більше 3%
Рівень перерозподілу ВВП через бюджет, %	→	5% — 35%	не більше 20%
Державний борг (внутрішній і зовнішній), % до ВВП	→	5% — 70%	не більше 55%
Внутрішній державний борг, % до ВВП	→	5% — 40%	не більше 20%
Зовнішній державний борг, % до обсягу експорту	→	10% — 90%	не більше 70%
Рівень монетизації економіки, %	→	10% — 100%	не більше 50%
Інфляція в цілому, %	→	-5% — 20%	не більше 7%
Темпи зміни індексу офіційного курсу національної валюти, %	→	-10% — 15%	не більше 6%
Обсяг золотовалютних запасів, місяці імпорту	→	0,5 — 15	не менше 3
Дохідність державних цінних паперів, %	→	1% — 15%	3–4%
Відношення обсягу капіталізації ринку акцій до ВВП, %	→	30% — 95%	60–90%

Рисунок 2 - Порогові значення основних індикаторів безпеки фінансової сфери

*За умовами, що діють у період із 2010 р., значення тимчасово змінені

Джерело: представлено з використанням [5]

На рисунку 3 представлено темпи інфляції в Україні у динаміці за період з 2008 по 2017 роки.

Рівень боргової безпеки України визначається зіставленням, відповідно, внутрішнього або зовнішнього боргу з обсягами річного ВВП. Інформацію про обсяг боргів і витрат державного бюджету на їх погашення та обслуговування надає Міністерство фінансів України. Збільшення обсягів боргу спричинено переважно необхідністю покриття дефіциту державного бюджету, проте запозичені кошти часто використовували не за цільовим призначенням. В

Україні також не існує чіткої державної стратегії управління державним боргом, що теж значно погіршує стан боргової безпеки держави [4].

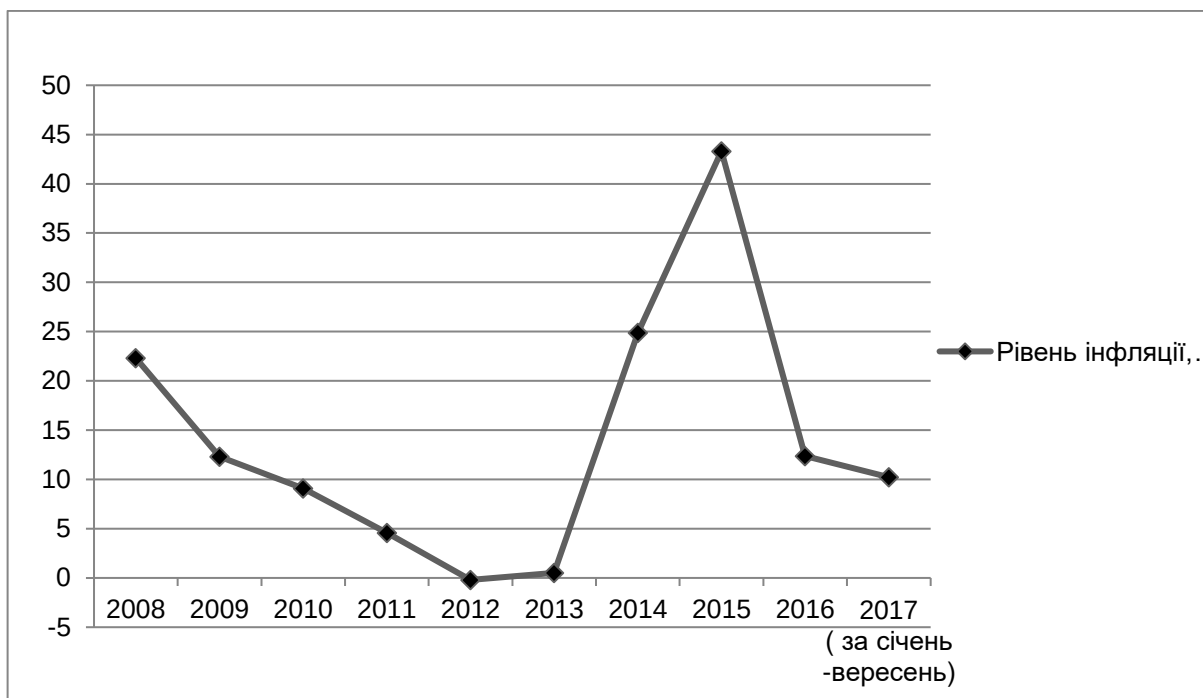


Рисунок 3 - Темпи інфляції в Україні у 2008–2017 рр.

Джерело: побудовано і представлено з використанням [8]

Внутрішні й зовнішні борги стали невід’ємною складовою фінансової системи більшості країн світу. Вони зумовлені наявністю дефіциту бюджету, тобто держава не завжди має змогу провести скорочення витрат відповідно до наявних доходів. Тоді виникає потреба у додаткових фінансових ресурсах, які можна одержати або завдяки емісії грошей, або запозиченням як всередині держави, так і ззовні [4].

Фінансова безпека фондового ринку – це оптимальний обсяг його капіталізації (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів і держави загалом. Оцінюючи безпеку фондового ринку у цілому, треба вести мову про безпеку ринку державних цінних паперів і ринку корпоративних цінних паперів, а також решти його сегментів: ринків акцій, облігацій, векселів, казначейських зобов’язань, ощадних сертифікатів, біржового та позабіржового ринків [5].

Головне завдання функціонування системи фінансової безпеки підприємства полягає у гарантуванні стійкого фінансового стану підприємства як запоруки його стабільного розвитку, що пов’язано із науково-організованою взаємодією усіх елементів системи і є неможливим без організаційного забезпечення.

Висновок. Отже, необхідність удосконалення науково-методичних засад оцінки економічної й фінансової безпеки підприємств повинні базуватися на

фінансовому наповненні, що здійснюється через використання фінансових ресурсів, потенціал яких забезпечує функціонування підприємств аграрного сектора. Взаємозв'язок і системність фінансового потенціалу є своєчасною оцінкою фінансової безпеки, що є передумовою запобігання фінансових загроз і негативних фінансових явищ у виробничій діяльності підприємств аграрного сектора. Отже, зазначимо, що такий захист фінансових втрат забезпечить у подальшому стабільність виробничо-господарської діяльності і можливий розвиток підприємств в умовах конкурентного середовища, враховуючи вплив глобалізаційних процесів.

Список літературних джерел:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія. – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Ника-центр, Эльга, 2004. – 784 с.
3. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Изд-во КНТЕУ, 2001. – 309 с.
4. Калантай А. М. Роль і місце фінансової безпеки в контексті національних інтересів / А. М. Калантай // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – No1. – С. 143 – 153.
5. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України // Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat.
6. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України: Монографія / Передмова акад. НАН С. І. Пирожкова. – К.: НІПНБ, 2005. – 140 с.
7. Україна в цифрах 2007–2011 – статистично-аналітичний випуск – www.minfin.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства економіки України.
8. «Ліга:Закон» - <http://www.ligazakon.ua/ua/>.

I. Pigychko, Y. Korobko. ASSESSMENT OF FINANCIAL SECURITY IN UKRAINE.

In the article the essence of the concept of financial security of subjects of the agro-industrial complex as an economic category is investigated. Systems of estimation of financial stability of the developed countries are analyzed. The level of financial security of Ukraine is assessed and the main tendencies of its change are researched. A set of indicators is used to assess financial security in Ukraine. The basic financial interests of the subject of entrepreneurship and financial tasks for their achievement are determined. The organization of formation of financial security is considered and measures of realization of effective system of protection of subjects of management of agro-industrial complex are offered.

Key words: financial security, financial security indicators, state debt, inflation, state budget deficit, budget security, budget deficit, debt security, insurance market safety, security of the stock sector

Науковий керівник – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Бобровська Н.В.**
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 657:000.6

СТАН ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

*І.О. Руденко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
М.В. Сопіга, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті вивчається значення міжнародних стандартів фінансової звітності у системі обліку підприємств України. Наведено аналіз проблем щодо адаптації складання і подання вітчизняними підприємствами бухгалтерської інформації у фінансових звітах.

***Ключові слова:** міжнародні стандарти фінансової звітності, національні (положення) стандарти бухгалтерського обліку, облікова інформація*

Постановка проблеми. Умови глобалізації та тенденції розвитку України, що орієнтовані на залучення іноземних інвестицій, зумовлюють підвищення рівня якості подання облікової інформації з метою її доступності та прозорості для іноземних партнерів. Так, впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності підприємствами України була обумовлена такими аспектами: вимогами іноземних інвесторів; доступом до міжнародних банківських ресурсів; отриманням інформації нового рівня про фінансове положення компанії, що не могла забезпечити національна система звітності.

Наразі запровадження у практичну діяльність вітчизняних підприємств Міжнародних стандартів фінансової звітності як важелів взаємоузгодження бухгалтерської інформації між суб'єктами міжнародного ринку є актуальним питанням, як для вітчизняного бізнесу, так і закордонних стейкхолдерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей впровадження у вітчизняну практику Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі - МСФЗ) проводили провідні вітчизняні науковці Ф.Ф. Бутинець, С.В. Голов, Н. Г. Здирко, Р. В. Кузіна, О.В. Пальчук, В.М. Савченко, І.В. Рузмайкіна та інші. Однак, в процесі впровадження МСФЗ виникає потреба у більш детальному вивченні особливостей їх адаптації у практику вітчизняних підприємств.

Метою статті є виявлення особливостей адаптації МСФЗ при веденні бухгалтерського обліку і подання фінансової звітності вітчизняними підприємствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Керівник вітчизняного підприємства, враховуючи вимоги законодавства, маючи на меті використання МСФЗ, стикається з потребою у формуванні стратегії їх використання.

Основні регламентуючі документи, дають таке визначення МСФЗ - це сукупність затверджених інформаційних вимог, що регламентують складання і подання фінансової звітності, яка необхідна як внутрішнім, так зовнішнім користувачам для прийняття виважених економічних рішень відносно суб'єктів господарювання [1].

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що міжнародні стандарти фінансової звітності (далі - міжнародні стандарти) - прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності [2].

Включають до складу МСФЗ: Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS); Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS); Роз'яснення, підготовлені Комітетом з інтерпретацій МСФЗ (IFRIC); Роз'яснення, підготовлені Постійним комітетом з роз'яснень, що діяв раніше (SIC). Також, окремо розроблено додатки до МСФЗ і рекомендації щодо впровадження, випущені Радою з МСФЗ [3].

Практика підприємств щодо впровадження МСФЗ у свою діяльність окреслила два основні підходи, зокрема: 1) застосування національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(с)БО) і фінансової звітності з подальшою її трансформацією у звітність за МСФЗ; 2) паралельне застосовування для ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності протягом як мінімум двох-трьох років міжнародних і національних стандартів з подальшою відмовою від застосування останніх [4].

Слід вказати на особливість МСФЗ, що є відмінними від НП(с)БО, що полягає у деталізації бухгалтерської інформації. Так, МСФЗ передбачає як форми фінансової звітності, які є майже ідентичними вітчизняним, а також примітки, що досить детально розкривають суть економічних операцій суб'єкта господарювання.

Так, Здирко Н. Г. до основних переваг використання МСФЗ над НП(С)БО відносить: чітку економічну логіку, систематизацію даних світової практики у сфері обліку і простоту сприйняття для користувачів фінансової інформації у всьому світі. Також автор зазначає, що МСФЗ сприяють скороченню витрат суб'єктів господарювання за період складання бухгалтерської звітності, особливо в умовах її консолідації, коли підприємства функціонують у різних країнах [5].

Крім того, до основних переваг застосування МСФЗ на рівні окремого підприємства відносять:

- об'єктивність, зіставність та відповідність потребам користувачів фінансових звітів, складених за міжнародними стандартами; задоволення потреб користувачів фінансової звітності;
- полегшення процесу гармонізації стандартів шляхом зіставності і прозорості, незалежно від країни або галузі; с
- прийняття підвищенню довіри і зрозумілості серед іноземних користувачів;
- доступ до міжнародних ринків капіталу [3].

Крім зазначених вище суб'єктів господарювання є стейкхолдери, які зацікавлені у використанні міжнародних стандартів, і для яких це підґрунтя рівня якості економічних перетворень у сфері фінансових, бухгалтерських і аудиторських перспектив розвитку, що є одночасним удосконаленням звітності відповідно до прозорих умов співпраці.

Одночасно з переходом на міжнародні стандарти складання і подання фінансової звітності виникають проблеми системі обліку вітчизняних підприємств, що застосовують їх вперше. Так, науковці та практики до недоліків першого застосування МСФЗ включають: відсутність стандартизованих вимог до застосування національних стандартів фінансової звітності та МСФЗ, а також норм, які зобов'язуватимуть використовувати МСФЗ, на практиці призводитиме до різних відхилень. А це спричинить труднощі при порівнянні фінансової звітності, складеної за різними підходами; відсутність висококваліфікованих фахівців (бухгалтерів, аудиторів) для складання та перевірки звітності за МСФЗ; відсутність чітких роз'яснень нормативних актів щодо механізму впровадження МСФЗ та їх юридичної сили МСФЗ [3].

Доцільно відмітити, що ефективне впровадження та застосування МСФЗ відіграють відповідні державні органи, громадські професійні організації, що відіграють першочергову роль в адаптації облікової системи суб'єктів господарювання до нових міжнародних правил.

Висновки. Таким чином, перехід підприємств України на Міжнародні стандарти фінансової звітності є нагальною потребою розвитку вітчизняного бізнесу щодо світової стандартизації бухгалтерської інформації, що сприяє реалізації ефективних управлінських рішень, виконання міжнародно-правових зобов'язань, глобалізації українського суспільства.

Список літературних джерел:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://buchuchet.uabs.sumdu.edu.ua/ua/component/zoo/item/mizhnar_odni-standarty-finansovoi-zvitnosti-international-financial-reportingstandards.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс].- Закон України від 16.07.1999 №996.– Електрон. текст. дан. - Режим доступу :[2545-VIII http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14)
3. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства : монографія / О.В. Пальчук, В.М. Савченко, І.В. Рузмайкіна та ін; за ред. Г.М. Давидова. – Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. -248 с.
4. Впровадження МСФЗ в Україні: теорія і практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://n-auditor.com.ua>.
5. Здирко Н. Г. Адаптація міжнародних стандартів фінансової звітності в сільськогосподарському виробництві / Н. Г. Здирко // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики – 2016. – №12. – С.92-100.
6. Кузіна Р. В. Нормативно правові засади впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні / Р. В. Кузіна // Вісник соці.-економ. досліджень. – 2015. – №56. – С.110-121.

The article is devoted to the study of the role of international standards of financial reporting in the accounting system of Ukraine. The conditions for the establishment of normative support for the compilation and submission of accounting information by domestic enterprises in the financial statements are presented. The analysis of problems and prospects of development is carried out.

Key words: *international standards of financial reporting, national (position) accounting standards, accounting information.*

*Науковий керівник – кандидат економічних наук доцент кафедри обліку і оподаткування Козаченко Л.А.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 657.6–028.82:658.11(477)

АЛЬТЕРНАТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О. Трум, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

Обґрунтовано необхідність функціонування внутрішнього аудиту з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства. Досліджено можливі варіанти організації внутрішнього аудиту на підприємстві і їх позитивні та негативні аспекти.

Ключові слова: *внутрішній аудит, служба внутрішнього аудиту, аутсорсинг, аутстафінг, лізинг персоналу.*

Постановка проблеми. На сьогодні існує об'єктивна необхідність застосування ефективної системи роботи підприємства, котра здатна підвищити продуктивність діяльності всіх його підрозділів. Безсумнівно, доцільним є впровадження дієвого внутрішнього контролю, елементом якого є внутрішній аудит. Він виступає механізмом отримання доцільної, своєчасної та правдивої інформації стосовно якості виконання поставлених керівництвом завдань та швидкого виявлення відхилень від планів.

Аналіз останніх досліджень. Доцільність впровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві досліджували та обґрунтовували такі вчені, як: Т. Каменська, Н. Петренко, В. Костюченко, О. Сметанко, Л. Сухарева, А. Ткаченко та ін. Деякі автори дотримуються думки, що внутрішній аудит – це внутрішній контроль діяльності організації на користь його керівництва, інші ототожнюють внутрішній аудит з ревізією, основною метою якої є збереження майна, треті розглядають внутрішній аудит як елемент господарського контролю, основна мета діяльності якого – надання допомоги співробітникам в ефективному виконанні їх обов'язків. Такі розбіжності в поглядах серед вчених свідчать про те, що питання внутрішнього аудиту на підприємстві є достатньо дискусійним і потребує подальших досліджень.

Метою дослідження є оцінка альтернатив і обґрунтування оптимального варіанту організації внутрішнього аудиту на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Питання ефективної діяльності підприємства, виявлення та попередження відхилень від заданих планів та норм

у зазначеній мірі вирішується системою внутрішнього аудиту. Потреба у внутрішньому аудиті виникає внаслідок того, що керівники не завжди володіють повною та достовірною інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства. Саме внутрішній аудит перевіряє відповідність дійсності поданої в звітах інформації. Внутрішній аудит є необхідним для запобігання втратам ресурсів підприємства та своєчасного виявлення відхилень у роботі підрозділів. Тож, важливість впровадження внутрішнього аудиту обумовлена бажанням керівників бачити реальну «картину» діяльності підприємства.

Варто зазначити, що служба внутрішнього аудиту є окремим підрозділом, котрий виконує контролюючу функцію. Під службою розуміють організаційно-штатну одиницю, до складу якої входять кваліфіковані працівники, котрі безпосередньо здійснюють функцію внутрішнього аудиту. За результатами дослідження було визначено можливі варіанти організації внутрішнього аудиту на підприємстві, а саме: створення внутрішньої служби на підприємстві; аутсорсинг персоналу; аутстафінг персоналу; лізинг персоналу.

Для створення відділу внутрішнього аудиту на підприємстві необхідно пройти певні етапи. Перш за все треба розробити «Положення про відділ внутрішнього аудиту» з визначеним переліком завдань, обов'язків і прав працівників підприємства, цілей роботи відділу. Рекомендується розробити план, метою якого є розгляд перспектив розвитку бізнесу з урахуванням впровадження відділу внутрішнього аудиту. Наступним необхідно розробити план перевірки підприємства, а саме виявити сфери діяльності, які будуть підлягати перевірці [2].

Не менш важливим фактором, який визначає успішність функціонування системи внутрішнього аудиту на підприємстві є ефективно підібраний персонал з відповідним рівнем кваліфікації. Загальне керівництво службою внутрішнього аудиту здійснює безпосередньо начальник, котрий підпорядковується керівнику підприємства.

Внутрішні аудитори повинні перевірити ефективність функціонування підрозділів підприємства, доцільність та своєчасність господарських операцій стосовно руху грошових коштів, перевірити достовірність даних сплати податкових зобов'язань, аналізувати платоспроможний стан підприємства та виявити будь-які відхилення та недоліки в його діяльності. Безсумнівно, перед тим, як створити відділ внутрішнього аудиту, необхідно розрахувати ті фінансові вигоди, котрі підприємство понесе в результаті функціонування цього відділу та визначити можливі ризики.

Для того, щоб з'ясувати найбільш доцільний варіант проведення внутрішнього аудиту, розмежуємо поняття «аутсорсингу» і «аутстафінгу».

Аутсорсинг – це передача однією компанією на підставі договору певних бізнес-процесів або функцій на обслуговування іншій компанії (аутсорсеру), яка спеціалізується у відповідній галузі. При цьому працівники компанії аутсорсера залишаються на своїх робочих місцях, тож виконують завдання дистанційно [1, с. 42].

Іншим варіантом організації внутрішнього аудиту є аутстафінг – це переведення частини штату однієї компанії в іншу. В цьому випадку працівники працевлаштовані в одній компанії, але мають посадові зобов'язання в іншій.

З точки зору економічної вигоди, аутсорсинг є більш ефективним, адже якість роботи своїх працівників контролює компанія – аутсорсер. А от компанія-аутстафер такої можливості не має. Ефективність роботи виключно залежить від свідомості працівників. Розглянуті способи здійснення внутрішнього аудиту мають як свої переваги, так і недоліки (табл. 1).

Таблиця 1 Порівняння позитивних та негативних аспектів різних способів організації внутрішнього аудиту на підприємстві

Способи організації	Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Внутрішня служба аудиту	- підвищення рівня кваліфікації працівників - всі працівники внутрішньої служби аудиту знаходяться на конфіденційності	- залежність від керівництва - можливість виникнення проблем у зв'язку з недостатньою проінформованістю в певній галузі
Аутсорсинг персоналу	- забезпечення сталої роботи бізнесу, оскільки перевірка надається не конкретній людині, а аутсорсинг-компанії, яка несе відповідальність за дотримання всіх умов договору - мінімізація власних ризиків в результаті проведення роботи професіоналами - суттєва економія на: фонді заробітної плати та її оподаткуванні, наданні та оплаті лікарняних і відпусток, облаштуванні робочого місця, підвищенні кваліфікації фахівців	- висока вартість послуг - проблеми, пов'язані з передачею масиву інформації компанії для здійснення перевірки - виникнення можливості порушення дотримання конфіденційності інформації та збільшення терміну для прийняття управлінських рішень
Аутстафінг персоналу	- відсутність необхідності займатися підбором кваліфікованого персоналу для виконання певних робіт - економія на витратах з утримання кадрів (податкові та соціальні навантаження, оплата відпусток, лікарняних тощо)	- відсутність чіткої нормативної бази в Україні - відсутність контролю в кадрових питаннях
Лізинг персоналу	- зменшення обсягів кадрового документообігу, а також виключення витрат на розрахунок заробітної плати - найм потрібного персоналу в короткий термін в будь-якому обсязі - можливість перевести працівника, який себе зарекомендував, в штат після річного «випробування» безкоштовно, тобто виключення витрат на добір персоналу	- значна величина витрат за послуги - деякі можливості зниження лояльності працівників по відношенню до компанії

Джерело: сформовано автором за даними [2, 3, 5]

Висновки. Створення оптимальної структури внутрішнього аудиту на підприємстві дозволить керівникам досягти підвищення основних показників діяльності, здійснити превентивну дію стосовно недотримання та невиконання поставлених завдань працівниками. Внутрішні аудитори мають значно більшу, порівняно із зовнішніми, зацікавленість забезпечити системне вирішення проблем та довгострокову ефективність діяльності. Висновки внутрішніх аудиторів можуть бути взяті до уваги керівниками не лише при розробці стратегічних рішень, а і в процесі оперативного управління. В результаті здійснення правильної методики внутрішнього контролю можна запобігти незаконним діям персоналу та знизити ризики прийняття недоцільних та неефективних рішень вищим керівництвом.

Список літературних джерел:

1. Каменська. Т. Основні напрями діяльності внутрішнього аудиту в системі управління / Т. Каменська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 7. – С.40-43.
2. Беренда Н.І. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах України / Н.І. Беренда // Економіка. – Випуск 1(45). – Т. 1. – 2015. – С. 242–245.
3. Назаренко Т.П. Служба внутрішнього аудиту: особливості організації / Т. П. Назаренко // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 23. – № 2. – С. 119-125.
4. Костюченко В. Внутрішній аудит у системі управління холдингом / В. Костюченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 2. – С. 19-25.
5. Ткаченко, А. М. Організація внутрішнього аудиту на промислових підприємствах : монографія / А.М. Ткаченко. – Запоріжжя : Запорізька державна інженерна академія, 2002. – 504 с.

O. Trum. ALTERNATIVES OF ORGANIZATION OF INTERNAL AUDIT IN DOMESTIC ENTERPRISES.

The necessity of functioning of internal audit in order to increase the competitiveness of the enterprise is substantiated. Possible variants of organization of internal audit in the enterprise and their positive and negative aspects are investigated.

Key words: *internal audit, internal audit service, outsourcing, outstaffing, personnel leasing.*

Науковий керівник – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Костирко А. Г.**

Миколаївський національний аграрний університет

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

УДК 336.711

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ВІТЧИЗНЯНЕ
БАНКІВСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

О. Богатий, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано підходи науковців до визначення дефініції «імплементация». Досліджено динаміку зміни кількості банківських установ в Україні протягом 2009-2018 рр. Визначено форми імплементации міжнародних стандартів у вітчизняне банківське законодавство. Розглянуто основні вимоги щодо отримання ліцензій для започаткування діяльності кредитних установ. Зазначено основні види банківської діяльності, які підлягають взаємному визнанню держав-членів Європейського союзу. Проведено SWOT-аналіз банківської системи України.

Ключові слова: імплементация, банківські установи, банківська діяльність, банківська система, законодавство, міжнародні стандарти.

Постановка проблеми. З кожним днем, через узгодження змісту норм національного та відповідних положень міжнародного права, відбувається поступове посилення впливу норм міжнародного права на внутрішньодержавне. Вище зазначене узгодження, досягається за рахунок прийняття окремих національних норм, які не суперечать принципам міжнародного законодавства. Ще одним із напрямів досягнення узгодження є включення міжнародно-правових норм до національного законодавства,. Вище зазначені процеси називають імплементацией міжнародно-правових норм. Сьогодні дане питання є актуальним для вітчизняного банківського законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Імплементация міжнародних стандартів у вітчизняне банківське законодавство досліджувалася у працях багатьох науковців. Вагомий внесок у дослідження зазначеної теми зробили: К. Боярчук, О. Скакун, А. Гавердовський, В. Суворова, О. Шпакович, М. Куц та інші. Проте, постійне реформування банківської системи України, призводить до посилення ролі імплементации, що зумовлює потребу в подальших дослідженнях, як з теоретичної так і з практичної точок зору.

Метою статті є дослідження економічної природи та сутності імплементации міжнародних стандартів у вітчизняне банківське законодавство.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах Україна має дотримуватися вимог міжнародних правових норм. Для цього, застосовуються всі можливі владні дії, які знаходяться в межах країни та не суперечать чинним конституційним принципам. З кожним роком, кількість банківських установ в Україні зменшується (рис. 1), що зумовлює потребу удосконалення механізму погодження взаємозв'язку міжнародного та національного банківського законодавства. В свою чергу, реформування

банківської системи України, має ґрунтуватися на досягненнях зарубіжних країн.

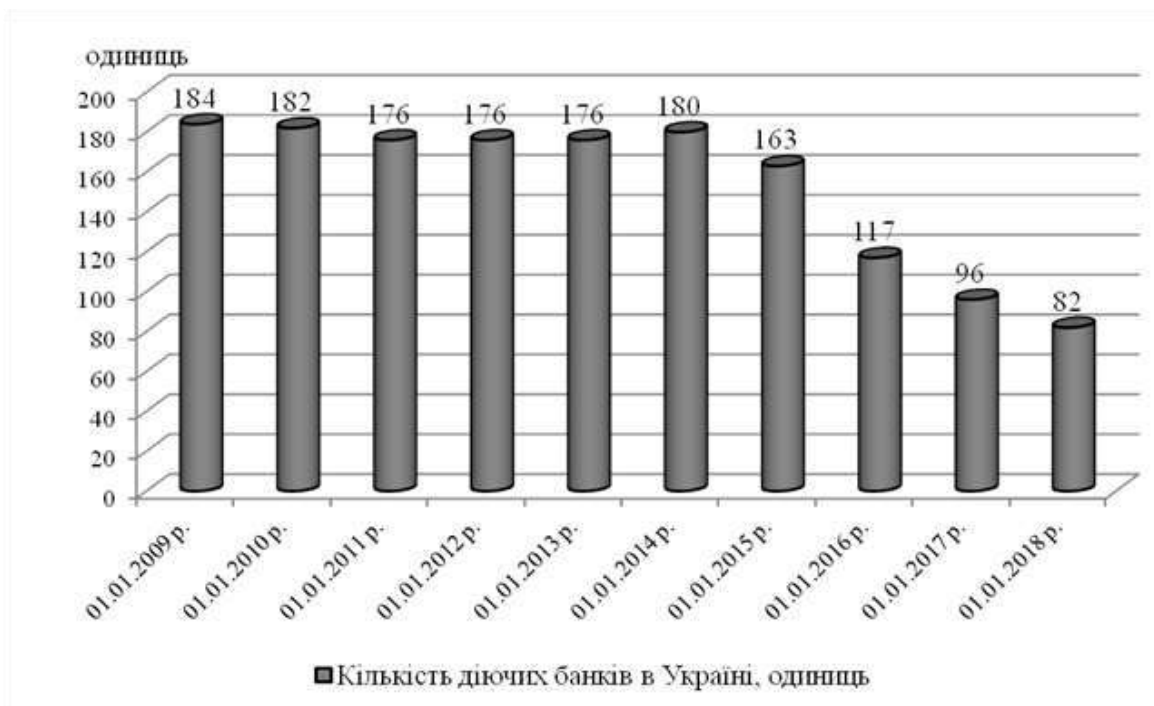


Рисунок 1 – Динаміка кількості банківських установ в Україні, 2009-2018 рр., одиниць

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [1]

Кожна держава має свою історично сформовану фінансову систему, яка враховує потреби суспільства, політичний та економічний стан в країні, тощо. Не можливо знайти хоча б дві абсолютно схожі банківські системи, адже всі вони відрізняються одна від одної. Таким чином, копіювання Україною нормативно-правових актів зарубіжних країн, може призвести до погіршення ефективності банківської діяльності, що стане перешкодою у досягненні поставлених цілей. В свою чергу, зважене врахування зарубіжного досвіду, сумлінне виконання зобов'язань, взятих на себе Україною як членом міжнародної спільноти через участь у конвенціях, міжнародних договорах та угодах, чинить позитивний вплив на ефективність банківської діяльності [2].

Необхідність вирішення питань, в частині реалізації взятих Україною на себе міжнародних зобов'язань, зумовила впровадження терміну “імплементация”. Проте, у сучасній економічній літературі й досі не сформовано єдиного визначення вище зазначеної дефініції. Всі вони різняться за своєю суттю та змістом. У табл. 1, нами було систематизовано підходи науковців до визначення категорії “імплементация”, яка буквально означає “здійснення”.

Таким чином, під імплементациєю міжнародно-правових норм розуміється система правових і організаційних засобів як створюваних спільними зусиллями держав, так і використовуваних індивідуально з метою всебічної, своєчасної і повної реалізації прийнятих відповідно до міжнародного права зобов'язань [2, с.79].

**Таблиця 1 Підходи науковців до визначення сутності дефініції
“імплементация”**

Автор	Визначення
О. Скакун	Перенесення (введення) у національне право норм і принципів міжнародних актів [3].
А. Гавердовський	Цілеспрямована організаційно-правова діяльність держав, яка здійснюється індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій з метою своєчасної, всебічної і повної реалізації прийнятих ними, відповідно до міжнародного права, зобов'язань [4].
В. Суворова	Втілення норм міжнародного права у практичну діяльність держав та інших суб'єктів [5].
О. Шпакович	Підготовка стадія реалізації, необхідна для забезпечення своєчасної, повної та всебічної реалізації норм актів міжнародного права [6].

Джерело: систематизовано автором

Під час дослідження, нами було встановлено, що в деяких випадках держава, видавши необхідні для імплементации норми національного права, не лише не виконує свої зобов'язання згідно міжнародних договорів, а й порушує норми свого національного права, прийняті для імплементации такого договору. Тому, на нашу думку, імплементация полягає не лише у правотворчій діяльності держави-учасника того чи іншого міжнародного договору, пов'язаного з відтворенням норм міжнародного права внутрішнім законодавством, а й передбачає проведення широкого комплексу заходів організаційного характеру, направлених на безпосередню реалізацію міжнародно-правових норм [7, с.58].

Варто відмітити, що імплементация міжнародних стандартів у вітчизняне банківське законодавство здійснюється у двох основних формах (рис. 2).

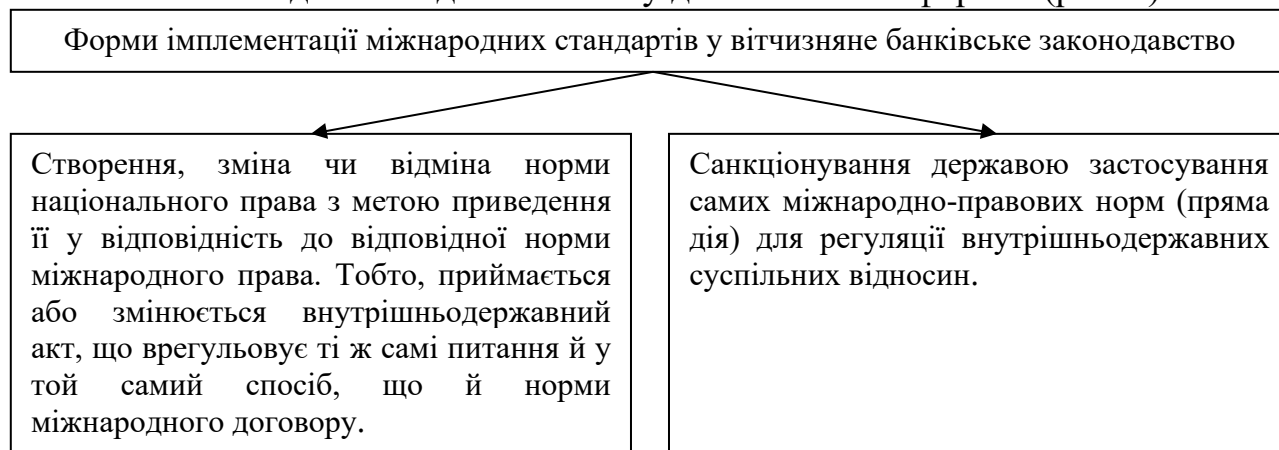


Рисунок 2 – Форми імплементации міжнародних стандартів у вітчизняне банківське законодавство

Джерело: побудовано автором на основі матеріалів [8, с. 201-211]

Згідно рис. 2, можемо зазначити, що в Україні, за загальним правилом, не допускається пряма дія загальновизнаних норм та принципів міжнародного права без проходження процедури санкціонування з боку держави. Тобто визнання міжнародним співтовариством загальнообов'язковості та “еталонності” будь-якого принципу або стандарту в галузі банківського

законодавства ще не є достатнім для визнання його пріоритетності в Україні. Для цієї мети, згідно ст. 9 Конституції України від 30.09.2016 р. №254к/96-ВР, необхідне його схвалення уповноваженим органом державної влади [9].

Варто відмітити, що в процесі євроінтеграції виникла необхідність в імплементації норм європейського законодавства до українського з метою підвищення ефективності функціонування та розвитку вітчизняних банків. Таким чином, для поглиблення дослідження, нами було проаналізовано основні нормативно-правові акти, норми яких регулюють банківське законодавство в Європейському Союзі (далі – ЄС).

Узагальнюючим варіантом низки нормативно-правових актів є Директива Європейського Парламенту та Ради про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ (2006/48/ЄС) від 16.09.2009 р. № 994-862 (далі – Директива), щодо започаткування діяльності кредитних установ та її ведення. Директивою визначено, що ліцензії, які видаються національними уповноваженими органами, мають своє застосування в межах всього ЄС, а не лише однієї країни. Таким чином, можна говорити про єдину банківську ліцензію в межах ЄС. Правила, що скеровують діяльність філій кредитних установ, які мають свій головний офіс поза межами ЄС, повинні бути однаковими на усій території Співтовариства. Важливим є забезпечення того, щоб зазначені правила не були більш сприятливими ніж ті, які застосовують до філій установ з іншої держави-члена [10].

Проаналізувавши основні положення Директиви, нами було визначено основні вимоги щодо отримання ліцензій для започаткування діяльності кредитних установ (рис. 3).

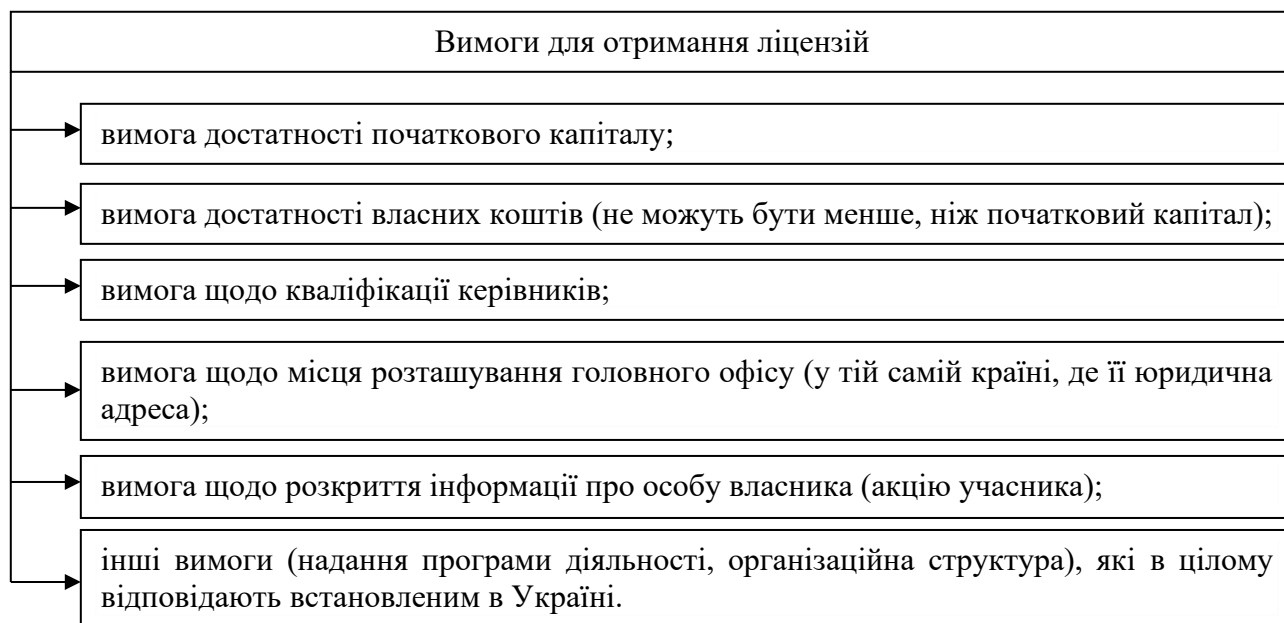


Рисунок 3 – Перелік основних вимог щодо отримання ліцензій для започаткування діяльності кредитних установ

Джерело: побудовано автором на основі матеріалів [10]

На рис. 4, нами було зазначено основні види банківської діяльності, які підлягають взаємному визнанню держав-членів ЄС згідно Директиви.

Варто відмітити, що банківські установи України також мають дозвіл на провадження подібних видів діяльності (рис. 4). Проте, українські банки не мають права проводити діяльність, в частині надання консультацій компаніям щодо структури капіталу, індустріальної стратегії та пов'язаних з цим питань, а також консультування щодо послуг, пов'язаних зі злиттями та придбанням компаній. Адже, дозволами Національного банку України, вище зазначений пункт діяльності не передбачено. Проте, слід зазначити, що в Україні банки можуть отримати дозвіл на перевезення валютних цінностей та інкасацію грошових коштів, чого не передбачено для установ ЄС [11].

Види банківської діяльності	
→	приймання депозитів та інших коштів, що підлягають виплаті;
→	надання позик;
→	фінансовий лізинг;
→	участь в емісіях цінних паперів, надання послуг, пов'язаних з такими емісіями;
→	емітування та адміністрування засобів платежу;
→	надання консультацій компаніям щодо структури капіталу, індустріальної стратегії та пов'язаних з цим питань, а також консультування щодо послуг, пов'язаних зі злиттями та придбанням компаній;
→	біржова торгівля за власний рахунок та за рахунок клієнтів;
→	надання послуг з грошового брокінгу;
→	послуги з переведення грошей;
→	гарантії та зобов'язання;
→	зберігання та адміністрування цінних паперів;
→	послуги з кредитного інформування та безпечного зберігання різних пакетів документів.

Рисунок 4 – Види банківської діяльності, які підлягають взаємному визнанню держав-членів ЄС

Джерело: побудовано автором на основі матеріалів [10]

Для поглиблення дослідження, нами було проведено SWOT-аналіз банківської системи України (табл. 2).

Результати SWOT-аналізу (табл. 2) свідчать про те, що в Україні банківська система є перспективною, але потребує розвитку та регулювання. Має місце імплементація міжнародних стандартів у вітчизняне банківське законодавство.

Таблиця 2 SWOT-аналіз банківської системи України

S – СИЛЬНІ СТОРОНИ:	W – СЛАБКІ СТОРОНИ:
1. Забезпечення емісії національної грошової одиниці. 2. Доступність банківських послуг на всій території України. 3. Розширена мережа банківських продуктів, яка весь час оновлюється. 4. Забезпечення кредитування економіки. 5. Орієнтація банківської системи на потреби клієнтів (маркетингова філософія).	1. Недосконалість нормативно-правового забезпечення. 2. Наявність політичного впливу на процес прийняття рішень. 3. Технічна залежність банківського сервісу. 4. Недостатня фінансова грамотність населення. 5. Постійне зменшення кількості банківських установ, та як наслідок - скорочення робочих місць. 6. Недосконалість проведення кредитної політики, що призводить до банкрутства і подальшої ліквідації.
O – МОЖЛИВОСТІ:	T – ЗАГРОЗИ:
1. Вдосконалення банківських технологій для різних верств населення. 2. Застосування маркетингових стратегій щодо надання банківських послуг. 3. Забезпечення дотримання концепції соціально-етичного маркетингу. 4. Імплементация міжнародних стандартів у вітчизняне банківське законодавство.	1. Недовіра населення до банківської системи України. 2. Нестабільність економічного розвитку України. 3. Посилення банківської конкуренції. 4. Поява альтернативних небанківських фінансово-кредитних установ.

Джерело: розробка автора

Висновки. Отже, провівши дослідження, можемо зробити висновок, що імплементація є процесом впровадження норм міжнародного права у національну правову систему. Вона здійснюється шляхом відтворення норм внутрішнім законодавством, за допомогою проведення органами державної влади широкого комплексу заходів організаційного характеру, направлених на безпосередню реалізацію міжнародно-правових норм.

Міжнародно-правові стандарти банківської діяльності закріплюють зобов'язання держав забезпечити визначений мінімальний рівень регулювання та нагляду за діяльністю банків шляхом імплементації відповідних вимог у національне законодавство. Предметом вище зазначених стандартів є регулювання широкого кола питань, що включає встановлення вимог до ефективного регулювання та нагляду за діяльністю банків та банківських груп, порядку ліцензування юридичних осіб, які мають намір здійснювати банківську діяльність, порядку погодження набуття або збільшення істотної участі в банках, вимог до капіталу, ліквідності, управління ризиками банків, особливостей надання окремих банківських послуг, тощо.

Список літературних джерел:

1. Міністерство фінансів України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://minfin.com.ua/ua/>.
2. Боярчук К. О. Поняття та основні способи імплементації норм міжнародного права / К. О. Боярчук // Віче. – 2015. – №19. – С. 78-82.

3. Скакун О. Практика Конституційного суду України як засіб імплементації європейських стандартів прав і свобод людини в Україні / О. Скакун // Вісник Конституційного Суду України. – 2010. – № 5. – С. 61-88.
4. Гавердовський А. С. Імплементація норм міжнародного права : підруч. / А. С. Гавердовський. – К. : Лібра, 2000. – 135 с.
5. Суворова В. Я. Забезпечення реалізації договірних норм міжнародного права / В. Я. Суворова // Сучасна держава та право. – 2010. – № 9. – С. 116-120.
6. Шпакович О. Особливості способів імплементації міжнародно-правових норм / О. Шпакович // Віче. – 2010. – № 17. – С. 23-25.
7. Куц М. О. Особливості тлумачення терміна “імплементація” / М. О. Куц // Часопис Київського університету права. – 2010. – №2. – С. 133-138.
8. Музики-Стефанчук О. А. Теорія та практика адаптації законодавства України про банківську діяльність до законодавства Європейського Союзу : підруч. / О. А. Музики-Стефанчук. – К. : Самміт-Книга, 2016. – 263 с.
9. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 30.09.2016 р. №254к/96-ВР. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
10. Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ [Електронний ресурс] : Директива Європейського Парламенту та Ради 2006/48/ЄС від 16.09.2009 р. № 994-862. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
11. Понеділко О. В. Імплементація європейського банківського законодавства в Україні / О. В. Понеділко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №5. – С.55-60.

O. Bogatij. IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL STANDARDS IN DOMESTIC BANKING LEGISLATION.

The article analyzes the approaches of scientists to defining the definition of "implementation". The dynamics of changes in the number of banking institutions in Ukraine during 2009-2018 is researched. The forms of implementation of international standards in the domestic banking legislation are determined. The rules of the European Parliament and Council Directive on the Establishment and Execution of Credit Institutions Activities dated September 16, 2009 No. 994-862 are analyzed. The main requirements for obtaining licenses for launching the activity of credit institutions are considered. The main types of banking activity, which are subject to mutual recognition of the member states of the European Union, are indicated. SWOT analysis of the banking system of Ukraine was conducted.

Key words: implementation, banking institutions, banking, banking system, legislation, international standards.

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Боднар О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.7

КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ МІЖ НБУ ТА КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ

*К. Буслаєва, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Розглянуто основні засади здійснення кредитних відносин між НБУ та комерційними банками України, запропоновано основні шляхи удосконалення та подальшого їх розвитку.

Ключові слова: національний банк України, комерційний банк України, цінні папери, операції РЕПО, кредит, грошові кошти, грошова маса, борг.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в умовах нестабільної вітчизняної економіки особливої необхідності й актуальності набувають стабілізаційні заходи Національного банку України щодо регулювання діяльності комерційних банків. Національний банк виконує функцію банку банків, тобто лише він може задовольнити додаткову необхідність економіки в кредитах. Проте, сьогодні у відносинах між НБУ та комерційними банками України існує ряд проблем, які потребують їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення основних засад та проблем здійснення кредитних відносин між Національним банком України та комерційними банками України досліджували такі українські вчені та практики, як: С. В. Ведернікова, М.Й. Малік, П.Т. Саблук, О.М. Онищенко, В.М. Алексійчук, О.Є. Гудзь, Н. Д. Фаюра, А. Ю. Островська та інші.

Мета дослідження. висвітлення особливостей кредитних відносин між комерційними банками та Національним банком України, вивчення основних проблем та пошук шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Національний банк України був створений у 1991 році зі статусом емісійного банку країни. Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, її емісійним центром, проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці, організує міжбанківські розрахунки, координує діяльність банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці відносно валют інших країн [1].

Початкові відносини між НБУ та комерційними банками України мали лише адміністративний характер, а не ринковий. НБУ здійснював кредитні емісії і спрямовував кошти на завершення розрахунків через залік взаємної заборгованості між підприємствами, на покриття дефіциту державного бюджету, надання кредитної допомоги підприємствам окремих галузей державного сектора економіки. Це здійснювалося шляхом кредитування Національним банком України окремих суб'єктів, наприклад, кредити уряду та іншим органам державного управління, або шляхом продажу ресурсів комерційним банкам.

Сьогодні НБУ є кредитором для комерційних банків України. При використанні комерційними банками всіх можливостей задля збільшення чи

поповнення своїх ресурсів шляхом рефінансування активів на фондовому ринку чи на ринку міжбанківських кредитів, вони звертаються до Національного банку України.

Центральний банк України, здійснюючи відповідну грошово-кредитну політику, може кредитувати комерційні банки через: закриті кредитні аукціони; операції РЕПО (купівля — продаж державних цінних паперів) і рефінансування інвестиційних операцій (вкладення коштів у векселі та акції суб'єктів підприємницької діяльності) [2].

Механізми рефінансування комерційних банків України затверджено Постановою Правління НБУ № 484 від 15.12.2000 р. [3].

Комерційні банки можуть отримувати від НБУ кредити через кредитні аукціони (тендери), ломбардні операції, переоблік векселів на умовах двосторонніх договорів. Кредитний аукціон являє собою публічний продаж тимчасово вільних коштів на ринку міжбанківських кредитів і депозитів за заздалегідь встановленими правилами і схемами. До ломбардних відносяться кредити, які отримані від Національного банку України під забезпечення державних цінних паперів, які відповідають вимогам НБУ.

Центральний банк надає комерційним банкам короткострокові кредити у межах коштів для здійснення первинної кредитної емісії. Такі кредити НБУ надає як безпосередньо, так і через свої регіональні управління комерційним банкам, які дотримуються економічних нормативів, встановлених НБУ для їх діяльності, та попереднього аналізу кредитоспроможності банків, тобто визначення гарантій повернення кредиту.

Використовується також такий різновид короткострокових кредитів, як овердрафт, сутність якого полягає в кредитуванні банком розрахункового рахунку клієнта для оплати ним розрахункових документів при недостатчі або відсутності на розрахунковому рахунку клієнта-позичальника коштів.

Також, НБУ може надавати стабілізаційний кредит комерційному банку, який переведений у режим фінансового оздоровлення або який взяв на себе борг банку, що перебуває у режимі фінансового оздоровлення, за наявності його клопотання та висновків відповідного територіального управління Національного банку [4].

Крім того, Центральний банк може надавати кредити комерційним банкам й через операції РЕПО, суть яких полягає в обов'язковій купівлі - продажу державних цінних паперів, проте головною метою цих операцій є підтримка короткострокової ліквідності системи комерційних банків. Національний банк України проводить з банками операції, як «прямого», так й «зворотного» репо на визначену суму та на відповідний термін.

«Пряме» репо — це кредитна операція, що ґрунтується на двосторонній угоді між НБУ та банком про купівлю НБУ державних цінних паперів із портфеля банку або іноземної валюти з подальшим зобов'язанням банку викупити ці державні цінні папери або іноземну валюту за обумовленою ціною на обумовлену дату. «Зворотне» репо — це депозитна операція, що ґрунтується на двосторонній угоді між НБУ та банком про продаж НБУ зі свого портфеля

державних цінних паперів з одночасним зобов'язанням зворотного їх викупу в банків з обумовленою ціною на обумовлену дату [5].

Взагалі, економічною суттю кредитів НБУ на макрорівні є здійснення емісія грошей у обіг та розширення обсягу сукупної грошової маси в економіці через кредитування комерційних банків й інших кредитних установ. Це створює умови для експансії кредитної діяльності банків.

На мікрорівні кредити НБУ слугують підтриманню комерційними банками своєї ліквідності на потрібному рівні, зміні структури їх активів на користь позичкових операцій, а також розширенню, обсягу кредитної допомоги своїм клієнтам.

Отже, за сьогоденних умов діяльність Національного банку України має значущий вплив на стабільність грошової одиниці, надійність роботи банківських установ, дієвість платіжно-розрахункового механізму, що загалом визначає ефективність функціонування всієї економіки України.

Щодо програм НБУ з подолання кризових явищ безпосередньо у банківських установах, та опосередковано у економіці, то варто зазначити, що набув чинності ряд нормативно-правових актів, які регулюють діяльність комерційних банків. Незважаючи на позитивну чи негативну їх оцінку експертами, їх ефективність або без результативність можна буде оцінити, лише з плином часу [5].

На сучасному етапі виникає гостра необхідність запровадження механізмів, які дозволили б комерційним банкам разом із Національним банком України ефективніше адаптуватися до будь-яких змін економічної кон'юнктури. Отже, перше, що необхідно зробити, – це удосконалення інструментів рефінансування комерційних банків [6 с. 158].

Зазначені заходи в сукупності із заходами, спрямованими на розв'язання проблем, що потребують проведення окремого дослідження, таких як узгодження фіскальної та монетарної політики, стимулювання розвитку фінансового ринку, насамперед ринку державних цінних паперів, посилення реальної операційної незалежності Національного банку України, дозволять у перспективі підвищити ефективність регулювання грошово-кредитного ринку з метою досягнення цінової стабільності як пріоритетної (у середньостроковій перспективі) цілі НБУ [7, с. 35]. При цьому, на наш погляд, потрібно наголосити на тому, що управління ліквідністю як механізм реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України не варто ототожнювати з механізмами вирішення питань проблемних банків.

В розпорядженні державних органів України знаходиться потужний інструментарій грошово-кредитного регулювання, застосування якого дозволяє оперативно проводити діяльність щодо управління фінансовою стійкістю банківської системи та забезпечувати зростання її рівня. Застосування конкретних інструментів залежить від цілей та завдань органів державного регулювання у відповідний період часу та залежно від поточних економічних умов. Зазначимо, що останнім часом в Україні здійснюється чимало заходів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості банків. До того ж активну

участь у цьому процесі беруть не тільки національні органи регулювання, а й міжнародні фінансові організації.

Висновки. Отже, Україні доцільно вдосконалювати наявні та запроваджувати нові механізми рефінансування, адже розвинута система операції з надання банкам кредитів у встановленому Національним банком порядку забезпечить стабільність банківської системи в цілому. Удосконалення й подальший розвиток політики рефінансування може відбуватися через поліпшення механізму кредитування комерційних банків під заставу цінних паперів, за допомогою переобліку векселів, а також проведення операцій із державними цінними паперами на відкритому ринку типу РЕПО.

Список літературних джерел:

1. Взаємовідносини Нацбанку з комерційними банками (послуги) та органами державної влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://studopedia.com.ua/1_65832_vzaiemovidnosini-natsbanku-z-komertsiiynimi-bankami-poslugi-ta-organami-derzhavnoi-vladi.html.
2. НБУ і комерційні банки: кредитні відносини влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/vnz/reports/bank/20755/>
3. Про затвердження Положення про механізми рефінансування комерційних банків України: Постанова Правління Національного банку України від 15 грудня 2000 року N 484 [Електронний ресурс] // Правління НБУ. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG5220.html
4. Положення про механізми рефінансування комерційних банків України [Електронний ресурс] // Правління НБУ. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG5220.html
5. Шляхи вдосконалення кредитних відносин НБУ з комерційними банками [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://knowledge.allbest.ru/bank/2c0a65625b2ad78a5d53b89521206c27_1.html
6. Кузьмак О. М. Шляхи вдосконалення механізму рефінансування в Україні / О. М. Кузьмак // Вісник НУВГП. – 2007. – № 3 (39). – С. 152–158.
7. . Непом'ящий С. М. Удосконалення механізму рефінансування банків в Україні в період світової фінансової кризи / С. М. Непом'ящий // Науковий вісник Одеського економічного університету : збірник наукових праць. – 2009. – № 19 (97). – С. 27–37.

Buslaeva K. CREDIT RELATIONS BETWEEN NBU AND COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE.

The basic principles of realization of credit relations between NBU and commercial banks of Ukraine are considered, the main ways of improvement and further development are offered.

Key words: national bank of Ukraine, commercial bank of Ukraine, securities, REPO operations, credit, money resources, money supply, debt.

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Боднар О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336:001.895(477)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

*І. Дрофа, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Н. Коваленко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглядається система фінансового забезпечення інноваційного розвитку. Автором дано коротке уявлення про різноманітні аспекти забезпечення фінансовими ресурсами інноваційної діяльності, розкрито питання значущості інновацій.

Ключові слова: *фінанси, інновації, інноваційний розвиток, фінансове забезпечення, фінансові ресурси, фінансове забезпечення інноваційного розвитку, інноваційна діяльність.*

Постановка проблеми. Функціонування економіки на засадах інноваційної моделі розвитку потребує створення адекватного механізму фінансового забезпечення, який би дозволив при наявності обмежених фінансових ресурсів перетворити його зі статусу витратного у механізм, що забезпечує її прогнозовану ефективність.

Вирішення стратегічних завдань раціонального фінансового забезпечення інноваційного розвитку потребує раціонального використання наявних фінансових ресурсів на рівні як окремого підприємства, так і держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різноманітних аспектів забезпечення фінансовими ресурсами інноваційної діяльності приділено велику увагу багатьох вчених: Гладій С.Н. [1], Кириленко О. П. [2], Колодізев О. М. [3], Москаль О. І. [4], Олійник Д. С. [5], Опарін В. М. [6], Погріщук Г. Б. [7], Пашова С. М. [8], Сокирська І. Г. [9], Близнюк О. Г. [10], Ланкова Л. І. [10], Оспіщев В. І. [10] та інших.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів щодо фінансового забезпечення інноваційного розвитку, його стану та інноваційного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку має власний понятійний апарат, в якому головним є таке поняття, як «фінансове забезпечення».

Найбільш ґрунтовне визначення поняття «фінансове забезпечення інноваційного розвитку» дає Колодізев О. М.: «фінансове забезпечення розвитку інноваційного потенціалу треба розглядати як систему фінансових відносин, що діють через сукупність законодавчо закріплених форм і методів створення, мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення інноваційного розвитку як на рівні підприємства так і на рівні країни» [3].

У широкому спектрі визначень можна виділити відповідну ключову ознаку тлумачення сутності поняття «фінансове забезпечення інноваційного розвитку»:

- узагальнюючий метод, функція інвестування через фінансові форми;

- сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів;
- процес організації фінансування на основі відповідної системи фінансування;
- покриття витрат на інноваційну діяльність за рахунок фінансових ресурсів;
- процес реалізації безперервного характеру відтворювальних процесів за рахунок власних та залучених фінансових ресурсів [1].

Узагальнюючі всі вищенаведені визначення, під фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку пропонується вважати «сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки» [2].

У практичній діяльності процес фінансового забезпечення інноваційного розвитку реалізується за допомогою основних елементів системи фінансового забезпечення.

Головними складовими системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку є (рис. 1):

- + фінансові інструменти;
- + фінансові методи;
- + форми фінансування;
- + фінансові важелі впливу.



Рисунок 1- Складові системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку

Джерело: побудовано на основі [1; 2; 8]

Під «фінансовими методами» розуміють форму вираження фінансових відносин, що визначає конкретні способи формування і використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів для забезпечення ефективного функціонування всіх складових ланок фінансової системи, основними з яких є:

- бюджетне фінансування;
- кредитування;
- самофінансування [2].

У структурі методів фінансового забезпечення надається особливе значення фінансовому регулюванню, яке відбувається, у першу чергу і

головним чином, через оподаткування, тобто через систему податкових важелів, спрямованих на вилучення частини доходів підприємств та організацій, а також населення і спрямування цих коштів у бюджет і державні цільові фонди для розвитку інноваційної діяльності.

Основними фінансовими інструментами є: податки та збори, види цін, грошовий капітал, фінансові ресурси, стимули, санкції, цінні папери, валюта, грошові зобов'язання, страхові поліси, кредитні договори та інші види ринкового фінансового продукту.

Виділяють такі форми фінансування:

- фінансування при заснуванні підприємства;
- на розширення діяльності;
- рефінансування;
- санаційне фінансування [4].

Фінансовими важелями впливу є:

- фінансові норми (ґрунтуються на матеріальних потребах);
- нормативи (характеризують пропорції економічного та соціального розвитку);
- ліміти (є певним обмеженням на витрати в інтересах держави, підприємця або громадянина);
- резерви;
- стимули [4].

Варто зазначити проблему відсутності сформованої інноваційної інфраструктури, за допомогою якої можна було б синтезувати виробничий, фінансовий і торгівельний капітал в освіту, науку та виробництво. Технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, лізингові, факторингові, маркетингові та сертифікаційні центри повинні становити ланцюг перетворень до інноваційної інфраструктури.

В умовах кризи вирішення питання загальнодержавного реформування управлінського апарату інфраструктури управління інноваційним розвитком постає ключовим. Необхідна термінова розробка всеукраїнської концепції науково-технічного та економічного прориву і подолання кризи [8].

Основними принципами системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку є:

- органічна єдність науки, освіти і практики в умовах формування нового типу суспільства, заснованого на знаннях;
- збалансованість співвідношення фундаментальних і прикладних наукових досліджень;
- комплексність підходу до розв'язання наукових проблем фінансового забезпечення інноваційної діяльності;
- плановість, економічна доцільність та ефективність наукових досліджень і впровадження їх результатів;
- задоволення потреб інноваційного розвитку економіки у фінансових ресурсах;
- адекватність визначення фінансових можливостей (потенціалу) стабільного інноваційного розвитку економіки;

- моніторинг внутрішніх і зовнішніх загроз фінансового забезпечення розвитку в умовах відповідного етапу боротьби з світовою фінансовою кризою;
- оперативність і гнучкість реагування на попередження виникнення загрози дестабілізуючих чинників з використанням наявних можливостей;
- своєчасність та ефективність інформаційного забезпечення на базі використання новітніх технологій і інноваційних програмних продуктів;
- перманентність розробки заходів щодо підтримки адекватного рівня фінансового забезпечення інноваційного розвитку на усіх рівнях економіки, який відповідає визначеним орієнтирам (вектору розвитку) [6; 8].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що ефективне функціонування системи фінансового забезпечення інновацій є однією з ключових передумов, які визначають темп і результат реального втілення інноваційного проекту та активізації інноваційного розвитку економіки України в сучасних умовах.

Взаємозв'язок інноваційної діяльності та інвестиційного фінансового забезпечення приводить до постійного розвитку економіки і суспільства. Власне, формування моделі фінансового забезпечення інноваційного розвитку і є предметом подальших наукових досліджень.

Список літературних джерел:

1. Гладій С. Н. Фінансовий механізм інвестування інноваційного розвитку: теоретико-методологічний підхід до управління [Електронний ресурс] / С. Н. Гладій // Наука молода. - 2015. - № 3. - Режим доступу : http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/gHL8ef.pdf
2. Кириленко О. П. Фінанси : навч. посіб. / О. П. Кириленко. - 2-ге вид. перероб. і доп. - Тернопіль : Економічна думка, 2013. - 163 с.
3. Колодізев О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія / О. М. Колодізев. - Х. : ВД ІНЖЕК, 2014. - 278 с.
4. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону : автореф. дис. канд. екон. наук / О. І. Москаль. - К., 2016. - 16 с.
5. Олійник Д. С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва : автореф. дис. канд. екон. наук / Д. С. Олійник. - К., 2015. - 16 с.
6. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. - К. : КНЕУ, 2016. - С. 17 - 18.
7. Погріщук Г. Б. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища : автореф. дис. канд. екон. наук / Г. Б. Погріщук. - Тернопіль : Тернопільський ДЕУ, 2015. - 192 с.
8. Пашова С. М. Сучасний стан та перспективи стабілізації інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні / С. М. Пашова // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 15 - 16 жовтня 2014 р. - Черкаси : ЧІБС УБС НБУ, 2014. - С. 179 - 181.

9. Сокирська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства / І. Г. Сокирська // Фінанси України. - 2013. - № 1. - С. 89 - 93.

10. Фінанси : навч. посіб. / О. Г. Близнюк, Л. І. Ланкова, В. І. Оспіщев та ін.; за ред. І. В. Оспіщева. - К. : Знання, 2016. - 415 с.

I. Drofa, N. Kovalenko. FINANCIAL SUPPORT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT.

The article deals with the system of financial support of innovation development. The author gives a brief idea of the various aspects of providing financial resources for innovation, the issue of the importance of innovation is disclosed.

Key words: finances, innovations, innovative development, financial support, financial resources, financial support of innovative development, innovative activity.

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Баришевська І.В.**
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 336.225.11.1:343.1

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ

Л. Королькова, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано інвестиційний клімат. Виокремлено фактори впливу податкового контролю на нього. Наведено причини низької інвестиційної привабливості України. Проаналізовано умови формування привабливого інвестиційного клімату в Україні шляхом удосконалення методики податкового контролю. Розроблено рекомендації з підвищення рівня інвестиційної привабливості в країні.

Ключові слова: податковий контроль, податкове навантаження, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, прямі інвестиції.

Постановка проблеми. На сьогодні інвестиційна привабливість країни сприяє модернізації економічних процесів, підвищує оперативність проведення реформації, забезпечує оптимальний вихід із системної кризи і подолання деструкцій в економіці. Провідною умовою зростання рівня інвестиційної привабливості в країні є оптимізація податкового навантаження. При цьому податковий контроль, будучи найбільш мобільним елементом всієї системи регулювання податкових процесів, виступає ефективним важелем впливу на рівень інвестиційної привабливості в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання інвестиційного клімату України займалися вітчизняні і закордонні науковці. Серед них можна виокремити: С.О. Буткевич [4], Н.М. Третяк [13], Н.М. Краус [6] та інших. У своїй працях вони обґрунтовують методологію і методику формування інвестиційної привабливості, аналізують основні фактори впливу на інвестиційний клімат, вивчають основні тенденції нарощення обсягів інвестицій. Однак, не наведено конкретних досліджень у

напрямку взаємозв'язку підвищення рівня інвестиційної привабливості України з удосконаленням методики здійснення податкового контролю, що потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасного інвестиційного клімату України, виявлення основних факторів впливу на нього, розробка перспектив зростання рівня інвестиційної привабливості в країні шляхом удосконалення методики податкового контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційний клімат є узагальненою характеристикою сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, які сприяють формуванню привабливості і доцільності інвестування однієї із частин господарської системи країни [13]. Більшість вітчизняних науковців дає визначення поняття інвестиційного клімату через взаємозв'язок з такими економічними категоріями як: стан економіки країни, чітка база нормативно-правового регулювання, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури, позиція валютної і фіскальної політики, стан фінансово-кредитної системи і інвестиційного ринку, рівень розвитку продуктивних сил, позиція інвестиційної активності населення. Тобто, інвестиційний клімат є системою взаємопов'язаних умов політичного, правового, економічного, фінансового, культурного і природного середовища, яким визначається рівень привабливості інвестиційної діяльності, ступінь її доходності, рівень ризиків, обумовлюються мотиви інвесторів, здійснюються капіталовкладення.

Як зазначала Т. М. Третяк, сприятливий інвестиційний клімат сприяє захищеності прав інвестора від інвестиційних ризиків, непередбачених втрат доходів і капіталів [13, С. 166]. Серед основних чинників, які здійснюють безпосередній вплив на формування інвестиційного клімату держави, можна виокремити такі: організаційно-правові і політичні умови; особливості проведення економічних явищ і процесів; характеристика потенціалу країни; сформоване фінансове становище; соціально-культурний потенціал; міжнародні відносини; розвиток ринкової економіки і загальні умови господарювання.

На сьогодні в Україні спостерігається послаблення інвестиційного клімату. Причиною цьому є дефіцит публічних фінансів, неконтрольоване знецінення національної валюти, втрата міжнародних резервів, посилення військово-стратегічного становища в країні. Крім того, протягом 2016-2018 рр. спостерігаємо системну банківську кризу, залежність України від кредитів Міжнародного Валютного Фонду, інших міжнародних організацій. Так, за 2017 р. в економіку України від іноземних інвесторів надійшло 1,6 млрд дол. США прямих інвестицій [5]. Станом на 31.12.2017 р. більша частка надходжень прямих інвестицій була направлена до установ і організацій, які займаються фінансовою і страховою видами діяльності (26,1%) і підприємств промисловості (27,3%). При цьому провідними галузями з освоєння капітальних інвестицій є: промисловість, будівництво і сільське, лісове, рибне господарство (рис.1).

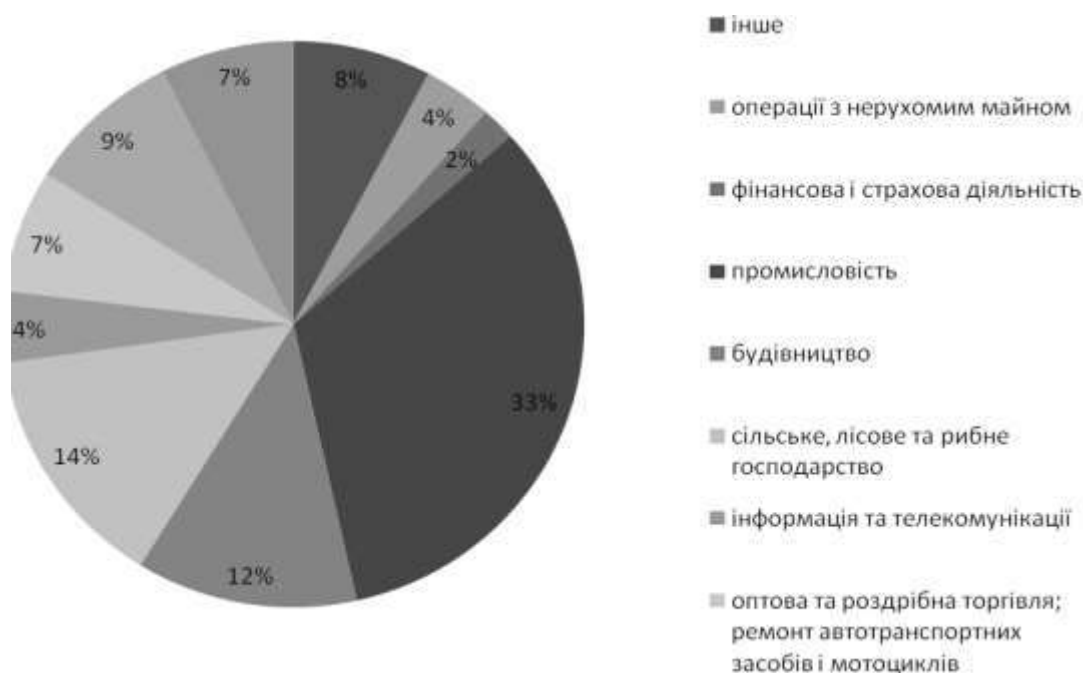


Рисунок 1 – Структура капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності у 2017 році, %

Джерело: розроблено автором за даними [5]

Крім обсягів залучення капітальних і іноземних інвестицій, рівень інвестиційної привабливості країни можна оцінити шляхом використання міжнародних рейтингів, складеними різними установами, організаціями і об'єднаннями (табл. 1).

Таблиця 1 Рейтинг України серед країн світу за 2017 рік

Показник	Зміни у порівнянні з 2016 роком	Позиція
За індексом економічної свободи	+ 0,18 в.п	75/180
За глобальним індексом конкурентоспроможності	+ 4,00 в.п	76/190
За індексом легкості ведення бізнесу	+ 4,00 в.п	81/137
За показниками Doing Business	+ 13, 00 в.п	83/189
За рівнем податкового навантаження на бізнес	+ 41,00 в.п	43/190

Джерело: побудовано автором за даними [8,9,10]

Так, за показником рівня податкового навантаження на бізнес Україна у звітному році зайняла найвищу позицію – 43 з 190 країн світу. При цьому загальне податкове навантаження склало 37,8%, що на 2,7 в. п. менше ніж у Європейському Союзу і на 1,8 в.п. – ніж у світі. Позитивний тренд країна має щодо кількості податкових платежів на рік – їх п'ять, при середньому показнику в світі – 24, в ЄС – 12 [9].

Інші країни, які знаходяться вище за Україну в рейтингу, мають лояльну систему оподаткування бізнесу, в тому числі із залучення інвестицій, працююче електронне забезпечення документообігу між інвестором і фіскальними

органами, належну систему виведення капіталу за межі країни. При цьому саме на податковий контроль як механізм забезпечення контролюючих органів інструментами контролювання правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів покладено функцію оптимізації оподаткування.

Так, закордонна практика показує, що більшість країн використовують пільгову систему оподаткування для компаній з іноземним капіталом, в першу чергу, це стосується податку на прибуток. Зміна розміру податкових пільг залежно від розміру інвестицій, зниження податкових ставок залежно від сфери вкладання капіталу, звільнення підприємств з іноземними інвестиціями від податків у перші роки їх діяльності (табл.2).

Таким чином, аналізуючи дані таблиці, можна говорити про необхідність реформування податкового контролю у напрямку інвестиційної привабливості країни, що повинно бути націлено на досягнення позитивних змін з боку платників податків. Серед них:

- систематизація оподаткування – зменшення податкового тиску;
- зниження рівня ставок – легалізація;
- зменшення кількості перевірок – підвищення рівня якості їх проведення;
- зменшення наглядових процедур над діяльністю підприємств малого і середнього бізнесу;
- зменшення наглядових процедур на діяльність дисциплінованих платників податків;
- використання податкових компромісів – реструктуризація податкових кредитів;
- підвищення рівня мотивації.

Можна виокремити такі напрями удосконалення податкового контролю в Україні:

- здійснити реформаційні заходи у системі органів державного податкового контролю, виокремити конкретні їх завдання і функції;
- дотримуватися ефективної взаємодії між суб'єктами податкового контролю і іншими інституціями державного регулювання, формування загальнодоступних баз даних і процедур взаємообміну інформацією, дотримання стабільних рамок і механізмів податкової звітності;
- підвищення рівня розвитку передового податкового контролю, основна мета якого формування вищого рівня податкової культури у суспільстві;
- встановлення забезпеченості прозорості податкового процесу;
- вставлення цільових орієнтирів і норм контролю;
- зростання рівня гнучкості у системі податкового контролю, забезпечення адаптаційних можливостей до нових умов.

Таблиця 2 Податкове навантаження на інвестора серед країн Європи

Країна	Податок			Переваги для інвестора
	Ставка ПДВ	Ставка ПДФО	Податок на прибуток підприємств	
Польща	23	32	19	1. виникнення податкових зобов'язань можливе з моменту появи доходу; 2. збільшення видаткової частини зниження рівня податкового навантаження до 0%; 3. податкові пільги (зниження або скасування податку) в разі реєстрації підприємства у вільній економічній зоні.
Австрія	20	55	25	1. групове оподаткування (врахування прибутку і збитку учасників групи всередині країни, а також збитки груп іноземних дочірніх фірм); 2. відсутність промислового податку і податку на майно; 3. ефективна податкова ставка (за рахунок списання збитків, перенесення прихованих резервів)
Чехія	21	22	19	1. податкові канікули з податку на прибуток (до 10 років); 2. для окремих регіонів – звільнення від податку на нерухомість.
Естонія	20	20	20	1. не оподатковується нерозподілений прибуток (податок за ставкою 20 % сплачується у разі розподілу прибутку виплати дивідендів.
Угорщина	27	15	19	1. спеціальні режими ПДВ; 2. мінімізація ставки ПДВ у розмірі 18%; 2. спрощений підприємницький податок.
Україна	20	18	18	1. спеціальні режими ПДВ; 2. наявність спеціального оподаткування у сільському господарстві – ФСП; 3. наявність податкових пільг: списання податкової заборгованості, розстрочення і відстрочення сплати податку на прибуток, надання податкового кредиту на умовах повернення, платності і строковості, тимчасове звільнення від сплати майнових податків без вимог щодо напрямів витрачання вивільнених коштів.

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [8,9]

Систематизувати дані заходи можливо за рахунок цифровізації вітчизняної економіки, яка сприяє запровадженню на Україні зростаючих масштабів інформатизації, формування єдиних баз у кожній галузі, їх

поєднання між собою і інтеграція з іншими країнами світу. Крім того, цифрова економіка сприятиме виходу України на новий рівень культури економіки.

Основні принципи організації формування цифрової економіки України можна переглянути за допомогою таблиці 3.

Таблиця 3 Основні принципи цифрової економіки в Україні

Назва	Характеристика
Доступність	забезпечує громадян країни рівними можливостями доступу до послуг, інформації і знань, який можна отримати за рахунок інформаційно комунікаційних технологій. При цьому, відсутність бар'єру виступає головним фактором розширення доступу до глобалізації
Цілеспрямованість	направлення на результат – покращення умов життя громадян у всіх його сферах
Зростання	забезпечує підйом усіх сфер функціонування у країні: економіка, політика, міжнародні відносини
Стандартизація	сприяє покращенню цінової політики в країні, забезпечує формування здорової конкуренції
Безпека	сприяє формуванню кібербезпеки, інформаційної безпеки
Співпраця	сприяє формуванню інтеграційних зв'язків країни з представниками Європейського союзу за рахунок забезпечення єдиного інформаційного простору

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [14]

Так, можна говорити про те, що запровадження цифрової економіки забезпечить Україну підґрунтям для формування інвестиційного клімату, оскільки, сприяючи глобалізації і інтеграції геополітичних і економічних зв'язків, забезпечує модернізацію розширення як комунікаційних, так і інформаційних можливостей і знань у країні.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що інвестиційний клімат є основним показником привабливості країни для іноземного інвестора через оптимальне поєднання ризиків з боку політичного, соціально-економічного, фінансового, соціально-культурного, організаційно-правового і географічного простору, який притаманний конкретній країні. Позиція інвестиційного клімату України є послабленою. Причинами цьому є: низький рівень економіки через збройні конфлікти в країні, підвищений рівень інфляційного і податкового навантаження, низький рівень життя, зміни у податковій системі, висока вартість ресурсів, низький рівень інформатизації.

Підвищити рівень інвестиційної привабливості країни можливо за рахунок удосконалення методики податкового контролю на етапах впровадження цифро візуалізації вітчизняної економіки, яка забезпечить інформатизацію і посилить інтеграційні і глобалізаційні зв'язки в країні.

Список літературних джерел:

1. Айзексон В. Інноватори: як група хакерів, геніїв та піків здійснила цифрову революцію. – Київ. – Видавництво «Наш формат». – 2017. – 488 с.
2. Бутко М. П. Ефективність використання нетрадиційних можливостей регіонального економічного простору в умовах поглиблення інтеграції :

монографія / М.П. Бутко, О.В. Мініна. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2015. – 344 с.

3. Гупаловська М. Б. Податковий контроль як засіб підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами / М. Б. Гупаловська // Фінансовий простір. – 2016. – №3 (23). – С.20-23.

4. Гуткевич С. О. Інвестування: міжнародний досвід. Монографія/ С. О. Гуткевич, П. О.Сидоренко, А. С. Соломко, Р. Смик, В. Рябенко; за заг. ред. проф.Гуткевич С.О. – Харків «Діса плюс», 2017. – Т 2. - 216 с.

5. Державна служба статистики [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт / Державна служба статистики; статистична інформація. – К. : Державна служба статистики, 2018. – Веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Краус Н. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку / Н. М.. Краус, К. М. Краус, О. П. Голобородько // Ефективна економіка. – 2018. – №1. – С.4-11.

7. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт / Міністерство фінансів України; інформація. – К. : Міністерство фінансів України, 2018. – Веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

8. Офіційний сайт BDO International Business Compass [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bdo-ibc.com>.

9. Офіційний сайт Business Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.businesslaw.org.ua>.

10. Офіційний сайт ЕВА : European Business Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eba.com.ua>.

11. Охрименко Ю. Б. Особливості податкового контролю в Україні / Ю. Б. Охрименко // Ефективна економіка. – 2016. – №19. – С.37-42.

12. Павлова К. В. Проблеми формування привабливого інвестиційного клімату як засобу подолання деструкцій в економіці України / К. В. Паливода// Економічна наука. – 2018. – №3. – С.4-9.

13. Третяк Н. М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні / Н. В. Третяк // Фінансова наука. – 2015. – №3 (11). – С.165-170.

14. Урядовий портал [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України; законодавство. – К. : Уряд і органи влади, 2018. – Веб-сайт. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua>.

L. Korolkova. TAX CONTROL AS A MEANS OF ENHANCING THE LEVEL OF INVESTMENT ATTRACTION IN UKRAINE.

The article analyzes the investment climate. The factors influencing it are distinguished. The reasons of low investment attractiveness of Ukraine are presented. The conditions of formation of attractive investment climate in Ukraine are analyzed. Recommendations on raising the level of investment attractiveness in the country are developed.

Key words: investment climate, investment attractiveness, direct investments., Digitalization of the economy

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Полторак А.С.**
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 657.1.012.1/339.9.012.23+658.8.012.12(477)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*А. Клименко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Ю. Шемянська, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті висвітлено особливості застосування збалансованої системи показників (далі – ЗСП) для управління діяльністю підприємств, охарактеризовано етапи впровадження ЗСП. Обґрунтовано питання взаємодії стратегії підприємства та ЗСП. Наведено залежність складових ЗСП від цілей та місії підприємства, напрямів його стратегічного розвитку.

Ключові слова: збалансована система показників (ЗСП), стратегія, бізнес-процес, ключові індикатори, місія.

Постановка проблеми. У сучасних складних економічних умовах функціонування вітчизняні підприємства відчують потребу в нових методах управління для забезпечення своїх конкурентних переваг на ринку. Підприємствам необхідна система оцінки, здатна збалансовано та адекватно відображати траєкторію руху в досягненні цілей стратегії розвитку, достовірно діагностувати зрушення та зміни, що відбуваються на підприємстві. Одним із інструментів оцінки стратегії підприємства, виявлення резервів для забезпечення стабільності та покращення організації бізнес-процесів, взаємодії з групами впливу та ряду інших критеріїв є впровадження Збалансованої Системи Показників (ЗСП). Збалансована система формується напрямки цілей, завдань, ключових індикаторів та конкретних заходів. Саме необхідність розробки максимально об'єктивної системи показників обумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз наукових досліджень. Тематиці збалансованої системи показників у теоретичному та практичному аспектах присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних авторів. Необхідно виділити роботи таких зарубіжних дослідників, як Каплан Роберт С. [2], Нортон Дейвід П. [2], Пол Р. Нівен [5]. Серед вітчизняних науковців це питання розкрито у працях: А. М. Гершун [4], Л. М. Малярець [1], П. Хорват, Н. В. Лазебна [6] та ін. Проте дані автори не виділяють конкретних етапів у побудові збалансованої системи та залишають поза увагою специфіку діяльності підприємства.

Оцінка результатів діяльності підприємства орієнтується на фінансові показники, що не є об'єктивним оцінюванням його господарювання. Підприємствам необхідна така система оцінки, яка на шляху до досягнення цілей стратегії їх розвитку дозволить ефективно управляти процесом господарювання. Система оцінки має містити важелі управління діяльністю підприємства. Впровадження збалансованої системи показників (ЗСП) як нового методу управління здатне активізувати функції управління, спрямовані на вирішення наявних економічних проблем кожного окремого підприємства. Збалансована система показників, крім фінансових, включає показники, що характеризують ключові сфери діяльності підприємства, від яких залежить

успішна реалізація стратегії. Це вигідно виокремлює ЗСП для обґрунтування оцінки діяльності підприємства[1].

Впроваджувати збалансовану систему показників необхідно поетапно: перший етап – підготовчий; другий – безперервний циклічний процес розгортання та доробки системи.

Спочатку потрібно виділити ключові стратегічні цілі, які й будуть утворювати основу всього аналізу, такі як „фінанси”, „клієнти”, „процеси”, „розвиток”. Розбиваючи ці поняття на більш вузькі, можна скласти дерево рішень стосовно проблеми підвищення ефективності управління підприємством [1].

Сьогодні ЗСП є найуспішнішою спробою до інтеграції використання фінансових та нефінансових показників. Як показує практика, на компанію необхідно 15–20 показників, на підрозділ близько 7–10, для одного співробітника не більше 5. ЗСП фокусує оцінювання на чотирьох тісно пов'язаних перспективах: на фінансові результати, на споживачів, внутрішню організацію та на навчання й розвиток персоналу. У типовій ЗСП кожна буде містити ключові фактори успіху та відносні показники, які стимулюватимуть виконання у певних перспективах [6].

Загалом ЗСП можна охарактеризувати як інструмент комунікації керівництва компанії з робітниками та зовнішніми стейкхолдерами для покращення результативності підприємства та досягнення місії та стратегічних завдань діяльності компанії. Схематично процедуру імплементації ЗСП через призму стратегії підприємства зображено на рис. 1.

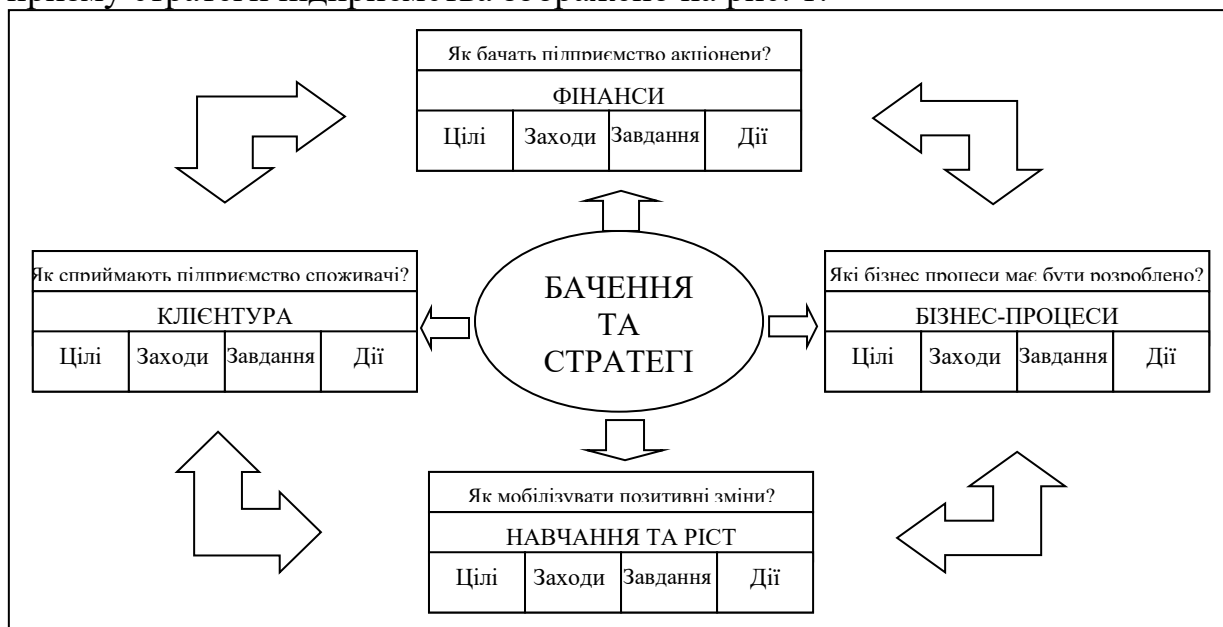


Рисунок 1 - Схема взаємодії стратегії підприємства та ЗСП

Джерело: побудовано за даними [2]

Як можна відмітити на основі рис. 1, бачення та стратегія компанії реалізуються через конкретні завдання, цілі та заходи за кожною групою перспектив, при цьому досягається єдність та синхронність різних структурних підрозділів при досягненні єдиної мети. Однак для правильної організації

реалізації та оцінки стратегії підприємства через ЗСП необхідно розуміти ієрархічну підпорядкованість та значення таких понять як місія, бачення та стратегічний план, що зображено на рис. 2.

Місія характеризує найголовнішу мету функціонування підприємства, яка визначає головний напрямок його діяльності та ряд інших ключових аспектів існування суб'єкта господарювання. Як можна відмітити з рис. 2, вона має бути простою та актуальною у довгостроковій перспективі. Деталізація та конкретизація місії відбувається через бачення підприємства перспектив свого існування на найближчі 10-15 років. Важливим аспектом у процесі розробки бачення є також її реальність.



Рисунок 2 - Взаємозв'язок місії, бачення та стратегічного плану підприємства

Джерело: побудовано за даними [3]

Стратегічний план адаптує місію та бачення діяльності підприємства у довгостроковій перспективі через призму конкретних заходів, деталізованих за масштабністю, значенням та періодом їх реалізації.

Серед переліку систем управління результативністю підприємства, ЗСП є однією з найбільш поширених на сьогоднішній день, оскільки інтегрує оцінку діяльності компанії з точки зору фінансових та не фінансових перспектив, дає можливість виявити їх взаємозв'язок; оцінити ефективність обраної стратегії та відслідкувати хід її реалізації; досягти більшого рівня кореляції між місією підприємства, цілями його функціонування та конкретними заходами їх досягнення; отримати інформацію про комплексний стан суб'єкта господарювання на визначений момент часу, виявити недоліки його діяльності та оперативно відреагувати на вплив негативний факторів, використовуючи як базу для прийняття управлінських рішень набір ключових індикаторів [7].

При цьому потрібно мати на увазі, що величезна кількість деталізованих показників знижує корисність збалансованої системи показників в цілому, тому рекомендують для кожної з чотирьох складових як оптимальну наступну кількість показників.

- Фінансова складова: чотири – п'ять (22%);
- маркетингова складова: чотири – п'ять (22%);

- складова внутрішніх бізнес-процесів: вісім – десять (34%);
- складова якості та розвитку персоналу: чотири-п'ять показників (22%)[1].

Близько 80% усіх показників, що входять у збалансовану систему, мають бути нефінансовими.

Складові ЗСП взагалі можуть бути різними і за кількістю, і за змістом, залежно від цілей та місії підприємства, напрямків його стратегічного розвитку.

- принцип узгодженості показників, який інтегрує чотири складові збалансованої системи показників: традиційні фінансові параметри й фактори прямого та непрямого впливу, ефективність роботи з клієнтами, оптимальність внутрішніх бізнес-процесів і загальну компетентність персоналу у своїй галузі;

- принцип адаптивності, який характеризується гнучкою зміною, швидким пристосовуванням до цілей, що обновляються, і завданнями підприємства, змінами у зовнішньому економічному середовищі, у внутрішніх умовах своєї власної діяльності;

- принцип ефективності – це результативність процесу, що визначається як відношення результату до витрат, які обумовили його одержання;

- принцип гнучкості, який характеризується мобільністю системи, її здатністю швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища. Отже, можна зазначити, що головним принципом збалансованої системи показників є такий: "ефективно управляти можна лише тим, що можна виміряти"[1].

Збалансованість системи показників полягає в дії механізму взаємозв'язку між кількісними та якісними показниками, стратегічним і операційним рівнями управління, минулими й майбутніми результатами, а також між внутрішніми й зовнішніми аспектами діяльності підприємства. Процес знаходження збалансованості пов'язаний з досягненням тісної погодженості між особистими й організаційними цілями. Завдяки цій системі здійснення стратегії підприємства перетворюється в 7 систематизовану й зрозумілу кожному співробітнику послідовність кроків, реалізацію яких можна контролювати на різних рівнях управління, оцінюючи особистий внесок кожного в процес досягнення стратегічних цілей. Використовуючи її, керівник підприємства може управляти такими процесами, як перехід від бачення до формулювання стратегії, її доведення до всіх рівнів системи управління, здійснення бізнес-планування й розподілу ресурсів, моніторинг виконання стратегії.

Висновки. Позитивні моменти моделі ЗСП є очевидними: це й інтеграція в процесі розробки стратегії всіх функціональних напрямів менеджменту, і передбачений механізм балансування показників, і застосування чітко визначеної послідовності розробки стратегії, і використання загальновизнаного інструментарію стратегічного аналізу. Концепція ЗСП вигідно відрізняється від інших концепцій тим, що фінансові й нефінансові індикатори інтегруються з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків між результуючими показниками і ключовими факторами, під впливом яких вони формуються.

Але існують у створенні та впровадженні ЗСП на підприємстві і недоліки:

- нефінансові показники лише виявляють дефектність і недостатність фінансових;
- показники дуже загальні й не вказують працівникам на необхідну для досягнення успіху поведінку;
- показники не можуть бути базою для вирішення питання про розміщення ресурсів, визначення стратегічних ініціатив і створення фінансової підтримки;
- надмірна інтенсивність і тривалість пошуку найбільш досконалого варіанта ЗСП;
- відсутня можливість отримання достатньої інформації з ряду оцінних показників;
- розробники переорієнтовуються на пошук і створення надійних інформсистем, що надовго відволікає їх від розроблення ЗСП;
- виключення можливості нагромадження досвіду
- невідпрацьованість процесів реалізації;
- повноваження з розроблення і розвитку ЗСП делегуються середньому рівню менеджерського складу;
- застосування до поточної господарської діяльності оцінних методик не приводить до позитивного прориву в діяльності;
- ЗСП не може бути створена способом запозичення досвіду інших компаній [9].

На практиці досить часто виникають труднощі саме під час реалізації стратегії: помітний серйозний розрив між стратегічними цілями і щоденними діями співробітників, між баченням вищого керівництва й ініціативами, що починаються на нижчому рівні управління.

Збалансована система показників ефективно вирішує всі ці проблеми, керуючи такими ключовими процесами, як переведення бачення в стратегії; доведення стратегій до всіх рівнів системи управління; бізнес-планування і розподіл ресурсів; зворотний зв'язок, навчання і поточний моніторинг виконання стратегії.

Висновок. Отже, ЗСП можна розглядати як організаційну структуру, яка дає змогу розширити можливості вимірювання, оцінювання і контролю на рівні стратегічного й операційного управління фірмою. Традиційну структуру ЗСП можна досить легко модифікувати, проте у ній фактично неможливо обрати кінцевий орієнтир, тобто базовий показник, за яким можна вимірювати успішність реалізації стратегії та ефективність функціонування фірми. Є й певні труднощі у процесі створення цієї системи.

В Україні були спроби з впровадження і використання збалансованої системи показників як інструменту стратегічного управління організацією, але їх дуже мало. Накопичений досвід багатьох провідних закордонних фірм може бути корисним для успішних українських компаній.

Збалансована система показників приносить найбільшу користь, коли організація проходить через етап трансформації від однієї бізнес - моделі до іншої, коли міняє фокус із продукту на споживача. Для вдалого впровадження ЗСП на підприємстві слід ретельно розробити кожний з її етапів [8].

Список літературних джерел:

1. Малярець Л. М. Збалансована система показників в оцінці діяльності підприємства /Л. М. Малярець, А. В. Штереверя. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 188 с.
2. Каплан Роберт С., Нортон Дейвід П. Збалансована система показників. Від стратегії до дії. - М.: ЗАТ "Олімп-Бізнес", 2006. - 320 с.
3. Крістіан К. Джонсон, Ірв Бейман, Джон Томпсон. Збалансована система показників для підприємств. - Філіппіни: Азіатський банк розвитку, 2007 р. – 148.
4. Гершун А.М., Нефедьева Ю.С. Розробка збалансованої системи показників. Практичний посібник з прикладами. - 2-е изд., Расшир. - М.: ЗАТ "Олімп-Бізнес", 2005. - 128 с.
5. Нивен Пол Р. Збалансована система показників для державних та неприбуткових організацій / Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2005. - 336 с. - ISBN 966-8644-29-8.
6. Лазебная Н. В. Преимущества и недостатки применения системы сбалансированных показателей в планировании деятельности предприятий [Электронный ресурс] / Лазебная Н. В. – Режим доступа: <http://zhurnal.apec.relarn.ru/articles/2006/269.pdf>.
7. Гриценко Л.Л., Височина А.В. Збалансована система показників як інструмент оцінювання стратегії підприємства // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - №3. – С.161-167.
8. Мельник Ю.М. Применение системы сбалансированных показателей на примере завода «АКВАИЗОЛ» / Ю.М. Мельник, О.С. Савченко // Економічні проблеми сталого розвитку : науково-технічна конференція викладачів, співробітників, аспірантів і студентів факультету економіки та менеджменту, 19-23 квітня 2010 р. - Суми : Вид-во СумДУ, 2010. - Ч. 3. - С. 138-139.
9. Мельник Ю.М. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах / Ю.М. Мельник, О.С. Савченко// Маркетинг і менеджмент інновацій, – 2011. – № 1. – С.192-203.

A. Klimenko, Y. Shemyanska. FEATURES OF APPLICATION OF A BALANCED SYSTEM OF INDICATORS FOR THE MANAGEMENT OF ENTERPRISE ACTIVITIES.

The article highlights the features of the application of a balanced scorecard (hereinafter referred to as the SBA) to manage the activity of enterprises, describes the stages of implementation of the SBA. The issues of interaction between the enterprise strategy and the SBA are substantiated. The dependence of the components of the FMC on the goals and mission of the enterprise, the directions of its strategic development.

Key words: balanced scorecard, strategy, business process, key indicators, mission.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Баришевська І.В.**
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 324

КЕЙС-СТАДІС ЯК МЕТОД НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Н. Михайленко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено процес проведення кейс-стадіс, що включає у себе етапи, традиційні для будь-якого наукового дослідження: визначення мети і завдань, збір, аналіз і інтерпретація отриманих даних, підготовка звіту про проведене дослідження. Обґрунтовано унікальність кейс-стадіс як самостійного дослідження, що сприяло введення у науковий обіг терміна «метод кейс-стадіс».

Ключові слова: кейс-стадіс, «метод кейс-стадіс», бібліотекознавчі кейс-стадіс, соціокультурні й економічні умови.

Постановка проблеми. Кейс-стадіс (ситуаційні дослідження, дослідження «випадку») широко досліджуються в США вченими в області соціальних і гуманітарних наук (істориками, політологами, соціологами, психологами, економістами та ін.). З кінця 80-х рр. минулого століття.

Бібліотекознавці США проводять подібного роду дослідження з метою визначення ролі публічних бібліотек в суспільстві, виявлення рівня відповідності місії та цілей академічних та дослідницьких бібліотек сучасним вимогам, визначення ефективності роботи дитячих бібліотек, а також їх окремих підрозділів, зокрема довідково-бібліографічних відділів та ін. [2].

Результати дослідження. Кейс-стадіс спрямовані на вивчення окремого локального випадку, що стався в конкретному місці, в конкретний час і має чітко визначені соціальні та часові межі. При цьому «випадок» досліджується в його унікальності, неповторності в інших умовах як індивідуальне самооцінне, цілісне явище у всій сукупності зв'язків, його формують. Особлива увага приділяється соціокультурним та економічним умовам, в рамках яких стало можливим його становлення і розвиток.

Визначеність соціальних кордонів як обов'язкова риса кейс-стадіс знаходить відображення в об'єктах вивчення. Основними об'єктами вивчення в бібліотекознавчих кейс-стадіс є:

1. Бібліотеки; інформаційно-аналітичні центри, медіацентри, бібліотечні школи, бібліотечні асоціації.
2. Персонал бібліотек і інформаційних центрів (директори бібліотек, завідувачі відділами, бібліотекарі, асистенти бібліотекарів, технічні працівники).
3. Читачі (споживачі інформації, в тому числі і потенційні).
4. Окремі бібліотечні та інформаційні процеси [5].

У 1971 р в США була запропонована типізація кейс-стадіс, заснована на обліку цілей, які ставлять перед собою розробники наукових проєктів:

1. Дослідження окремого «випадку» для розробки теоретичної концепції.
2. Вивчення окремих «випадків» для перевірки і підтвердження раніше розробленої теорії.

3. Вивчення окремих «випадків» для висунення гіпотез.

4. Вивчення екстремальних, що відхиляються від норми випадків. [3; 5].

Кейс-стадіс можуть бути наступними в залежності від кількості «випадків», що вивчаються авторами наукових проектів:

- кейс-стадіс, які передбачають вивчення одного «випадку»;
- кейс-стадіс, орієнтовані на дослідження двох і більше «випадків». Як правило, кейс-стадіс, які вивчають кілька «випадків», носять порівняльний характер.

В американському бібліотекознавстві досліджується головним чином або один «випадок», або проводяться порівняльні бінарні кейс-стадіс, які передбачають вивчення двох «випадків». Збільшення кількості досліджуваних випадків до 3-4 є небажаним, так як це викликає серйозні труднощі при аналізі та інтерпретації отриманих відомостей. Однак видається, що в ході подальшого розвитку методології кейс-стадіс це обмеження може бути знято [4].

Процес проведення кейс-стадіс включає в себе етапи, традиційні для будь-якого наукового дослідження: визначення мети і завдань, збір, аналіз і інтерпретація отриманих даних, підготовка звіту про проведене дослідження.

Унікальність кейс-стадіс як самостійного дослідження стала причиною введення в науковий обіг терміна «метод кейс-стадіс».

Незважаючи на досить давні традиції проведення досліджень з використанням цього методу в США, до сих пір досить велика кількість американських вчених не схильні розглядати його як самостійний метод досліджень. Так, стверджують, що регулювання процесу пізнання, здійснюване даними методом, практично нічим не відрізняється від регулювання, яке забезпечують інші методи, зокрема включене спостереження і обстеження. Набула поширення і точка зору, згідно з якою метод кейс-стадіс не є науковим, так як при його використанні дослідник не має можливості багатоаспектного виміру досліджуваних в «випадках» подій, а базується головним чином на суб'єктивній оцінці зібраної інформації [5].

Однією з найбільш поширених є точка зору, згідно з якою «метод кейс-стадіс - це метод емпіричного дослідження, що сприяє вивченню будь-якого явища в контексті реальності, коли ні саме явище, ні його контекст не є ні очевидними, ні однозначно розуміються».

Метод кейс-стадіс - це комплекс методів, використовуваних на етапах збору, аналізу та інтерпретації отриманої інформації. Саме комплексне використання різних методів, що є безумовним і дуже сильною перевагою кейс-стадіс, і дозволяє скласти багатоаспектне уявлення про локальний досліджуваному «випадку», виявити закономірності його становлення і розвитку, зробити припущення про потенційні наслідки, їм викликаються, і ін. Основними методами збору даних в ході проведення кейс-стадіс є аналіз документів, спостереження, інтерв'ювання, аналіз артефактів. Особливості вищевказаних методів дозволяють розглянути досліджуваний «випадок» в більш широкому історичному, соціальному, культурному аспектах [5].

Причому в залежності від типу кейс-стадіс, його цілей і завдань, об'єкта вивчення дані методи можуть виступати або в якості основних, або в якості допоміжних.

У комплексі методів кейс-стадіс не останню роль відіграє метод спостереження. Причому використовуються головним чином такі види спостереження, як пряме і включене.

Спостереженню підлягають виконання співробітниками їх функціональних обов'язків, зборів, що проводяться у відділах бібліотеки; організація спільного дозвілля читачів, членів товариства «друзів» бібліотеки і т.д.

В якості самостійного методу досліджень в кейс-стадіс американські колеги називають метод аналізу артефактів (фізичних документів), а саме гравюр, картин на стінах відділів бібліотеки, портретів вчених, громадських діячів, письменників і т. д [7]. Слід зауважити, що інформаційна цінність артефактів для бібліотекознавчих та інформаційних досліджень, як правило, невисока. Однак вони можуть з'явитися тим відсутньою або необхідним штрихом, який дає додаткові відомості та дозволяє перевірити точність інформації, отриманої за допомогою інших методів.

У кейс-стадіс активно використовується і метод інтерв'ювання. Найбільш поширеною є традиція розробки неструктурованого інтерв'ю з відкритими питаннями, що дозволяють респондентам не тільки висловити власну точку зору, але і привести аргументи на її захист, зробити узагальнення та ін.

Використовується і структуроване інтерв'ю, побудоване на основі заздалегідь складених і розташованих в певній послідовності питань.

З метою підтвердження дослідником фактів, вже раніше встановлених в ході проведення неструктурованого і структурованого інтерв'ю, проводять інтерв'ю сфокусоване. Цей вид інтерв'ю передбачає опитування кожного респондента окремо протягом певного періоду часу (зазвичай не більше 1-1,5 години) з певної теми. Американські колеги підкреслюють, що чим більше «наївним і недосвідченим в темі кейс-стадіс вдається показати себе досліднику, тим цікавіші і глибокі відповіді на свої питання він може отримати» [8].

Таким чином, розглянувши основні етапи бібліотекознавчих кейс-стадіс і визнаючи їх значимість, не можна не відзначити, що методологія проведення подібного роду досліджень в американській бібліотечної науці не є достатньо розробленою і знаходиться в стадії становлення. Більш того, представляється, що фахівці в області соціальних і гуманітарних наук США є більш активними в цьому напрямку, ніж бібліотекознавці.

Цінність кейс-стадіс як наукового дослідження полягає в можливості використання комплексу методів збору первинної інформації. Не випадково фахівці в області соціальних і гуманітарних наук встановили, що надійність і точність результатів кейс-стадіс знаходяться в прямо пропорційній залежності від використання саме комплексу різноманітних методів отримання даних. Однак на практиці бібліотекознавці США схильні використовувати один-два методи збору інформації, як правило, керуючись не стільки цілями і

завданнями дослідження, скільки наявністю знань щодо застосування певних методів [5; 9].

І нарешті, ще одним шляхом підвищення якості бібліотекознавчих кейс-стадіс американські колеги вважають створення бази даних, акумулюються відомості про плановані і вже завершених дослідженнях подібного роду. Виконання цієї роботи не може представляти великих труднощів, так як вже існує досвід створення подібної бази даних в соціальних науках за етнографічними кейс-стадіс, що дозволяє дослідникам будь-яких галузей знань отримати оперативний доступ до відомостей, в ній відображені (Університет Йелла).

Структурно база даних кейс-стадіс буде складатися з двох основних частин:

- 1) програми проведення кейс-стадіс
- 2) звіти про завершені дослідження.

Висновок. Подібна база даних, поза всякими сумнівами, дозволить уникнути помилок, допущених раніше іншими дослідниками, визначити найбільш раціональні шляхи отримання надійної і точної інформації і нарешті скоротити непродуктивні витрати часу і фінансів на реалізацію дослідницького проекту.

Звісно ж, що зазначені заходи не тільки підвищать методологічний рівень американських бібліотекознавців, але і нададуть неминуче позитивний вплив на якість наукових досліджень подібного роду.

Список літературних джерел:

1. Лубовський Д. В. Введення в методологічні основи наукового дослідження. - К., 2015. - 223 с.
2. Мазов В. А. Методологія науки. - Тернопіль, 2013.
3. Маланов С. В. Методологічні та теоретичні основи наукового дослідження. - К., 2015. - 333 с.
4. Методологічні проблеми сучасної науки / під ред. Т. Д. Марцинковського. - К., 2014.
5. Петровський А. В., Ярошевський М. Г. Основи кейс-стадіс. - К. : ІНФРА, 2008.
6. Пономарев Я. А. Методологічне введення. - К., 2013.
7. Щедровицький Г. П. Методологічна організація сфери досліджень // Питання методології. - 2007. - № 1-2. - С. 108-127.
8. Ювич А. В. Психологія і методологія // Психологічний журнал. - 2010. - Т. 21. - № 5.
9. Яценко Д. А. Проблеми сучасної методології та шляхи їх вирішення // Нове дослідження. - 2013.

N. Mikhailenko. CASE STADIS AS A METHOD OF SCIENTIFIC RESEARCH.

The process of carrying out a case-stage is investigated, which includes the stages, traditional for any scientific research: determination of the purpose and tasks, collection, analysis and interpretation of the received data, preparation of the report on the conducted research. The

uniqueness of the case-study as an independent study was substantiated, which facilitated the introduction of the term "case-method method" into scientific circulation.

Key words: case study, case study method, library case study, sociocultural and economic conditions.

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Баришевська І.В.**
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 332.28

ІНВЕСТИВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

В. Обіход, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито сутність і зміст основних напрямів забезпечення сталого розвитку сільського господарства за рахунок активізації інвестиційної діяльності. Встановлено, що для активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки слід ширше використовувати такі важелі, як стимулююче оподаткування; дотації на створення великих об'єктів інфраструктури і природоохоронних заходів; фінансові стимули; безпроцентні позики, що надаються інвестором; пільгові режими виплати боргів і позик в комерційних банках; випуск облігацій для створення фінансових ресурсів по найважливіших напрямках інвестицій.

Ключові слова: фінансування, інвестиції; інновації, аграрний сектор економіки, стійкий розвиток, інвестиційна активність.

Постановка проблеми. Сільське господарство традиційно вважається галуззю, на ефективне функціонування якої негативно впливає ряд факторів: сезонний характер виробництва, іммобілізація значної частки фінансових ресурсів, залежність від зовнішніх джерел фінансування тощо. Наявність негативних явищ у розвитку сільського господарства при одночасній його стратегічній значущості для економіки країни і її регіонів обумовлює актуальність фінансування галузі.

В даний час державна підтримка не може повністю задовольнити потреби у фінансових ресурсах сільгосптоваровиробників. Тому нагальною потребою є пошук інших джерел фінансування вітчизняного аграрного сектора економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даним напрямком дослідження працювала низка зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких І. М. Боярко, Л. Л. Гриценко [2], С. А. Власюк, О. Є. Гудзь, М. Я. Дем'яненко, І. М. Кирилюк [3], К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю [4], І. А. Семенюта [6], П. Т. Саблук та інші.

Метод дослідження є обґрунтування підходів до забезпечення сталого розвитку сільського господарства, в тому числі і за рахунок активізації інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток галузей агропромислового комплексу в умовах формуються ринкових відносин

потребує інвестиційної активності, щоб суб'єкти господарські відносин мали необхідні грошові і матеріальні ресурси. Саме інвестиції, в кінцевому рахунку, визначають економічне зростання і стан економіки.

У сільськогосподарському виробництві інвестиції є основою для заміни застарілого і зношеного обладнання; впровадження нових технологій та застосування сучасної техніки; розширення виробництва сільськогосподарської продукції; розвитку нових видів виробництв; створення необхідної сировинної бази промисловості; вирішення різних соціальних проблем; прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції; пом'якшення і вирішення проблеми безробіття; охорони природного середовища [3].

У наукових колах економічний зміст категорії «інвестиції» трактують не однозначно. Традиційно під інвестиціями прийнято розуміти всі види активів, які вкладаються в господарську діяльність з метою отримати доходи в майбутньому. Такий підхід до розкриття змісту інвестицій переважає як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній літературі. Однак різними авторами поняття «інвестиції» трактується неоднозначно.

Економісти-класики Р. Кембелл Макконелл, Л. Стенлі Брю під інвестиціями розуміють «витрати на виробництво і накопичення засобів виробництва і збільшення матеріальних запасів» [4]. В даному визначенні автори показують витратну природу даного поняття, не акцентуючи уваги на можливих майбутніх благах або доходах.

У банківській енциклопедії визначено, що об'єктами інвестицій можуть бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права [1]. Вважаємо, що в даному визначенні не відображено цілі інвестування, тобто не визначається результат вкладення капіталу.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» трактує інвестиції в такий спосіб: «Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [5]. В даному визначенні комплексно відображено економічного змісту категорії «інвестиції». Однак необхідно відзначити, що в ньому не відображено такі невід'ємні елементи інвестицій, як будівлі, споруди, обладнання, технології.

З наведених вище визначень випливає, якнайменше, два висновки. По-перше, розрізняють широке і вузьке трактування інвестицій, в останньому випадку частіше говорять про інвестиції в основний капітал. По-друге, інвестиції досі трактуються неоднозначно, що породжує неадекватне сприйняття інвестиційної діяльності.

З огляду на те, що будь-які вкладення майнових та інтелектуальних цінностей в різні заходи пов'язані з певним ризиком, то, на наш погляд, доцільно враховувати і фактор ризику при визначенні поняття «інвестиції».

Тому, більш повним є наступне визначення інвестицій: інвестиції – це вкладення коштів (матеріальних та інтелектуальних цінностей) з певним ступенем ризику у виробничу, підприємницьку та іншу діяльність з метою організації виробництва продукції, робіт, послуг і отримання прибутку (доходу) або інших кінцевих результатів (охорона природи, підвищення якості життя і т.п.), тобто це вкладення економічних ресурсів з метою створення та отримання чистих вигод у майбутньому [6]. Одну частину інвестицій складають споживчі блага, які не використовуються в поточному періоді, а відкладаються в запас (на збільшення запасів); іншу – ресурси, що направляються на розширення виробництва (вкладення в будівлі, споруди, машини, обладнання і т.д.).

Поняття «інвестиції» необхідно відокремлювати від поняття «капітальні вкладення». В рамках централізованої планової системи використовувалося тільки одне поняття «капітальні вкладення», під якими розумілися всі витрати на відтворення основних фондів, включаючи витрати на їх ремонт [3].

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» під капітальними вкладеннями розуміються «Інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік» [5]. Таким чином, можна зробити висновок, що інвестиції – більш широке поняття, ніж капітальні вкладення.

Формування інвестицій в сільське господарство здійснюється на економічній основі з урахуванням швидкості повернення вкладених коштів. А це можливо лише за умови збільшення виробництва високоякісної продукції та зниження її собівартості. Криза, що торкнулася всіх галузей вітчизняного агропромислового комплексу, найсерйозніше проявилася саме в інвестиційній політиці. Розрив зв'язків у сфері виробництва і розподілу матеріально-технічних ресурсів, втрата координації і відсутність ринкової інфраструктури, а також посилився диспаритет цін на продукцію сільського господарства і товари і послуги, що поставляються промисловістю, зробили практично неможливим ефективний розвиток сільського господарства.

В ринкових умовах на інвестиції в аграрне виробництво впливають безліч факторів, що передбачає необхідність їх групування за ознаками, тобто їх класифікацію. Аналіз і узагальнення наукової літератури дозволили виділити фактори, що залежать і не залежать від товаровиробника, тобто обумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми умовами. На перші підприємець може впливати протягом виробничого процесу або планувати випуск продукції й інвестицій на найближчу перспективу, на другі – ні. Довгострокові вкладення капіталу в об'єкти господарської діяльності виправдані тільки тоді, коли вони сприяють отриманню прибутку і досягається соціальний ефект.

З урахуванням вищесказаного, визначення ефективності інвестицій буде наступне: «ефективність інвестицій (інвестиційного проекту) – це категорія (комплекс показників), що виражає відповідність результату (ефекту) і витрат інвестиційного проекту (суми ресурсів), які використовуються для досягнення даного результату, цілям і інтересам його учасників, включаючи в необхідних випадках держава і населення» [2].

Розрахунок показників ефективності інвестицій заснований на співвідношенні приростів макроекономічних показників за певний період. Показник загальної ефективності визначають як співвідношення приросту чистого продукту до суми інвестицій за той же період. В умовах ринкових відносин при високому рівні інфляції даний показник не дає справжнього уявлення про ефективність інвестицій. У зв'язку з цим доцільно порівнювати динаміку інвестицій в сільське господарство і обсяг валового доходу по роках [3].

В даний час при визначенні видів ефективності виявляється деяка термінологічна невідповідність, коли в одних роботах ототожнюється комерційна і фінансова ефективність, в інших – економічна і комерційна, а в третіх – дається тільки один вид ефективності – фінансово-економічна. Тому, виникає необхідність подолання подібних розбіжностей шляхом чіткого і обґрунтованого розмежування понять.

Якщо результати і витрати виражені в економічних категоріях, то їх співвідношення є в загальному вигляді показником економічної ефективності. Вважаємо, що цьому критерію відповідають комерційна, фінансова, бюджетна та макроекономічна ефективності. Під макроекономічною ефективністю слід розуміти ефективність з точки зору інтересів усього народного господарства в цілому, а також для регіонів, галузей.

Можна виділити специфічні властивості економічної ефективності, які відносяться до всіх її видів. Економічна ефективність – досягнення найбільших результатів при найменших витратах. Ресурсна ефективність відображає вплив інвестицій на обсяг виробництва продукції, послуг і споживання того чи іншого виду ресурсу. Соціальна ефективність відображає соціальні результати реалізації виробничих інвестиційних проектів (створення нових робочих місць, скорочення безробіття, зниження соціальної напруженості, тощо) і реалізації чисто соціальних інвестиційних проектів – вкладень в розвиток сфери соціального забезпечення населення. Екологічна ефективність відображає вплив здійснення інвестиційних проектів на оздоровлення навколишнього природного середовища. При визначенні ефективності інвестицій обов'язково треба враховувати всі фактори, що впливають на її рівень [5].

У сучасних дослідженнях прийнято виділяти: зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на ефективність інвестицій; за характером впливу на показники ефективності інвестицій фактори доцільно розділити на дві групи: сприятливі і несприятливі; керовані і некеровані; фактор ризику.

Рівень ефективності інвестицій знаходиться в прямій залежності від джерел їх фінансування. Найнижчий рівень ефективності спостерігається при пільгових інвестиційних кредитах. Порівняно кращі економічні результати досягаються при фінансуванні інвестицій з коштів державного бюджету. Іноді кошти, виділені державою на інвестиції, як через кредитний механізм, так і за допомогою прямого фінансування з бюджету, використовуються не за призначенням, а на виплату заробітної плати, погашення раніше взятих кредитів і на операції з фінансовими активами.

У процесі виробництва сільськогосподарської продукції відбувається поступове зношення і вибуття основних фондів. Це викликає необхідність їх простого, а при нарощуванні виробництва і розширеного відтворення. Головним джерелом відтворення і фінансування основних засобів виступають капітальні вкладення, які формуються за рахунок: прибутку від основної виробничої діяльності; амортизаційних відрахувань; коштів фондів економічного стимулювання в тій частині, які використовуються на капітальні вкладення; інших засобів господарства [2].

Проведені дослідження дозволили виділити основні причини зниження інвестиційної активності в сільському господарстві в умовах ринкових відносин: загальна нестабільність економічної та політичної ситуації, невпевненість в доцільності довгострокових вкладень; знецінення інвестиційних накопичень, в тому числі знецінення амортизаційних накопичень підприємств; скорочення загального обсягу кредитних ресурсів в економіці країни; висока потреба в короткострокових позиках у підприємств, що опинилися в скрутному становищі в ринкових умовах; відсутність стимулів і механізмів для інвестування в виробництва в агропромисловому комплексі.

Висновок. На основі всього вищесказаного можна відзначити наступне: в агропромисловому комплексі необхідно створити таку систему стимулів і пільг, яка забезпечувала б привабливість інвестицій, як безпосередньо в сільське господарство, так і в інші сфери АПК. Для активізації інвестиційної діяльності слід ширше використовувати такі важелі, як стимулююче оподаткування; дотації на створення великих об'єктів інфраструктури і природоохоронні заходи; фінансові стимули; безпроцентні позики, що надаються інвестором; пільгові режими виплати боргів і позик в банках; випуск облігацій для створення фінансових ресурсів по найважливіших напрямках інвестицій.

Список літературних джерел:

1. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с.
2. Боярко І. М. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. / І. М. Боярко, Л. Л. Гриценко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 400 с.
3. Кирилюк І. М. Проблеми фінансування аграрного сектора України та шляхи їх вирішення / І. М. Кирилюк // Управління фінансово-економічною безпекою. – 2015. – № 1. – С. 50-54.
4. Макконнелл К.Р. Економікс: Принципи, проблеми і політика / К.Р. Макконнелл, С. Л. Брю. У 2-х т. : Пер. з англ. 11-го изд. Т.1 М. : Республіка, 1992.
5. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1560-12>
6. Семенюта І. А. Інвестиції як економічна категорія : [Електронний ресурс] / І. А. Семенюта // Науковий вісник Академії муніципального управління. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Obikhod V. INVESTING AS A SOURCE OF FINANCING OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY.

The article reveals the essence and content of the main directions of ensuring the sustainable development of agriculture through the intensification of investment activity. It has been established that to activate investment activity in the agrarian sector of the economy it is wider to use leverage such as tax incentive; grants for the creation of large infrastructure objects and environmental protection measures; financial incentives; interest-free loans provided by the investor; preferential repayment of debts and loans in banks; issuance of bonds to create financial resources in the most important areas of investment.

Key words: financing; investment; innovation; agrarian sector of the economy; sustainable development; investment activity.

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Мікуляк К. А.

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 001.891(075.8)

СПЕЦИФІКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ

Т. Половинко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

Для обґрунтованого вибору наукових підходів, методології, методів і прийомів наукового дослідження в економіці необхідно знати специфіку дослідження. У статті розглянуто особливості наукових досліджень в економіці, їх комплексність, зв'язок з іншими науковими областями, запізнюється і творчий характер, опосередкованість, співіснування різних теорій, обмеженість життя наукових результатів і т. д.

Ключові слова: економічне дослідження, комплексність, методологічний плюралізм, криза економічної теорії.

Постановка проблеми. Відмінності в класифікації наук визначають специфічну спрямованість наукових досліджень. Якщо в галузі природничих наук досліджуються властивості, закони, об'єкти матеріального світу, то гуманітарні науки досліджують процеси, пов'язані з життєдіяльністю суспільства.

При цьому особливість економічних досліджень полягає в тому, що вони є комплексними, тобто досліджують соціальні процеси в різних сферах і за допомогою різних інструментів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні літературні джерела, які присвячені специфіці наукових досліджень в економіці, показують різні погляди авторів щодо науково-дослідної термінології взагалі й зокрема щодо даної теми дослідження. Серед них праці В. С. Автономова [5], Є. В. Балацького [6], М. Т. Білухи [1], П.В. Дмитренко [2], Н. М. Кушнарєнко [3], В. К. Сидоренко [2], В. М. Шейко [3], Г. С. Цехмістрова [4], Е. П. Тавокіна [7], а також іноземних учених. Проте важливість і дискусійність теми потребує подальших досліджень.

Формування цілей дослідження. Мета дослідження полягає в поглибленні розуміння сутності поняття «наукових досліджень в економіці» та уточнити їхню специфіку на рівні функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Часто важко визначити чітко виражену область наукового знання, до якої належить той чи інший об'єкт дослідження. Так, економетрика та моделювання використовують математичні методи аналізу, виробничі відносини пов'язані з гуманітарним знанням, регуляторні процеси в економіці відносяться до інституційно-правовій сфері.

Іншими словами, економічні дослідження носять міждисциплінарний характер. Економічна наука використовує інші науки як необхідного інструментарію.

У зв'язку з цим слід зазначити, що таке використання проявляється двояко. З одного боку, економіка базується на добре відомих результатах інших наук, а з іншого, використовує «дружні» науки в якості постачальників нових проблем [1].

Відмінною рисою економічного дослідження є його опосередкованість. Якщо природниче дослідження визначено в об'єктах матеріального світу, то економічне дослідження відноситься до діяльності людини і суспільства, спрямованої на зміну цих об'єктів. Звідси базисом економічного дослідження є продуктивні сили суспільства і соціально-економічні відносини в системі об'єктів матеріального світу.

Особливості економічних наукових досліджень пов'язані також з особливостями самих економічних процесів, які є об'єктом наукових досліджень в економіці. Ці процеси діляться на дві великі групи: природні і суспільні. Вивчення природних процесів з позиції економічних досліджень направлено на опис характеру взаємодії людини і природи за допомогою засобів праці і створення в результаті цієї взаємодії матеріальних (речових) або інтелектуальних продуктів, а також послуг [1].

Громадські процеси вивчаються економістами в контексті аналізу виробництва, розподілу, обміну та споживання цих продуктів або послуг. Природні та суспільні процеси протікають в тісній взаємодії і опосередковуються процесами регулювання (державного, ринкового, планового і т. д.). В результаті формуються соціально-економічні процеси, які постають як сукупність процесів створення, функціонування і ліквідації різних соціально-економічних систем.

При аналізі природничої діяльності дуже часто підкреслюється наступність досліджень, свого роду вкладеність старих досліджень в нові. Вважається, що всі закони науки і все наукове знання з часом лише уточнюється і узагальнюється. Якщо ж відбувається якесь нове відкриття, яке заперечує старе і докорінно змінює уявлення про світ, то це старе просто викидається з науки. Саме це сталося, коли геліоцентрична картина світу замінила застарілу геоцентричну картину[5].

Такий стан справ є абсолютно природним і в цілому не викликає сумнівів і в сфері гуманітарного знання, включаючи і економіку. Дійсно, спадкоємність характерна для різних напрямків економічної науки.

Ще однією особливістю наукових досліджень в сфері економіки є обмежений часовий період існування окремого (іноді навіть дуже значного) наукового результату. Справа в тому, що в сфері природничих наук (у фізиці, хімії, біології та інших науках) великий науковий результат (відкриття, нова теорія і т. д.) Носить, як правило, довгостроковий або навіть позачасовий характер.

При проведенні будь-яких наукових досліджень велике значення мають новизна і пріоритет. Однак для досліджень в економіці дані якісні характеристики набувають свої особливості. Так, якщо для досліджень в сфері природознавства пріоритет визначається що раніше не існувала (на дату подачі заявки) сукупністю суттєвих ознак, що визначають розглядається явище, то для економіки можливі варіанти так званої відновленої новизни.

У спеціальній літературі це пояснюється тим, що економіка, пов'язана з описом життєдіяльності суспільства, постійно відчуває зміну поглядів і теоретичних підходів до аналізу суспільних процесів. Тому один і той же економічне явище, об'єкт або процес може описуватися відразу декількома теоріями, причому всі вони будуть новими і оригінальними [3].

Можливо навіть, що ці теорії в певний часовий період матимуть високу практичну ефективність. В економічній науці сформувалося певне кругообіг різних теорій при відповідному їх оновленні. Але при цьому багатьма економістами підкреслюється, що та новизна, яка періодично проголошується щодо чергових економічних наукових досліджень, є як би нелегітимною і легко втрачає свої істотні відмітні ознаки при детальному спростування.

Є ще одна важлива особливість економічних досліджень, яка також пов'язана з методологічними проблемами. Економічна методологія як система методів, методик і підходів, принципів і парадигм, які використовуються економічною наукою, поєднує в собі елементи двох підходів: номотетичного і ідеографічного [4].

Багатьма вченими визнається варіативність економічної методології, відсутність єдиних методологічних прийомів пізнання економічних об'єктів, процесів або явищ. На думку Е. П. Тавокіна [7], в даний час методологія економічної науки в цілому і конкретного дослідження, зокрема, не є, на відміну від ситуації в сфері природничих наук, однозначно визначеного алгоритму, який необхідно дотримуватися вченим.

Так, Е. П. Тавокіна пропонує оригінальну і образне трактування економічної методології у вигляді ліфта, який пересувається між трьома поверхами своєрідного будинку економічної науки. Ці поверхи відповідають трьом верствам соціально-економічної реальності:

1) верхній (ситуаційний) поверх, відповідний ситуаційному шару (шару економічної статистики та економетрики), складові якого доступні безпосередньому емпіричному спостереженню (сприймалася шар). Він включає результати досвіду, вимірювань, статистичні дані, що відносяться до деякої сукупності об'єктів або їх станів;

2) перший (феноменологічний) поверх, відповідний шару економічної феноменології. Його елементи доступні безпосередньому спостереженню в

якості окремих автономних явищ поза ними зв'язків. Іншими словами, це видимий шар, що відрізняється від сприйманого шару відсутністю внутрішньої зв'язності і цілісності;

3) підвальный (фундаментальний) поверх, відповідний структурному шару (шару економічної теорії), який недоступний спостереженню і який охоплює соціально-економічні структури, рушійні сили, механізми, тенденції [7].

Ліфт економічної методології пересувається між поверхами і доставляє з одного поверху на інший теоретичні конструкції, факти, дані. При цьому цікаво відзначити, що така стратифікація економічної науки дозволила Е. П. Тавокіну дати відповідну типологію економістів-дослідників:

- статистик (сфера діяльності - дослідження даних, місце проживання - верхній поверх);
- колекціонер (сфера діяльності - збирання та дослідження феноменів, місце проживання - перший поверх);
- теоретик-фундаменталіст (сфера діяльності - дослідження теоретичних концепцій, місце проживання - підвальный поверх);
- методолог (сфера діяльності - дослідження взаємозв'язків між даними, феноменами і теоріями, місце проживання - ліфт, який переміщається між підвальним і верхнім поверхами) [7].

Незважаючи на свої специфічні особливості, економічні дослідження мають свою предметну область, що відрізняється від інших областей наукового знання.

Висновки. Виходячи з результатів проведеного дослідження, можна зробити висновок, що сучасний розвиток економічних досліджень характеризується рядом певних рис.

Це, по-перше, використання і вдосконалення математичного інструментарію при дослідженні економічних процесів. Протягом останніх 50 років відбувався швидкий розвиток математичного апарату, необхідного для дослідження економіки, в першу чергу при розробці теорії екстремальних задач і специфічних методів аналізу даних, що склали зміст економетрики.

По-друге, охоплення теорією нових сфер економічного життя. Масштаби і темпи нових економічних досліджень не тільки не зменшуються, але і прискорюються. Економічна теорія проникає в усі нові і нові сфери, знаходить нові області додатків.

По-третє, накопичення емпіричних даних. Завдяки комп'ютерним технологіям, вдосконалення методів економічних вимірювань, стандартизації національних рахунків і створення потужних дослідних відділів у міжнародних кредитних організаціях, таких як Світовий банк і Міжнародний валютний фонд, відбувається лавиноподібне зростання економічної інформації, доступної для більшості дослідників в розвинених країнах.

Ця інформація постійно оновлюється і збагачується як за рахунок введення нових вимірюваних показників (наприклад, індексу інфляційних очікувань, кредитних рейтингів країн і т. д.), так і за рахунок впровадження міжнародних стандартів в країнах, що розвиваються.

По-четверте, зміна стандарту строгості. За останні півстоліття радикально змінився прийнятий в економіці стандарт строгості.

По-п'яте, колективний характер узагальнюючих робіт (принцип співіснування). У сучасних дослідженнях все рідше робляться і все менш успішні спроби створення всеохоплюючих економічних теорій.

По-шосте, поведінковий переворот в теоретичній макроекономіці. У багатьох економічних дослідженнях макроекономічні теорії спираються не на апіорні залежності між макроперемінні, а на поведінкові моделі агентів і теорію загальної рівноваги. Після багатьох років майже роздільного існування мікро- і макроекономіки зараз інтенсивно розробляється синтетична теорія.

І, по-сьоме, організаційний ріст. Організація економічної науки свідчить про те, що престиж і зарплата кваліфікованого економіста на Заході порівняно високі. Крім того, зростає кількість наукових журналів і збільшується число конференцій.

Частота контактів, обмін науковими і педагогічними кадрами між університетами, нові технології обміну інформацією призвели до інтернаціоналізації економічної науки. Інший важливий фактор - це домінування американських університетів на ринку викладачів і вчених і монополія англійської мови як засобу наукового спілкування.

Всі ці риси говорять, здавалося б, про надзвичайно бурхливого розвитку наукових досліджень в економіці, проте в даний час на порядку денному стоїть питання і про проблеми економічної науки.

Мінливість економічних реалій почасти корениться в зворотний вплив економічних теорій на економічну поведінку. Висновки з економічних теорій досить швидко стають надбанням маси економічних агентів і впливають на формування їх очікувань.

Однак в цілому не викликає сумніву той факт, що економічна теорія та її галузеві програми виконують важливі і потрібні функції, створюючи необхідний інструмент для розуміння економічної реальності.

Безсумнівно також і те, що безпосередньо скористатися цим інструментом вдається лише в порівняно небагатьох випадках. Економічні наукові дослідження не є керівництвом до дії, а лише тим орієнтиром, який дає уявлення про характер і напрямки сучасної економічної думки.

Список літературних джерел:

1. Білуха М.Т./Основи наукових досліджень: підручник для студ. вузів екон. спец. / М.Т. Білуха – К. : Вища школа, 2017, – 271 с.
2. Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. /Основи наукових досліджень/ В.К. Сидоренко, П.В. Дмитренко – К. : 2014. – УНКЦ «ЮІКЕ», 2014. – 259 с.
3. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М./Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник для вищих навчальних закладів/ В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко – Х: ХДАК, 2016. – 288 с.
- 4.Цехмістрова Г.С. /Основи наукових досліджень навч. посіб. / Г.А. Цехмістрова – К. : Слово, 2013. - 240 с.

5. Автономов В. С. Історія економічних вчень: навч. посіб. / В. С. Автономов, О. І. Ананьїн, Н. А. Макашева і ін. К. : ДІНІТ-К, 2016.

6. Балацький Є. В. Про природу економічних відкриттів: минуле, сучасне, майбутнє // Питання економіки. 2014. № 6.

7. Тавокін Е. П. Дослідження соціально-економічних і політичних процесів: навч. посіб. К. : ДІНІТ-К, 2015.

T. Polovinko. SPECIFIC SCIENTIFIC RESEARCHES IN ECONOMY.

For a well-founded choice of scientific approaches, methodologies, methods and techniques of scientific research in the economy, it is necessary to know the specifics of the research. The article deals with the peculiarities of scientific researches in economics, their complexity, their connection with other scientific areas, the late creative nature, mediation, coexistence of various theories, limited life of scientific results, etc.

Key words: economic research, complexity, methodological pluralism, crisis of economic theory.

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Баришевська І.В.**
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 159.9

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ

Н. Рожнова, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджується питання щодо важливості і необхідності вивчення історії психології. Розкривається зміст основних завдань та функцій науково-психологічного дослідження.

Ключові слова: методологія, історія психології, історичний аналіз, теоретичні побудови, функції, завдання, психічні явища.

Постановка проблеми. Методологія психології, як наука, що вивчає конкретні методи і методики психології, яка оцінює їх і пропонує шляхи і засоби їх вдосконалення. Різні вимоги, що пред'являються до методів наукової та практичної психології. Надійність, точність і однозначність як вимоги, що пред'являються до методів наукового дослідження. Ефективність, мінімальна трудомісткість і стійкість отриманих результатів - основні вимоги, що пред'являються до методів практичної психології. Суб'єктивність методів дослідження особистості і способи позбавлення від неї. Специфіка завдань, що стоять перед різними напрямками методології наукової та практичної психології. Методологічні питання, що стосуються взаємозв'язків наукової та практичної психології.

Результати дослідження. У науковій психології методи дослідження - це різноманітні, науково обґрунтовані засоби, прийоми, теоретичні та практичні дії вченого (міркування, умовиводу і т.д.), за допомогою яких він може отримати достовірну, перевіряється інформацію про психологію досліджуваних людей, кількісно і якісно її обробити, зробити з неї відповідні висновки, які, в свою чергу, можна буде розглядати як науково обґрунтовані, що становлять надбання наукових психологічних знань. Уточнимо дане загальне визначення, конкретизувавши в нього уявлення про те, яка інформація є достовірною і перевіряється, що означає її кількісна та якісна обробка, які висновки про психологію людини можна вважати науково обґрунтованими.

Достовірної та перевіряється може вважатися така інформація, яка відповідає дійсності, істинність якої будь-який науковець може встановити, скориставшись для цього науково-обґрунтованими, прийнятими в науці методами. Кількісна обробка такої інформації означає використання методів математичної статистики для отримання певних числових показників, що відносяться до досліджуваних психологічних явищ. Якісна обробка передбачає звернення до міркувань, в яких використовуються наукові поняття, що описують дані явища. Передбачається також, що відповідні міркування проводяться за правилами логіки, а висновки з них представляються у вигляді тверджень, сформульованих із застосуванням точно визначених наукових понять.

Такий поділ «методологічної» проблематики між окремими «мета науки» ні в якій мірі не є спробою «припущення» значення методології психології, збіднення її змісту або цінності, не є недооцінкою значення методологічних, мета наукових, рефлексивних, інших подібних досліджень. Навпаки, воно має на меті збагачення та уточнення їх змісту, підвищення статусу і розширення проблематики кожної з окремо взятих психологічних «мета науки» за рахунок зосередження уваги вчених, що розробляють відповідні галузі наукових психологічних знань, на головних, ключових проблемах, пов'язаних з ними.

Парадоксально, але факт, що в багатьох наукових працях, формально присвячених методології психології [5], методи дослідження в зазначеному вище їх точному, конкретному розумінні, особливо, приватні методи і методики психологічного дослідження і пов'язані з ними непрості проблеми і питання фактично не ставляться, не обговорюються, а майже вся увага авторів цих праць виявляється зосередженим на проблемах і питаннях рефлексивного характеру. Пропоноване обмеження і уточнення змісту методології психології має буде привести до того, що методологи-психологи, нарешті, змушені будуть звернути свою увагу на такі, що вимагають термінового вирішення питання, як, наприклад, конструювання та перевірка дослідних методик, що пред'являються до них вимоги, відповідність різних методів і методик цим вимогам. У свою чергу, рішення цих проблем сприятиме підвищенню достовірності та точності психологічних знань, ефективності базується на них психологічної практики.

Методами практичної психології ми будемо відповідно до запропонованого вище загальним визначенням методу називати дії, прийоми і засоби, що застосовуються практичним психологом для здійснення впливу на

психологію і поведінку людини з метою їх зміни або модифікації. Зрозуміло, що методи наукового дослідження і методи практичної роботи з людиною, за винятком тільки методів психодіагностики, які використовуються як в науковій, так і в практичній психології, істотно відрізняються один від одного за багатьма параметрами: змістом, цілями, завданнями, які висуваються до них вимогам. Так, наприклад, такі вимоги, як надійність, точність і однозначність, відносяться переважно до методів наукового дослідження, а такі вимоги, як ефективність, трудомісткість і стійкість отриманих результатів - до методів, що застосовуються в практичній психології.

Під ефективністю методу практичної психології ми в даному випадку розуміємо ґрунтовність або істотність змін, які він виробляє або може призвести в психології і поведінці людини даний метод практичної психології. Трудомісткість методу - це кількість різноманітних ресурсів (часу, коштів і т. П.), Які необхідно затратити, для того щоб домогтися бажаного результату. Стійкість - це збереження отриманих результатів у часі. Наслідки практичного застосування того чи іншого методу впливу на людину будуть вважатися нестійкими, якщо незабаром після припинення здійснення впливу на нього вони значно зменшаться або зійдуть нанівець. Ті ж результати можна буде розглядати, як стійкі, якщо вони зберігаються в незмінному вигляді протягом тривалого часу після припинення надання психологічного впливу на людину.

Орієнтуючись на запропоновані вище визначення методів наукового дослідження і методів практичного впливу на людину, методологію психології особистості можна визначити як подвійну за своїм складом область наукових знань і практики, пов'язану, з одного боку, з вивченням, конструюванням і оцінкою різноманітних методів, що застосовуються в наукових дослідженнях особистості, з іншого боку, методів, використовуваних в практиці впливу на особистість, наприклад, в психотерапевтичній практиці. Так що розуміється методологія наукової психології особистості включає в себе вирішення наступних приватних завдань:

1. Точне визначення і детальний опис методів дослідження психічних явищ, що характеризують людину, як особистість, побудова їх науково обґрунтованої класифікації.

2. Уточнення вимог, що пред'являються до сучасних методів наукового дослідження особистості.

3. Оцінка існуючих методів дослідження особистості з точки зору їх відповідності даним вимогам

4. Розробка і обґрунтування типової, стандартної процедури створення нових методів дослідження особистості.

На закінчення визначимо і коротко обговоримо можливі шляхи практичного вирішення сформульованих вище методологічних завдань.

Перше методологічне завдання рекомендується вирішувати таким чином, як це прийнято в високорозвинених науках, наприклад, фізичних або технічних. У цих областях наукових знань будь-яка знову розробляється теорія не приймається і не визнається вченими до тих пір, поки вона переконливо не буде доведена експериментальної або дослідної практикою. Ця практика, в свою

чергу, може бути двоякого роду: чи практикою досвідчених, експериментальних наукових досліджень, в яких видобуваються переконливі факти, що підтверджують відповідну наукову теорію, або ж практикою використання її положень для успішного вирішення практичних фізичних або технічних завдань. Такий, мабуть, повинна стати і практика обґрунтування або перевірки наукових психологічних теорій особистості, перш ніж вони будуть визнані і прийняті науковим співтовариством.

Друге методологічне завдання пропонується вирішувати наступним чином. Якщо хто-небудь з практичних психологів або представників тієї чи іншої галузі знань (практика показує, що нерідко авторами методів практичної психології особистості стають, не тільки психологи, але також педагоги, лікарі та представники інших професій) пропонує новий метод роботи з особистістю, то від цієї людини доцільно вимагати викладу своїх теоретичних поглядів, які обґрунтовують відповідний метод, або вказівки на існуючу і визнану серед вчених теорію особистості, зокрема - ті її положення, які служать теоретичним обґрунтуванням пропонованого методу. У разі відсутності такого обґрунтування або ж відмови учасника дати таке обґрунтування пропонований метод можна розглядати як науково (теоретично) не обґрунтований.

Третє методологічне завдання має наступне можливе (принципове) рішення. В процесі методологічного аналізу і оцінки теоретичних і експериментальних досліджень особистості необхідно в якості одного з основних критеріїв їх цінності, в тому числі наукової, використовувати розгорнуте, фактологічне підкріплене обґрунтування практичної значущості їх результатів. У тому випадку, якщо мова йде про оцінку пропонованих методів практичної роботи з особистістю, методологічно бажано рухатися в зворотному напрямку, від практики до науки, тобто, наводити переконливі докази того вкладу, який практикою створення і застосування даного методу може бути зроблений в наукові знання про особу людини.

Нарешті, рішення четвертої методологічної завдання може бути забезпечене наступним чином. В програми наукових досліджень особистості необхідно включати моменти, пов'язані з практичним використанням відповідних наукових знань, а практику застосування того чи іншого методу впливу на особистість включати, в свою чергу, вирішення пов'язаних з нею або похідних від неї наукових питань, що стосуються психології особистості.

Список літературних джерел:

1. Берулав Г. А. Методологія сучасного наукового дослідження. - К. ; Львів, 2017. - 215 с.
2. Василюк Ф. Е. Методологічний аналіз в психології. - К., 2013. - 239 с.
3. Климов Е. А., Носкова О. Г. Сучасна психологія: стан і перспективи дослідження: методологічні проблеми історико-психологічного дослідження. -, 2012.
4. Корнілова Т. В., Смирнов С. Д. Методологічні основи психології. - К.; К., 2016.

5. Ломов Б. Ф. Методологічні та теоретичні проблеми психології. - К., 2004.

6. Лубовский Д. В. Введение в методологические основы психологии. - К., 2005. - 223 с.

N. Rozhnov. AREAS OF DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC RESEARCH METHODOLOGY AND PRACTICAL PERSONALITY PSYCHOLOGY.

The article explores the importance and necessity of studying the history of psychology. The content of the main tasks and functions of scientific and psychological research is revealed.

Key words: methodology, history of psychology, historical analysis, theoretical constructs, functions, tasks, mental phenomena.

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Баришевська І.В.**
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 152.27

ІНТЕЛЕКТ ЯК ФОРМА АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ ДО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

О. Трум, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено роль інтелектуального потенціалу особистості як форми адаптації до умов зовнішнього середовища. Обґрунтована необхідність посилення інтелектуального виховання молоді як фактору соціальної адаптації та трансформації особистості в сучасному суспільстві.

Ключові слова: інтелект, IQ, особистість, адаптація, психологія, емоційний інтелект.

Постановка проблеми. На сьогодні, в умовах економічної та соціальної невизначеності, актуальним є проблема адаптації особистості в сучасному мінливому суспільстві. Психологія як наука досліджує теоретичні та практичні аспекти, котрі регулюють адаптивний процес сучасного покоління молоді. Останнім часом багато уваги приділяється дослідженню когнітивних функцій особистості в розрізі соціалізації. Посилення впливу неконтрольованих інформаційних потоків, дія засобів масової інформації, відео-контент, котрий наявний в соціальних мережах, все це безпосередньо впливає на розвиток особистості. Саме тому, актуальним і доцільним є ранній інтелектуальний розвиток особистості, в результаті чого індивід зможе «відфільтровувати» непотрібну інформацію, і як результат – соціально адаптуватися.

Аналіз останніх досліджень. В літературі адаптаційні можливості людини визначаються, як „сукупність конституційно-морфологічних, фізіологічних, біоенергетичних, нейродинамічних, психічних, психологічних та інших властивостей людини, які організовані за принципом взаємодії і зумовлюють здатність людини адаптуватися до конкретних вимог діяльності, умов природного та соціального середовища тощо” [1, с.55].

На думку відомого дослідника Р. Стенберга, лише інтелект певного рівня дозволяє особистості знайти в суспільстві відповідну лінію поведінки. Це говорить про те, що від рівня IQ індивіда залежить характер соціалізації людини [2]. Ж. Піаже розглядав інтелект, як провідний універсальний засіб зрівноваження особистості із зовнішнім середовищем. Він вважав, що розвиток інтелекту відбувається за двома напрямками: перший пов'язаний з інтеграцією когнітивних структур, а другий – з ростом об'єктивності індивідуальних уявлень про дійсність.

На сьогодні в науці встановлено, що інтелект – це найбільш досконала психологічна адаптація, яка виступає важливим знаряддям взаємодії індивіда та суспільства [4].

Мета статті. Метою статті виступає узагальнення теоретичних концепцій ролі інтелектуального потенціалу людини в розрізі формування адаптаційних можливостей.

Виклад основного матеріалу. Психологічний стан людини безпосередньо впливає на адаптаційні здібності індивіда. Для молоді особливо актуальними є навички соціалізації та адаптації до зовнішнього середовища існування. Здатність формування адекватної лінії поведінки безпосередньо залежить від інтелектуального розвитку особистості, адже лише людина з достатнім рівнем інтелекту здатна будувати логічні причинно-наслідкові ланцюги.

Якщо інтелектуальні можливості людини знижені, то вона керується більш примітивними формами регуляції, котрі сформовані стереотипами довкілля. Варто відмітити, що стереотипами виступають не лише форми поведінки, але й моральні цінності.

Тож, коли рівень пізнавальних можливостей недостатній, то людина створює лінію поведінки, засновану на стереотипному мисленні. Людина в ході своєї діяльності приймає рішення, котрі можуть не відповідати формату ситуації, тобто бути неадекватними.

На основі пізнавальних можливостей індивіда формується не тільки поінформованість, обізнаність, а й якості різнобічної компетентності, як форми загального розвитку особистості. Такий тип поведінки у психології прийнято називати адаптивним, гармонійним. Таким чином, високий рівень розвитку інтелекту сприяє розвитку цілісних і системних форм саморегуляції, а низький – породжує випадкове пристосування до ситуації, яке за своєю суттю має компенсаторний характер.

Варто наголосити, що існують різні типи інтелекту, котрі відповідають за здатність індивіда до адаптації в суспільстві (табл. 1).

Варто відмітити, що існує соціальний інтелект, котрий проявляється можливістю розуміти людей та управляти ними. Серед підсистем соціального інтелекту є емоційний інтелект – здатність людини розуміти та керувати емоціями, які відчуває вона і ті, хто знаходиться поруч. Особи, котрі мають високий емоційний інтелект здатні досягати більших успіхів на роботі, вони є більш відповідальними. До того ж, саме емоційний інтелект допомагає

адаптуватися до будь-якої ситуації, стримуючи при цьому неадекватні реакції. Основні складові емоційного інтелекту представлені нижче (рис. 1).

Таблиця 1 **Основні типи інтелекту та їх функції**

Тип інтелекту	Основна функція
Природний інтелект	Визначає здатність людини відчувати тварин і рослини. Зараз цей тип інтелекту продовжує відігравати важливу роль у деяких галузях і без нього неможливо стати професійним ботаніком або агрономом.
Логіко-математичний інтелект	Допомагає рахувати, вирішувати складні математичні та логічні задачі. Логічний інтелект, як правило, добре розвинений у математиків, науковців та детективів.
Міжособистісний інтелект	Здатність розуміти й ефективно взаємодіяти з іншими людьми.
Тілесно-кінестетичний інтелект	Здатність маніпулювати фізичними об'єктами і використовувати різні фізіологічні навички. Такі люди добре орієнтуються в часі і просторі. Спортсмени, танцюристи, хірурги повинні володіти добре розвиненим тілесно-кінестетичним інтелектом.
Особистісний інтелект	Здатність розуміти себе, а також свої думки і почуття, і використовувати ці знання в процесі планування життя. Цей тип інтелекту дозволяє людині тверезо оцінювати свої можливості.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

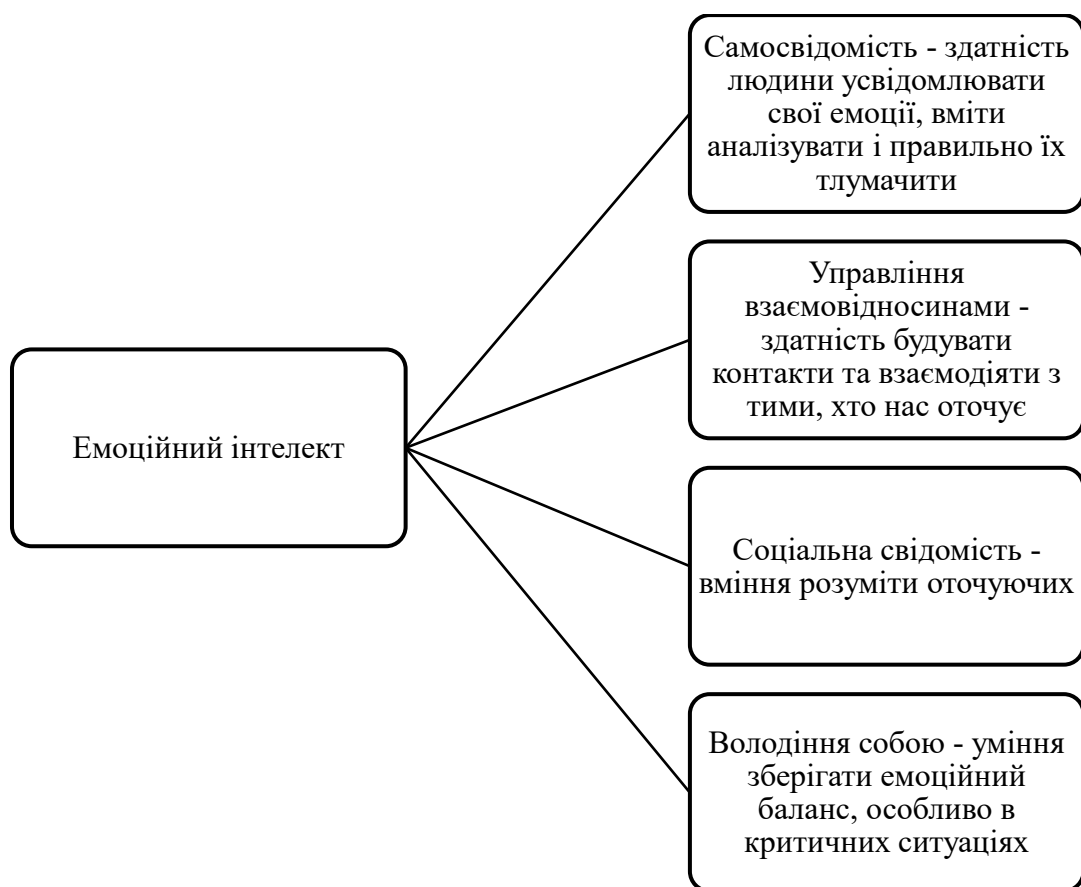


Рисунок 1 – **Основні складові емоційного інтелекту**

Джерело: побудовано автором за даними [5]

Розвиток емоційного інтелекту – це значущий фактор підвищення психологічної культури особистості і суспільства [5]. Адже особистість визначається через особливості взаємодії пізнавальної, емоційної та емоційно-вольової сфер людини.

Підтверджується, що інтелект і креативність є основними проявами особистісних якостей, актуальних для різних видів соціальних ситуацій. Існують дані, які засвідчують, що індивіди з високими та вище середнього рівня інтелектуальними показниками набагато успішніше адаптуються в суспільстві [6].

Висновки. Основне завдання інтелектуального виховання полягає в тому, щоб допомогти молодій людині вибудувати свій інтелектуальний, ментальний світ. Саме від цього, на нашу думку, залежить вся подальша соціальна лінія розвитку індивіда, яка дозволяє прослідкувати реальний рівень присвоєння молоді людиною суспільної людської сутності. Проведений аналіз вказує на необхідність більш прискіпливої уваги до формування інтелектуального потенціалу нації, що буде сприяти розвитку здібностей і можливостей кожної особистості до адаптації в сучасному мінливому світі.

Список літературних джерел:

1. Філіпова І. Емоційний інтелект як засіб успішної самореалізації // Питання психології. 2007. №4. с. 68-79.
2. Sternberg R.I. Mental self-government: A theory of intellectual styles and their development// Hum.Devel. 1988.V.31.P.197-221.
3. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку / О. І. Власова.- К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. – 308 с.
4. Ворон М. Множинний інтелект: від теорії до практики [Текст] / М. Ворон, Ю. Найда // Підручник для директора: журнал управлінської компетентності, 2008. – № 5. – С. 68–72.
5. Дерев'янка С. Актуалізація емоційного інтелекту в емоціогенних умовах/ С. Дерев'янка // Соціальна психологія. – Київ, 2008. – 1 (27). – С. 96-104.
6. Шмаргун В.М. Онтогенетичний аспект інтелектуального розвитку дітей // Актуальні проблеми психології. Том. 5: Психофізіологія. Медична психологія. Генетична психологія. Випуск 4. –К.: Міленіум, 2005. – С.270-281 с.

O. Trum. INTELLECT AS A FORM OF ADAPTATION OF YOUTH TO THE EXTERNAL ENVIRONMENT.

The role of the intellectual potential of the individual as a form of adaptation to environmental conditions is investigated. The need to enhance the intellectual upbringing of young people as a factor of social adaptation and personality transformation in modern society is substantiated.

Key words: intelligence, IQ, personality, adaptation, psychology, emotional intelligence.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Баришевська І.В.**
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.71

АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

***В. Хоренженко**, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
А. Корнілов, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розкрито сутність дефініції «кредитний портфель», проведено аналіз структури кредитного портфеля, з'ясовано методи його збалансування.

***Ключові слова:** кредитний портфель, кредити, банківська установа, кредитоспроможність, забезпеченість.*

Постановка проблеми. Розуміння необхідності забезпечення збалансованості кредитного портфеля стає особливо актуальним, оскільки кредитний портфель є основою, на якій базується вся діяльність банківської установи і яка визначає фінансову стійкість компанії взагалі. Від величини, якості, структури та динаміки кредитного портфеля залежать ступінь залучення кредитоспроможних клієнтів, призначення, розмір і вид кредитів, строки та порядок їх погашення, обсяг і якість забезпечення повернення кредитів та ін. Тому формування збалансованого кредитного портфеля набуває особливо актуального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблематики формування кредитного портфеля та його управління внесли як вітчизняні так і зарубіжні вчені як: А. Вагнер, М. Грубер, Е. Елтон, С. Міль, Дж. Нейман, Д. Рікардо, А. Сміт, І. Фішер, М. Фрідман, У. Шарп, В. Базилевич, В. Геєць, О. Корольов, І. Ткаченко, О. Устинко та інші. Але низка питань теоретичного плану та методичного забезпечення процесів формування збалансованого кредитного портфеля потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є аналітичне оцінювання структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» та оцінка впливу фінансового стану банківської установи на його формування.

Виклад основного матеріалу. Діяльність банківських установ пов'язана із залученням грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик і формуванням таким чином кредитного портфеля – сукупності кредитів, наданих банком на певну дату з метою одержання доходу у вигляді відсотків. У сучасній науці існують різні підходи до визначення категорії «кредитний портфель». Так, одні дослідники характеризують дану категорію досить звужено, зводячи розуміння кредитного портфеля до сукупності напрямків кредитних вкладень в залежності від їх прибутковості та ступеня ризику [1]. Інші дослідники в поняття кредитного портфеля вкладають більш широкий зміст. Саме тому, можна з впевненістю сказати, що кредитний портфель – це багатогранне поняття.

Аналіз публікацій, присвячених дослідженням кредитного портфеля свідчить про серйозну зацікавленість науковців існуючими проблемами в цій царині та поступове формування теоретико-методичних підходів до їх вирішення. Базуючись на ключових характеристиках кредитного портфеля та враховуючи трактування даної дефініції науковцями, нами сформовано авторський підхід до визначення сутності кредитного портфеля банківської установи. Вважаємо, що дане поняття можна розглядати як цілеспрямовано сформовану сукупність виданих позик, призначених для реалізації попередньо розробленої стратегії, що визначає мету банківської установи.

Під час формування оптимального кредитного портфеля необхідно ставити за мету реалізацію розробленої кредитної політики шляхом підбору найбільш ефективних і надійних кредитних вкладень. Постійний аналіз кредитного портфеля дає змогу обрати раціональний варіант розміщення ресурсів, напрями кредитної політики банківської установи, знизити ризик шляхом диверсифікації кредитних вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам.

Зазначимо, що кредитні операції є найважливішим джерелом прибутку банківської установи. Проте, через неповернення кредитів ці операції наражають на небезпеку стійкості та стабільності установи в цілому. Тому якість кредитного портфеля банку означає формування такої його структури, яка забезпечувала б належний рівень його ліквідності та максимальний рівень дохідності банківської установи за мінімального рівня кредитного ризику.

На сьогодні акціонерне товариство комерційний банк «Приватбанк» є лідером банківського ринку країни з надання банківських послуг громадянам і юридичним особам, а також здійснює фінансову діяльність з метою одержання прибутку в інтересах держави та акціонерів, що забезпечує її працівникам умови для творчої перспективної роботи, ріст їх професіоналізму і добробуту. Адже місія банківської установи звучить так: «Допомагати економіці розвиватися, бізнесу - зростати, а приватним клієнтам - здійснювати мрії, надаючи фінансові послуги найвищої якості».

Діяльність банківської установи дещо відрізняється від інших видів підприємництва. Це установа, призначена для акумуляції тимчасово вільних коштів і їх розміщення від власного імені на умовах повернення, строковості і платності. Нами проведено аналіз впливу факторів на зміну економічної віддачі капіталу банківської установи.

Таблиця 1 Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на зміну економічної віддачі капіталу банківської установи

Показники	2016 рік	2017 рік
Чистий прибуток (збиток), млн грн	-176 644,00	-23 990,00
Власний капітал, млн грн	50 695,00	206 060,00
Прибуток до оподаткування, млн грн	-177 220,00	-23 964,00
Операційні доходи, млн грн	2 573,00	1 607,00
Сукупні активи, млн грн	205 359,00	254 870,00

Джерело: систематизовано автором на основі даних консолідованої фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк» [2].

Слід зазначити, що за досліджуваний період показники діяльності банківської установи, а саме чистий збиток – мають тенденцію до зниження. У 2016 р. та 2017 р. установа отримала збитки у розмірі 176644 млн грн та 23990 млн грн відповідно. Проте, сукупні активи збільшились на 49 511 млн грн, що у відносному значенні становить 19,43 %.

Таблиця 2 Розрахунок впливу факторів на зміну економічної віддачі капіталу банківської установи

Показники	Базисний рік	Звітний рік
Факторні		
Маржа прибутку, млн грн	-68,877	-14,912
Рівень дохідності активів, млн грн	0,013	0,006
Мультиплікатор капіталу, млн грн	4,051	1,237
Результативний		
Економічна віддача капіталу, %	-349,581	-11,630
Загальне відхилення	x	337,951
I умовний	x	-0,757
II умовний	x	-0,381
у тому числі за рахунок зміни:		
1. Маржі прибутку, %	x	348,824
2. Рівня дохідності активів, %	x	0,376
3. Мультиплікатора капіталу, %	x	-11,249
Перевірка	x	337,951

Джерело: розраховано автором [3]

Прибутковість капіталу, або економічна віддача, зросла на 337,9 % (табл. 2) за рахунок збільшення: маржі прибутку, тобто підвищення ефективності контролю за витратами банку (на 348,8 %). Зменшення мультиплікатора капіталу свідчить про поліпшення достатності капіталу, проте це призвело до зменшення прибутковості капіталу на 11,2 %. Проаналізуємо структуру кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» за категоріями позичальника (табл. 3).

Таблиця 3 Структура кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» за категоріями позичальника

Показники	2015р.		2016р.		2017р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Кредити, надані юридичним особам	191016	85,22	180 921	84,97	193006	81,37
Кредити, надані фізичним особам	32524	14,51	31 542	14,81	43661	18,41
Заборгованість інших банків	593	0,26	471	0,22	514	0,22
Разом	224133	100	212934	100	237181	100

Джерело: розраховано автором за даними консолідованої фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк» [2].

Для забезпечення диверсифікації портфеля кредитора при аналізі його структури вважаємо нормою розмір частки кожного виду кредиту 10-50%. Портфель АТ КБ «Приватбанк» є слабо диверсифікованим, так як установа спеціалізується на кредитах юридичним особам (у структурі кредитного портфеля займають: 2015 р. – 85,22%; 2016 р. – 84,97%; 2017 р. – 81,37%).

Аналіз галузевої структури кредитного портфеля дає можливість визначити галузеву диверсифікацію кредитів і виявити надмірну концентрацію кредитних операцій в одному сегменті. Результати такого аналізу дають змогу визначити допустимі для банківської установи межі кредитних вкладень у певні галузі економіки. Розглянемо клієнтський кредитний портфель за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності (табл. 4).

Таблиця 4 Концентрація клієнтського кредитного портфеля за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності за 2016-2017 рр.

Показники	2016 р.		2017 р.	
	млн грн	%	млн грн	%
Кредити, що управляються як окремий портфель	191 139	83,86	185 575	78,24
Кредити фізичним особам	31 345	13,75	43 859	18,49
Підприємства малого та середнього бізнесу (МСП)	2 494	1,09	3 952	1,67
Комерційна діяльність, фінансові операції та торгівля цінними паперами	1 178	0,52	1 372	0,58
Сільське господарство, сільськогосподарське машинобудування та харчова промисловість	601	0,26	1 053	0,44
Промислове виробництво та хімічна промисловість	521	0,23	559	0,24
Інше	645	0,28	811	0,34
Всього кредитів та авансів клієнтам	227 923	100	237 181	100

Джерело: розраховано автором за даними консолідованої фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк» [2].

Після аналізу структури та динаміки кредитного портфеля необхідно проаналізувати його якість (табл. 5).

Аналіз якості кредитного портфеля свідчить про те, що у 2017 році порівняно з 2016 роком збільшується кількість не прострочених та не знецінених кредитів, прострочених, але не знецінених, а також меншою стала кількість індивідуально знецінених кредитів, такі зміни є позитивними.

Таблиця 5 Аналіз кредитного портфеля за кредитною якістю, млн грн

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2017 р. у % до	
				2015	2016
Не прострочені та не знецінені	128023	20075	32586	25,45	162,32
Прострочені, але не знецінені	5689	1350	1725	30,32	127,78
Індивідуально знецінені кредити	90421	206498	202870	224,36	98,24
Резерви на знецінення	-28794	-184341	-198846	690,58	107,87
Всього кредитів та авансів клієнтам	195339	43582	38335	19,62	87,96

Джерело: розраховано автором за даними консолідованої фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк» [2].

Висновки. Таким чином, формування кредитного портфеля має вагоме значення в діяльності банків, а його збалансованість, дохідність, ліквідність та ризикованість впливає на ефективність роботи банку в цілому. Тому, кредитний портфель слід розглядати не як просту сукупність наданих позичок, що є результатом проведення активних операцій, а як структурований портфель активів, що піддається оцінці, класифікації та управлінню, характер якого заздалегідь визначається кредитною політикою банківської установи щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів. Якість всього кредитного портфеля в цілому визначає ефективність кредитної діяльності, тому для її успішної реалізації – забезпечення повернення наданих позичок та підвищення дохідності кредитних операцій, банки мають впроваджувати ефективну та гнучку систему управління кредитним портфелем.

Список літературних джерел:

1. Челноков В.А. Банки и банковские операции: Учебное пособие / В.А. Челноков. – М.: Высшая школа. – 2008 – 296 с.
2. Консолідована фінансова звітність АТ КБ «Приватбанк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: privatbank.ua/about. – Назва з екрану.
3. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності: Підручник/ А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 361-431 с.

V. Khorenzhenko, A. Kornilov. ANALYSIS OF THE LOAN PORTFOLIO OF PRIVATBANK.

The article reveals the essence of the definition of “credit portfolio”, analyzes the structure of the loan portfolio, and clarifies methods for balancing it.

Key words: loan portfolio, loans, banking institution, creditworthiness, security.

*Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Боднар О. А.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 001.891(075.8)

ЛОГІКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

***Г. Яновська**, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті наведено відповіді на питання про те, що являють собою метод і методологія наукових досліджень, як класифікуються методи і які їхні властивості, чим методика відрізняється від методу, а природнича методологія від методології гуманітарних наук, які історичні форми приймала наукова методологія, що таке логіка наукового дослідження, на який методологічній основі будується логіка наукового відкриття і логіка наукового пошуку.

***Ключові слова:** методологія науки, метод, тип раціональності, логіка відкриття, науковий пошук.*

Постановка проблеми. Важливим елементом наукового пізнання виступають способи здійснення пізнавальної діяльності, тобто різноманітні методи і прийоми, за допомогою яких людина відкриває нове знання, доводить, доводить, систематизує вже отримане. Метод є більш складною пізнавальною процедурою, ніж прийом, хоча іноді в літературі ці терміни використовуються як синоніми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок в опрацювання методів, методології та логіки наукових досліджень зроблено вітчизняними фахівцями. Серед них праці А.С. Гальчинського [8], В.І. Ганіна [9], О.Ю. Ермакова [1], А.М. Кандиби [6], М.О. Клименка [2], О.В. Крушельницької [3], С.В. Мочерного [4], а також іноземних учених. Проте складність цієї проблеми потребує подальших досліджень.

Формування цілей дослідження. Мета дослідження полягає в проведенні уточнення й поглиблення змісту поняття «методи дослідження» в контексті наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метод - набір принципів, прийомів, правил, вимог, якими необхідно керуватися в процесі пізнання. У Великій радянській енциклопедії [2] метод трактується як сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретної задачі. У широкому сенсі під методом розуміється свідомий спосіб досягнення будь-якого результату, здійснення певної діяльності, вирішення деяких завдань. Вітчизняний вчений А.С. Гальчинський дав образне визначення методу як компаса, за яким суб'єкт пізнання і дії прокладає свій шлях, дозволяючи уникати помилок.

Найбільш поширена класифікація методів полягає у виділенні трьох груп методів. Перша група включає спеціальні методи, що мають місце в конкретній науці (наприклад, метод угруповання в статистиці); друга група -

загальнонаукові методи, використовувані в різних науках (наприклад, спостереження, експеримент, моделювання і т. д.); третя - загальні методи, які застосовуються в усіх сферах пізнавальної діяльності (наприклад, діалектика і її принципи).

У літературі виділяється ряд властивостей, які характеризують науковий метод. До них відносяться:

- детермінованість методу, тобто його обумовленість об'єктивними закономірностями, виняток свавілля в застосуванні;
- ясність (простота) методу, тобто зміст методу повинно бути зрозумілим і розпізнаваним;
- ефективність (результативність) методу, тобто його здатність з великою ймовірністю забезпечувати отримання шуканого наукового результату;
- спрямованість методу, тобто його підпорядкованість певної дослідницької мети;
- плідність методу, тобто його здатність давати крім основного результату ще й побічні, але не менш важливі результати;
- економність (економічність) методу, тобто його здатність давати науковий результат з мінімальними витратами коштів, сил і часу;
- евристичність методу, тобто його здатність давати новий (оригінальний) результат;
- однозначність методу, тобто його внутрішня несуперечливість, відповідність один одному різних положень методу [5].

Методологічний інструментарій дослідження пов'язаний перш за все з технічною стороною цього дослідження, з регламентацією дій вченого в процесі наукового пошуку. Іншими словами, методологічна діяльність - це допоміжна, що забезпечує сфера наукового пізнання, але вона надзвичайно важлива для вирішення конкретних завдань [7].

Разом з терміном методологія часто використовуються ще три поняття: методологічний принцип, підхід і парадигма.

Методологічний принцип грає роль нормативної координати або орієнтиру, організуючого і спрямовуючого хід наукового дослідження до наміченої мети (принципи верифікації, фальсифікації і т. д.) [2].

Методологічний підхід включає в себе установки, групу методів і прийомів, що мають загальну підставу (системний, комплексний, міждисциплінарний і інші підходи) [2].

В контексті методологічного аналізу наукових досліджень важливою проблемою є вивчення логічних правил організації наукового знання. У філософській літературі поняття «логіка наукового дослідження» трактується в двох аспектах. У широкому сенсі воно є синонімом логіки науки, а у вузькому - використовується для позначення розділу логіки науки, предметом якого є динамічна, процесуальна сторона отримання і обґрунтування наукового знання [3].

Сам термін «логіка науки» вживається в більшості випадків як напрямок досліджень, пов'язаних із застосуванням апарату формальної логіки для аналізу

наукового знання. Крім того, логіку наукових досліджень можна трактувати як область знань, що займається вивченням законів і тенденцій розвитку науки.

Однак в даному випадку мова піде про двох інших аспектах цієї проблеми, найближче пов'язаних з дослідницької складової. Перший аспект - методологічні передумови наукового відкриття (логіка наукового відкриття), другий - правила і процедури дослідницької діяльності (логіка наукового пошуку).

Висновки. Виходячи з результатів проведеного дослідження, можна зробити висновок, що від одиничних фактів, з якими спочатку має справу наука, немає прямого шляху до теоретичних узагальнень і наукових відкриттів.

Вся історія науки і сучасна практика наукових досліджень свідчать про те, що метод проб і помилок не є єдино можливим способом отримання нового знання.

Характерною особливістю всіх спроб побудови логіки відкриття була тенденція розглядати логічні правила і норми як жорсткі, загальнообов'язкові вимоги, придатні до всіх випадків дослідження і не залежать від конкретного змісту досліджуваної області. Нормативна логіка, детермінує науковий пошук і припускаючи використання самих різних методів, вільна від претензій на універсальність.

Нормативною основою наукового пошуку виступають методи, прийоми, операції і принципи пізнання, які дають можливість вести дослідження не навмання, а цілеспрямовано і організовано. Різні методи і принципи грають далеко не однакову роль у процесі наукового пошуку і наукового дослідження в цілому. Серед них можна виділити методи, застосування яких призводить до достовірних і необхідним висновкам.

Слід зазначити, що оскільки нормативна логіка спирається не тільки на власне логічні, але і на інші методичні і евристичні методи дослідження, то серед фахівців існує думка про недоцільність в цьому випадку користуватися терміном «логіка відкриття». Ряд західних авторів, які досліджують процес виникнення нових ідей у науці, дотримується позиції, яка описується однією фразою - методологія відкриття без логіки відкриття. При цьому більшість прихильників методологічного підходу до процесу відкриття також заперечують можливість побудови єдиної методології, за допомогою якої можна було б здійснювати пошук нового знання.

Таким чином, нормативна логіка охоплює методи, правила, прийоми і принципи, які детермінують отримання нового знання. Сфера її дії - весь пізнавальний процес, який завдяки застосуванню різних методів і принципів знаходить певну спрямованість і організованість. У цій ситуації на передній план виходить другий аспект проблеми, заявлений на початку аналізу логіки наукового дослідження, логіка наукового пошуку. Дійсно, наукове дослідження не завжди призводить до відкриття, але воно завжди пізнавальний процес. А пізнавальний процес передбачає науковий пошук, який спрямований на отримання нового знання.

У широкому плані логіка наукового пошуку включає в себе багато факторів, що впливають на спрямованість дослідницького процесу: стан і

характер самого об'єкта дослідження, вихідну позицію і установки дослідника, умови дослідницької діяльності, вплив зовнішнього соціокультурного середовища і т. д. Логіка пошукової діяльності виявляється результуючою цих чинників. Розуміння логіки наукового пошуку саме як логіки діяльності дозволяє побачити її специфіку.

Логіка пошукової діяльності проявляє себе як багатопланова, оскільки науковий пошук може бути представлений через різні аспекти. Якщо мати на увазі етапи наукового пошуку, тобто своя логіка у висуванні і обґрунтуванні проблеми, послідовному переході від одного етапу до іншого, в детермінують ролі проблеми по відношенню до знайденого рішення і зворотний вплив результату на постановку проблеми і т. д.

Якщо пошуковий процес розглядати з точки зору об'єкта дослідження, то логіка пошуку буде формуватись по мірі виявлення логіки об'єкта, його зв'язків і відносин. Логіка наукового дослідження охоплює методи, правила, прийоми і принципи, які детермінують отримання нового знання і визначають характер пізнавального процесу.

Список літературних джерел:

1. Ермаков О.Ю. Основи методології наукових досліджень: навч. посіб. / О.Ю. Ермаков, Г.Б. Погрішук. В.І. Чорнодон - Тернопіль: «Підручники і посібники», 2015. - 290 с.
2. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А.М. Прохоров. 2-е изд. - М.: Сов. Энциклопедия, 1983. - 1600 с.
3. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Г.В. Ковальова. - Х.: Фоліо, 2015 - 768 с.
4. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т.1/ С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій; за ред. С.В. Мочерного. - Львів: Світ, 2015. - 616 с.
5. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / О.В. Крушельницька. - К.: Кондор, 2016. - 206 с.
6. Кандиба А.М. Менеджмент наукового дослідження: навч. посіб. / А.М. Кандиба. - К.: Аграрна наука, 2017. - 220 с.
7. Мочерний С.В. Методологія економічних досліджень / С.В. Мочерний. - Львів: Світ, 2011. - 416 с.
8. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення: Курс лекцій / А.С. Гальчинський. - К.: «АДЕФ- Україна», 2014. - 572 с.
9. Ганін В.І. Методологія соціально-економічних досліджень: навч. посіб. / В.І. Ганін, Н.В. Ганіна, К.Д. Гурова. - К.: «Центр навчальної літератури», 2017. - 224 с.

H. Yanovskaya. LOGIC SCIENTIFIC RESEARCH.

The article gives answers to the questions about what constitutes the method and methodology of scientific researches, how the methods are classified and what their properties are, how the method differs from the methodology, and the natural methodology from the methodology of the humanities, which historical forms adopted the scientific methodology, what is the logic scientific

research, on which the logic of scientific discovery and logic of scientific research is based on the methodological basis.

Key words: *methodology of science, method, type of rationality, logic of discovery, scientific search.*

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування **Баришевська І.В.**
Миколаївський національний аграрний університет

ЗМІСТ

КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Бірак Я. АНАЛІЗ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	3
Бобир Д. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
Буслаєва К. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АУДИТУ В УКРАЇНІ.....	11
Зотік А. ФОРМУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ.....	14
Коєв О., Яценко К. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ.....	17
Кіфа В., Гончаренко В. ЕКОЛОГО-СОЦІАЛЬНА СВІДОМІСТЬ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	21
Кулакувич М., Граур С., Савченко А. ЕЛЕМЕНТИ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕТОРУ.....	25
Пигичка І., Коробко Ю. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ.....	31
Руденко І., Сопіга М. СТАН ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....	38
Трум О. АЛЬТЕРНАТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	41

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Богатий О. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ВІТЧИЗНЯНЕ БАНКІВСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО.....	45
Буслаєва К. КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ МІЖ НБУ ТА КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ.....	52
Дрофа І., Коваленко Н. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ.....	56
Королькова Л. ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ, ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ.....	60
Клименко А., Шемянська Ю. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	67
Михайленко Н. KEY-СТАДІС ЯК МЕТОД НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ... 73	
Обіход В. ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ.....	77
Половинко Т. СПЕЦИФІКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ.....	82

Рожнова Н. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	87
Трум О. ІНТЕЛЕКТ ЯК ФОРМА АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ ДО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	91
Хоренженко В., Корнілов А. АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	95
Яновська Г. ЛОГІКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	100

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

*О. Коєв, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
К. Яценко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

**Текст анотації* українською мовою*

Ключові слова: слово, словосполучення, ...

Текст статті

Список літературних джерел:

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – К. : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична»; вип. 1).

2. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с. N. Soname. Name of article.

**Summary* англійською мовою*

Key words:

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування **Бобровська Н.В.**
Миколаївський національний аграрний університет*

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

Випуск 1 (18) – 2019. Частина 1.

Економічні науки

Технічний редактор: Н.В. Бобровська
Комп'ютерна верстка: Н.В. Бобровська